SLUŽBA BOŽJA
LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST
GODINA VIII MAKARSKA 1968. BROJ 2

ISTINA NA DJELU

Jesmo li mogli naslućivati da će na čelo najvažnijeg ureda Sv. Stolice — kongregacije za nauku vjere — doći kardinal Dr Franjo Šeper?

Moramo priznati, to nas je imenovanje iznenadilo, ali u tom iznenađenju ima nešto vrlo ugodno: izbor osobe u čijem se dosadašnjem životu odrazilo živo nastojanje da se kršćanska istina ne pokazuje kao nešto odvojeno od života, nego kao nešto što je organski povezano sa životom.

— Novi pročelnik središnjeg crkvenog ureda, što se ima brinuti za cjelovitost i čistoću kršćanske istine, pokazao je u svom dosadašnjem radu i nastojanju da kršćanski misteriji nisu za njega samo istine koje moramo vjerovati a ne možemo ih razumom spoznati, nego još više činjenice naše stvarne povezanosti s Bogom i Crkvom. Liturgijski su misteriji — kršćanske istine na djelu — za kardinala Šepera najpotpuniji izražaj religije. To je on pokazao u svim službama koje je do sada obavljao, i riječju, i perom, i djelom. To je pokazao kao vršilac liturgije, kao pisac liturgijskih članaka, kao organizator liturgijskih sastanaka, kao član liturgijskog odbora koji je osnovan u Hvaru g. 1936, kao član središta liturgijskog apostolata što je osnovano na Rijeci g. 1951, kao prvi predsjednik (a kasnije pokrovitelj) interdijecezanskog liturgijskog odbora što ga je imenovao naš episkopat g. 1955.

— Posebno je ugodno da danas, kad je na osobit način potrebno povezati istinu i život, dolazi na čelo kongregacije za nauku vjere kardinal koji na svom biskupskom grbu ima lozinku »Veritatem facientes in caritate«, *koji hoće da današnja Crkva ostvari primjer Kristov koji je »činio i učio« (Mt 11, 1).*

Naš časopis, u čijem je prvom broju prvog godišta napisao kardinal Šeper prvi članak, očekuje da će njegova nova služba biti novi poticaj za vitalno shvaćanje kršćanske istine na području cijelog kršćanstva, a posebno kod nas u Hrvatskoj.

J. RADIĆ

SVETOPISEMSKA RAZLAGA MAŠNIH DELOV

Liturgična obnova, ki jo je izvedel II. vatikanski koncil, je tako močno preobrazila praktično versko življenje, da je tam, kjer je bila izvedena, ne samo po črki, ampak po duhu, rodila pravo versko pomlad. Dotaknila se je vseh oblik bogočastja. Uvedla je celo vrsto sprememb. Te niso samo pometle z nepravilnostmi, ki so se v stoletjih vtihotapile v liturgijo, ampak je dala liturgična obnova vsemu verskemu udejstvovanju globlje osnove in bogoslužje bolj smiselno uredila. Z vrtoglavo naglico so si sledila nova liturgična navodila tako, da je nazadnje sam Sv. sedež, ki obnovo vodi, ob objavi Instrukcije o češčenju Evharistične skrivnosti začutil potrebo, da podaljša obvezni rok izpolnjevanja vseh navodil Instrukcije, da ljudje ne bodo preveč zbegani. Posebno kar tiče maš pred izpostavljenim sv. Rešnjim telesom, bi prenehanje starodavne navade moglo zbujati pri vernikih začudenje in nerazumevanje, zato naj se izpolnjevanje tega predpisa nekaj časa odloži, da bodo tačas verniki o razlogih poučeni (prim.: Okrožnico ljubljanskega nadškofijskega ordinariata, štev. 10/1967 t. 2 b, 64). Zadnje spremembe pri maši: opustitev križev nad darovi, poljubov oltarja in poklekov, smo uvedli kar neopazno, ne da bi ljudem pojasnjevali smisel teh sprememb. Vse je šlo tako hitro, da po vsem tem čutimo sedaj nekak zastoj in se zato sprašujemo ali smo z liturgično obnovo pri kraju ali pa je nastal samo kratak premor pred še večjimi spremembami?

Delo temeljite liturgične obnove se šele začenja. To delo ne bo potekalo več k obliki sprememb zunanjih form liturgičnih akcij, ampak bo poglabljalo to, kar že imamo. Liturgična obnova ne obstoja v goli spremembi rubrik, četudi še tako številnih, niti ne v kvantitativnih spremembah pri bogoslužju kot so uvedba živega jezika za ves mašni obred ali popolnoma drugačno gledanje na pogrebni obred in maše za rajne, ampak v poglobljenem, duhovnem, svetopisemskem smislu vsega, kar se pri bogoslužju dogaja. Obnovljeno bogoslužje mora biti bolj božje. Bolj se mora približati viru bogoslužja, svetomu pismu, in rasti iz njega. Brez naslonitve liturgije na vir razodetja, bi ostale vse liturgične spremembe samo nekaj zunanjega, človeškega. Natančno bi bile narejene po okusu modernega človeka, zato pa lahko odtrgane od vira nadanaravnega življenja, kar je božja beseda (Ef 6, 17).

Uporaba živega jezika v bogoslužju postavlja pred nas zahtevne naloge. Vsak dan se moramo za mašo skrbno pripraviti, če hočemo da bo branje lepo, smiselno in bo ustrezalo dostojanstvu bogoslužja. Pri izgovorjavi moramo paziti na besedni in emfatični poudarek. Od zadnjega pravzaprav zavisi smisel stavka, zato ni vseno, kako ga izgovorimo. Vprašalne stavke drugače kot pripovedne. Bistvo pripovedi oddelimo s povzdignjenim glasom od navadne pripovedi. Ker ljudje sedaj razumejo vsako besedo, ni umestno, da bi z malomarnim izgovarjanjem pačili smisel liturgičnih tekstov. Prav zato, ker ljudje sedaj razumejo liturgično besedilo, obstoja nevarnost, da ga ne bodo prav razumeli. Za pravilno razumevanje pa ni dovolj samo jasno izgovarjanje besedi in smiselni poudarek stavčnih delov, ampak moramo besedilo, ki je povečini vzeto iz svetega pisma znati tudi vsebinsko izrabiti. Stojimo pred veliko nalogo, kako aktualizirati svetopisemske odlomke v liturgiji? Kako iz kratkih stavkov izluščiti pravi smisel, da bodo ljudje iz njih črpali duhovno hrano? Bogoslužno besedilo, tudi kratke preiode, so neizčrpna duhovna zakladnica, ker je vse po večini vzeto iz svetega pisma. Sveto pismo in misal sta najgloblja in neizčrpna vira duhovnega življenja. Kako naj sedaj svetopisemskih stavkom damo pravo življensko vsebino (Sitz im Leben)? Naenkrat se znajdemo pred veliko neznanko!

Nekateri se zavzemajo zato, da bi bilo treba mašne speve, posebno kratke, nadomestiti z drugim, daljšim besedilom. Vsebinsko naj bi bili spevi neke zaokrožene enote, ne pa tako kot so sedaj, iztrgani iz nekdanjega konteksta, komaj umljivi. To je vse prav, toda težko bo božjo besedo nadomestiti s človečkimi sestavki. Kdor tako misli, ne razume liturgične obnove. Naj bodo človeški sestavki še tako dovršeno sestavljeni in logično urejeni, ne bodo mogli nadomestiti božje modrosti. Samo božja beseda ima obljubo večnosti (Mt 24, 35), samo ona je »meč Duha« (Ef 6, 17). Zato bo rešitev mogoča samo tako, da bomo uvedli nove, vsebinsko bolj enotne in duhu liturgije ustrezne svetopisemske odlomke. V obnovljenem bogoslužju mora vse organsko rasti iz svetega pisma. Osnovno načelo iz katerega je vzniknila liturgična obnova je bilo: vrnimo se k virom! Vira sta dva: sveto pismo in bogoslužje, toda tisto bogoslužje, smemo reči »prabogoslužje«, ki je neposredno rastlo iz svetopisemskega okolja. Vse drugo, pa naj bo še

tako sodobno, smisleno in umetniško, je človeško delo in zato pomeni odstop od razodetja. Če pa bogoslužje ni v stiku z razodetjem, utegne postati le nevarna igra na svetem kraju. Zato so bili vsi pobudniki liturgične obnove, če že ne strokovnjaki v svetopisemskih vprašanjih, saj resnični ljubitelji in dobri poznavalci svetega pisma. Smemo reči, da jih je sveto pismo spodbudilo, da so se lotili liturgične obnove.

Med bogoslužjem in razodetjem je najtesnejša notranja zveza. Na vprašanje, kako se je razodetje toliko stoletij ohranjevalo brez pismenih virov, moremo reči, da se je to zgodilo samo z bogoslužjem. Z bogoslužjem se je razodetje ohranjevalo in širilo. To se ni dogajalo samo zato, ker so ljudje pri bogoslužju znova in znova poslušali božjo besedo in se je tako v njihovem spominu aktualizirala odrešitvena zgodovina, ampak bogoslužje samo zase je bilo razodetje. Spomin na zavezo z Bogom je izraelsko ljudstvo obhajalo v bogoslužju. Takrat so se živo spominjali nadnaravnega prerojenja v božje ljudstvo. To dokazuje izročilo, ki se je ohranilo v psalmih. Psalmi niso neke priložnostne pesmi, ampak so nastajali kot miselna refleksija dogodkov v zvezni z odrešenjem izvoljenega ljudstva. V psalmih se odraža teologija zgodovinsikh dogodkov odrešenja, osvobojenja in nadranavnega prerojenja izvoljenega ljudstva. Primerjaj vsebino psalmov 50, 81 in 95 (tu in v bodoče upošvetam izvirno hebrejsko štetje psalmov, ne vulgatino!). Bog se je razodel izvoljenemu ljudstvu in ga izbral za svojo lastinino v mogočni teofaniji na Sinaju. To se je izvršilo v treh stopnjah: priprava na zavezo, teofanija in razodetje postave (prim.: 2 Mojz 19 sl.). Značilno je, da se je Bog kasneje tudi velikim prerokom: Izaiji (prim. 6. poglavje) in Ezekielu (prim. 1. poglavje) razodel v oblaku, ognju in dimu. Vsi ti elementi, razen trobente, tvorijo hkrati tudi sestavni del starozaveznega bogoslužja. Viharni oblak nad Sinajem je predstavljal dim iz kadilnice, ogenj teofanije pa žerjavica, ki je bila na kadilnem oltarju; oblak, kamor je Mojzes stopil, da je govoril z Bogom, pa je bilo sveto, to je centralni del hiše božje, templja. Osnovna misel teh dejanj je tale: Bog se je razodel svojemu ljudstvu v zgodovini. V bogoslužju je navzoč isti Bog. Bistvo sinajske skrivnosti se nadaljuje v kultu. Prisostvovati prazničnemu bogoslužju je pomenilo prisostvovati v polnem smislu sinajskemu razodetju. V tem je skrivnost vere. Šele preko

bogoslužja je razodetje prešlo v pismeno izročilo. Skrivnostni poseg Boga v človeško zgodovino in njegovo trajno navzočnost ponazorimo s shemo:

Bog se je razodel
|
Razodetje se obnavlja v kultu
|
Kult je porajal pismene vire   J E P D

Razodetje se je posredovalo rodovom po liturgiji. V liturgiji je bil Bog dejansko navzoč. Liturgija ni bila samo spomin zveličavnih dogodkov, ampak njih posedanjenje. Ljudstvo se je vsega živo spominjalo in tako je v njihovem spominu preteklost zaživela kod sedanjost.Tako ponavzočevanje zveličavnih dejanj je v udeležencih znova budilo vero. Bogoslužje je krepilo, večalo vero. Obratno pa je poglobljena vera vplivala na lepoto in veličino bogoslužja. Med vero in bogoslužjem je bilo tesno razmerje. Bogoslužje je budilo vero, zunanja manifestacija vere pa je bilo bogoslužje. Tako ponavzočevanje zveličavnih dogodkov v bogoslužju nikakor ni bilo prerogativa starozaveznega bogoslužja, ampak spada tudi k bistvu novozaveznega bogoslužja. Napačno bi mislili, da notranja drža s katero so se morali bližati starozavezni duhovniki k daritvi v novi zavezi ne velja več! Kristus je s svojo osebno daritvijo na križu odpravil samo žgalne in klavne daritve ne pa notranje drže, ki mora odlikovati duhovnika ko se bliže k daritvenemu oltarju. Notranji pristup k daritvi je v novi zavezi prav tak kot je bil v stari zavezni. To spričuje Kristus sam, ko pravi: »Glejte, pošiljam k vam preroke in modre in pismouke. Izmed teh boste nekatere pobili in križali, nekatere bičali v svojih shodnicah in preganjali od mesta do mesta, da pride nad vas vsa pravična kri, prelita na zemlji od krvi pravičenga Abela do krvi Zaharija, sina Barhijevega, ki ste ga umorili med templjem in oltarjem« (Mt 23, 34. 35). Zakaj navaja Kristus mučeništvo pravičnega Abela? Zato, ker je bila Ablelova daritev povsem drugačna kot daritev njegovoga brata Kajna. Abel ni daroval samo na zunaj, ampak se je bližal k oltarju z resnično notranjo daritveno voljo. Boga je hotel z njo počastiti, mu služiti in se mu podvreči. Na oltar ni položil samo viden dar, ampak je daroval tudi sebe, svojega duha. Abelova notarnja drža je Kristusu vzor. Kristus jo odobrava, uzakonja in tako pre-

saja v novo zavezo. In glede bogoslužnega prostora. Ali se ni Kristus v resnici razjezil nad prekupčevalci in menjalci denarja, ki so iz templja naredili razbojniško jamo? prim.: Mt 21, 12—17; Mr 11, 15—19; Jan 2, 13—22). Ali ni s tem pokazal, da mora v bogoslužnem prostoru vladati red, svetost? molitev? Isto velja glede bogoslužnih oblači. Nikjer ne zasledimo izjave ali drugače izražene volje s katero bi Jezus razveljavil božji ukaz, naj se Aron in njegovi sinovi nadenejo bogoslužno oblačilo, kadar se bodo bližali oltarju opravljat službo v svetišču, da si ne nakopljejo krivde in ne umrjejo (2 Mojz 28, 43; prim.: 2 Mojz 28, 3; 39, 22—29, 3 Mojz 7, 7; 21, 10). Liturgična oblačila se imenujejo sveta (2 Mojz 28, 4; LXX: tèn stolèn tèn hagian). Tako je bil oblečen tudi mož, katerega je prerok Ezekiel v videnju videl, ko je prišel v jeruzalemski tempelj in napovedal upepeljenje mesta (Ezek 10, 2). Čeprav v novi zavezi ni nikjer izrečenega predpisa v kakšni obleki sme duhovnik pristopiti k daritvi, kot je bilo to v stari zavezi (2 Mojz 28, 3), moremo iz dejstva, da Jezus zahteva isto notranjo držo od novozaveznega duhovništva kot jo je Bog od starozaveznega, sklepati na trajno veljavnost te postave. Kakšna bo zunanja oblika liturgičnih oblačil, bo odločala Cerkev. Ne gre zato ali bo sprejela baročno, gotsko ali sodobno opremo, ampak zato, da bo z obleko označila oddvojenost od sveta in s tem posvečenje za službo Bogu kot duhovnik (2 Mojz 28, 3). Nikoli ne bo v duhu sv. pisma, če bi se duhovnik bližal k oltarju v vsakdanji obleki. Naj bodo novotarije Holandcev še tako izvirne, s sv. pismom se ne skladajo in so zato izrodek v iskanju liturgičnih form. S. Kristusovo smrtjo so bile odpravljene starozavezne daritve, ni bil pa odpravljen starozavezni daritveni duh, ne notranja drža, ki iskreno, čisto in duhovno daritev pripravlja in spremlja, ne določbe glede svetosti daritvenega prostora in obreda. Vse to ostane v veljavi tudi v novi zavezi. Vzvišenost novozavezne daritve a fortiori še poveča te dolžnosti. Zato moramo svojo notranjo držo pri daritvi približati tisti, ki se je tako jasno razodela ob starozaveznih daritvah in se po svetosti nadaljuje v novi zavezni.

Kako naj bogastvo liturgije zadovoljivo posredujemo ljudem, če nas pa spremlja tako plitko poznanje svetega pisma. Ves čas po vojni ni izšel niti en komentar k svetopisemskim knjigama pa čeprav je biblična znanost v zadnjih desetletjih silno napredovala in premnoge perikope

tako stvarno utemeljila, da se zdi kakor bi se pred nami odigravale. Brez eksegeze evangelijev, brez bibličnih komentarjev, ni mogoča plodna in pravilna izraba liturgičnih tekstov. Veliko se trudimo po koncilu za dvig laikov. To je prav. Toda vse se naglaša dostikrat tako, kot da Cerkev dvajest stoletij ni prav nič naredila v tej smeri. Ali se ni Cerkev vedno ravnala po Kristusovih besedah: »Nisem prišel, da bi se mi streglo, ampak da bi stregel«? Preveč se trudimo, da bi ustregli okusu modernega človeka, ki se silno hitno menja in ga more komaj še kaj zadovoljiti, premalo pa se približujemo viru duhovnega življenja, razodtju. Če bomo ostali samo pri vrhu, bo čas naše napore tako pometel kakor je pometel napore preteklih rodov, beseda božja pa bo ostala.

Kakšen smisel sploh imajo posamezni mašni deli? Kako se v njih izraža razodetje? Kakšna je vsebina mašnih spevov in kje tiči njih stvarno življensko ozadje (Sitz im Leben)? Kaj hočejo povedati nam? Ker se pri bogoslužju razodetje aktualizira, mora biti tudi nam vsakokratni liturgični dej, razodetje. V mašnih delih moramo najti konkretni smisel, pravo vsebino, nadnaravno hrano!

V razpravi hočem pokazati, kakšen pomen imajo posamezni mašni deli v luči svetega pisma. Liturgičnim akcijam bom poiskal svetopisemsko ozadje. Maša je višek liturgičnega dogajanja. Kot daritev obnavlja in ponavzočuje skrivnost odrešenja, v besednem delu pa je udeležba pri razodetju. Bog ponovo prihaja med nas. Na zakramentalen, mističen način pri daritvi in po svoji besedi kod ponovni razglasitvi razodetja. Razlage ne bom začel z začetkom maše, ampak s koncem, z odslovitveno formulo. Poglemo, kakšen smisel imajo nagovori odslovitvene formule v v luči svetega pisma!

ODSLOVITEV

Odslovitev sprva ni pomenila nič drugega kot naznanilo konca mašnega obreda. Takšna napoved konca je bila običajna v starih kulturah in je zašla v liturgijo iz bizantinskega dvornega ceremoniela, kjer je beseda »missa« pomenila konec seje ali odpustitev iz avdience. V rimski liturgiji je dobila beseda skupaj s pozdravom Dominus

vobiscum religiozni in biblični pomen. Beseda je izgubila izvirni pomen: odpustitev, konec, ter v sklopu duhovnikovega pozdrava in besede »Ite« pomenila: poslanstvo, missio.

V sedanjem obredu sestavljajo odslovitev, poleg poljuba oltarja, trije nagovori:

1. duhovnikov pozdrav Gospod z vami z odgovormo ljudstva: In s tvojim duhom,

2. duhovniški blagoslov in

3. odslovitev v ožjem smislu: Pojdite v miru. Samo kadar sledi neposredno po maši še kakšno opravilo, rečemo: Hvalimo Gospoda. Začnimo s sklepnim nagovorom:

POJDITE V MIRU

Odslovitvena formula v ožjem smislu se po besedah glasi drugače kot pri latinskih mašah. Ali nova formula pove več kot latinska, in če, kakšen je njen globlji pomen? Če bi pomenila toliko kot latinska, bi jo morali prevesti dobesedno: »Pojdite, končano je« ali »Pojdite, od poslani ste!« Zakaj so prevajalci dodali besedo mir? S tem je dobila odslovitev nov pomen, ker je ves poudarek osredotočen na besedi mir. Ne gre več za golo odslovitev ali razglasitev konca mašnega obreda, kot je bila to v bizantinskem ceremonielu; gre za nekaj globljega. Gre za način, kako smo odslovljeni. V miru! Ali se taka odslovitev sklada z duhom evharistične daritve? Kako je povezana s celotnim dogajanjem pri maši in kakšno vsebino ima beseda mir v odslovitveni formuli? Preden odgovorim na vprašanje, naj v prid nove formule navedem nekaj zgledov, kako so latinski Ite missa est, prevedli drugi narodi:

Idite u miru (hrvaško),
La messa e finita, andate in pace (italijansko),
Allez- dans la paix du Christ (francosko),
A terminado la missa (špansko),
Gehet hin in Frieden (nemaško),
The mass is ended. Go forth in peace (angleško) in
Gaat nu allen in vrede (nizozemsko).

Na prvi pogled je razvidno, da so, razen Špancev, vsi prevedli: Pojdite v miru. To je pravilno, čeprav ni dobesedni prevod latinskega Ite missa est. Nova formula mno-

go bolje zadene vsebino mašnega dogajanja kot latinska in je zato tak prevod ne samo umesten, ampak tudi stvarno utemeljen v duhu liturgije in svetega pisma. Čeprav formula izraža nov način odslovitve, vendar po svoji obliki ni nova. V Antiohiji je diakon, tako spričuje sv. Janez Krizostom, na koncu maše zaklical: »Poreúesthe en eirene« (Pojdite v miru). Dobesedno enako se je glasila odslovitev tudi v Egiptu, in samo malenkostno spremenjeno v Bizancu: »En eirene proelthomen« (V miru pojdimo!). Zapadni Sirci so dodoli še besedo Kristus, podobno kot se glasi sedaj v francoščini: Pojdite v miru Kristusovem! Sedanja formula po obliki ni nova. Živi jeziki so jo sprejeli iz vzhodnih liturgij, opustili pa latinsko formulacijo.

Bistveni poudrek je na besedi mir. Žal, slovenska beseda mir ne izrazi izčrpno tega, kar formula vsebuje. Mnogo bolje zadane globoko vsebino besede mir hrvaški izraz: pomiriti se s kim. Pomirio sam se s njim, pomeni, da sta se dva, ki sta bila med seboj sprta, spravila. Drug drugemu sta odpustila. Odstranila sta vzroke notranjega nesoglasja in tako spet vzpostavila mir. Kaj pomeni beseda mir, še najbolje zadene nemški prevod: Gehet hin in Frieden. Nemščina ima za pojem miru dve besedi: Ruhe in Frieden. Ruhe, pomeni zunaji mir. Je nasprotje od vojske, hrupa, ropota, nemira. Frieden pa pomeni notranji mir. Pomeni tisti mir, ki je vir prave natranje sreče, blaženstva, zadovoljstva. Tako razviti jeziki z različnimi besedami v celoti izrazijo vse nianse liturgične besede mir.

Kaj pomeni beseda mir v svetem pismu? Takoj je treba poudariti, da ima beseda izredno globok pomen in samo majhen odtenek njenega smisla zaobsežemo s slovensko besedo mir. Beseda je bila pogosto na ustnicah hebrejskega človeka, srečamo jo redno v poslanicah apostola Pavla, spada v zakladnico krščanstva. V hebrejskem jeziku se glasi šalôm, v grškem eirene. Osnovni pomen beseda šalôm (eirene ga malce razširja) je: zdravje, blagostanje, sreča (Ps 73, 3), življenjska gotovost (1 Mojz 43, 27). Beseda ne pomeni samo pozitivne stvarnosti, ampak tudi lastnosti, ki iz takega stanja izvirajo. Iz ustvarjenega miru sledi: zadovoljstvo, podjetnost, ustvarjalnost, napredek, sreča; iz življenske gotovosti: veselje, sreča, pogum. Beseda se rabi za zunanje in notranje območje, v navadnem in religioznem pomenu. Njena vsestranska uporaba se je v življenju takole kazala:

a) Z besedo šalôm so se Hebrejci pozdravljali. Beseda se je uporabljala za pozdrav in za odzdrav. Z njo so izražali vljudnost, dobre želje, si ob srečanju zaželeli srečo, blagostanje, uspeh (1 Mojz 43, 23; Mt 10, 12 sl.). Ko je prišla Ana, Samuelova mati, žalostna in potrta zaradi nerodovitnosti k duhovniku Heliju, ji je ta, potem ko je Ana razlila svoje srce pred Gospodom, odgovoril: Pojdi v miru! Potolaži se in bodi gotova, Izraelov Bog ti izpolni prošnjo, s katero si se nanj obračala. Ana je ob Helijevi razsodbi začutila gotovost, mir, in odšla (prim. 1 Kralj 1, 17; Ps 122, 7).

b) Besega šalôm je pomenila tudi zunanji mir, to je nasprotje od vojne, sovraštva, preprira. Če se je mož spravil z možem ali narod z narodom, jim je bilo zagotovljeno blagostanje. Šalôm je posledica, ki je izhajala iz ponovno vzpostavljenega prijateljstva, to je socialno blagostanje in politična trdnost, edinost, vzajemnost.

c) V religioznom področju pomeni šalôm notranjo spravo človeka z Bogom. To prijateljstvo z Bogom je vir vse sreče, blagoslova, življenskega uspeha. Človek iskustveno doživlja učinkovitost božje milosti v sebi. Bog napoveduje po preroku Jeremiju kazen, ki bo prišla nad ljudstvo. Mučne smrti bodo umrli. Njih trupla bodo v žrtje pticam pod nebom in živalim na polju. Najhuje po bo, da jih v tej stiski ne bo nihče tolažil. Nihče si ne bo delal vrezov (znakov žalosti na telesu), ne strigel glave zaradi njih. Ne bodo lomili kruha žalosti, da bi koga potolažili zaradi umrlega. Tudi preroku Bog prepoveduje skazovati znake sožalja, zakaj »Temu ljudstvu odtegnem svoje prijateljstvo, govori Gospod, milost in usmiljenje« (prim. Jer 16, 1—7). Odtegnitev božjega prijateljstva prinaša človeku nesrečo. Bog prepušča človeka samemu sebi. Brez Boga je kakor ptica brez peruti. Vso srečo in blagoslov prijateljstva z Bogom doume človek šele, ko je od njega oddaljen. Oropan je nadnaravnega miru. V njem ni več gotovosti in sile. Čuti se osamljenega, zato spet vroče zahrepeni po združenju z Bogom. Človek je srečen, če je združen z Bogom, nesrečen, če je od njega oddaljen. Beseda mir pomeni obilje, zvrhano mero mesijanskih dobrin. Te izvirajo samo kot posledica notranje zveze človeka z Bogom (Jan 16, 33; Rimlj 8, 6; 15, 33; Raz 10, 36). Gospod je vir miru svojemu ljudstvu (Ps 29, 11; 85, 8 sl.; 122, 6).

Najglobji pomen ima beseda mir v listih apostola Pavla, zlasti v nauku o opravičenju. Človek brez vere, neopravičen, je brez notranje zveze z Bogom, brez milosti. Ontološko je stvar Stvarnika, toda njemu je zaprt pristup k Bogu. Opravičenje je iz vere (Rimlj 3, 21 sl.) »Ker smo torej iz vere opravičeni, imamo mir z Bogom po Gospodu našem Jezusu Kristusu« (Rimlj 5, 1; prim.: 2 Kor 5, 18—21; Ef 2, 13—18; Kol 1, 20). Mir je stanje v duši, ki se izoblikuje, ko smo po opravičenju dosegli spravo z Bogom. Tedaj ne živimo več mesu, ampak duhu. Opravičenje smo dosegli po žrtvi Jezusa Kristusa. S krvjo njegovega križa je Bog ustvaril mir in tako po njem s seboj spravil vse, kar je na zemlji in kar je v nebesih (prim. Kol 1, 20). Kristusova smrt je spet vzpostavila red in v dušah ustvarila mir z Bogom. V dušo se naseli nadnaravno življenje. Človek postane otrok božji. »Ako pa otroci, tudi dediči, dediči božji, sodediči pa Kristusovi, če le z njim trpimo, da bomo z njim tudi poveličani« (Rimlj 8, 17). Takrat kličemo Boga: »Aba, Oče!« (Bimlj 8, 15). Beseda Aba ima tukaj čisto svojski pomen. To ni samo armejska beseda za grčki »ò patèr«. Če bi pomenila samo to, potem bi imeli v stavku istorečje (tavtologijo), kar pa ni v duhu Pavlove zgoščene govorice. Kdor bi tako razumel besedo Aba, ne bi razumel Pavlovega nauka o opravičenju. Z opravičenjem odmere v nas stari, meseni človek in se prerodimo v otroke božje. Med nami in Bogom se vzpostavi nadnaravno življenje milosti. V nas prebiva Duh božji in spričuje z našim duhom, da smo otroci božji. Ker smo se nadnaravno prerodili, je postal Bog naš Oče. Božji Duh, ki je v nas jamči za to in mi po njegovem zagotovilu imenujemo Boga za Očeta ali kličemo: »Aba, Oče!«, ali še bolj natančno: sam Duh (ne mi), kliče v nas: Aba, Oče! (prim. Gal 4, 6). Lepo je to pojasnil Ciril Aleksandrijski rekoč: »Mir z Bogom imamo, kadar smo združeni z Očetom po njegovem Sinu. Mi, ki smo sprejeli Sina, rojenega iz Očeta, ga kličemo v duhu: Oče« (PG 74, 509).

č) V kontekstu druge Mojzesove knjige pomeni mir Obljubljeno deželo, katero bodo po dolgem in mučnem potovanju skozi puščavo Izraelci zasedli. Mir, pokoj, pomeni njeno dejansko posest (prim.: 5 Mojz 5, 30; 12, 10; 25, 19; Joz 1, 13, 15; 22, 4; 23, 1).

d) V Razodetju evangelista Janeza ima beseda mir tudi eshatološki pomen (prim. Raz 14, 13).

Če povzamemo svetopisemski pomen besede mir in ga presadimo v odslovitveno formulo spoznamo, kako umestna je ta beseda v tem nagovoru in kako smisleno zaključi mašni obred. Maša je Kristusova mistična daritev. Po Kristusovi odrešilni smrti na križu, kar se pri maši skrivnostno obnavlja, smo bili spravljeni z Očetom. Tako smo dosegli mir z Bogom (Rimlj 5, 1; Kol 1, 20). Udeležiti se maše pomeni, biti deležen tega miru. Iz njega izhajajo vse druge dobrine. Zveza z Bogom je vir duhovne sreče, zadovoljstva in veselja. Notranji mir, ustvarjen po zvezi z Bogom, se nujno odraža tudi na zunaj. Ne bo miru okrog nas, dokler ga ne bo v nas samih. Notranji mir je pogoj zunanjega. Šele ko najdemo notranji stik z Bogom, ostvarimo v sebi pravi mir, ki je hkrati tudi vir zunanje sreče, blagoslova in življenskih uspehov. Ker pa ima beseda mir tudi eshatološki pomen, smemo upati, da se bo njena vsebina v celoti oresničila šele ob nastopu eshatoloških reči. Duhovnik nas odslavlja v zagotovilu notranje sprave z Bogom. Ta sprava je vir sedanje in prihodnje sreče. Tako je beseda mir ohranila polni svetopisemski pomen in zato našla opravičeno mesto v odslovitveni formuli.

(Nadaljevanje)

dr. Francè ROZMAN

LITURGIJSKA REFORMA

Uvod

Najnovija anketa o liturgijskoj obnovi ponukala me je na razmišljanje o cijelom procesu toga pokreta kod nas. Htio bih prema svojim sposobnostima upozoriti na neke elemente s kojima sam se u pastoralnom radu susreo. Ovamo bih ubrojio osobito čestu pričest, liturgijsko pjevanje, obred uskrsnog bdijenja i planove što se pomaljaju na horizontima budućnosti.

Česta pričest

Početak je liturgijske obnove potekao iz odredbe sv. Pija X o ranoj i čestoj pričesti. Toj je ideji posvećena ovogodišnja naslovna strana »Službe Božje«. Nije nikakvo čudo što je odredba sv. Pija X donijela dobrih rezultata i ponukala na sve ozbiljniji duhovni život u Kristu. Zar nije

Če povzamemo svetopisemski pomen besede mir in ga presadimo v odslovitveno formulo spoznamo, kako umestna je ta beseda v tem nagovoru in kako smisleno zaključi mašni obred. Maša je Kristusova mistična daritev. Po Kristusovi odrešilni smrti na križu, kar se pri maši skrivnostno obnavlja, smo bili spravljeni z Očetom. Tako smo dosegli mir z Bogom (Rimlj 5, 1; Kol 1, 20). Udeležiti se maše pomeni, biti deležen tega miru. Iz njega izhajajo vse druge dobrine. Zveza z Bogom je vir duhovne sreče, zadovoljstva in veselja. Notranji mir, ustvarjen po zvezi z Bogom, se nujno odraža tudi na zunaj. Ne bo miru okrog nas, dokler ga ne bo v nas samih. Notranji mir je pogoj zunanjega. Šele ko najdemo notranji stik z Bogom, ostvarimo v sebi pravi mir, ki je hkrati tudi vir zunanje sreče, blagoslova in življenskih uspehov. Ker pa ima beseda mir tudi eshatološki pomen, smemo upati, da se bo njena vsebina v celoti oresničila šele ob nastopu eshatoloških reči. Duhovnik nas odslavlja v zagotovilu notranje sprave z Bogom. Ta sprava je vir sedanje in prihodnje sreče. Tako je beseda mir ohranila polni svetopisemski pomen in zato našla opravičeno mesto v odslovitveni formuli.

(Nadaljevanje)

dr. Francè ROZMAN

LITURGIJSKA REFORMA

Uvod

Najnovija anketa o liturgijskoj obnovi ponukala me je na razmišljanje o cijelom procesu toga pokreta kod nas. Htio bih prema svojim sposobnostima upozoriti na neke elemente s kojima sam se u pastoralnom radu susreo. Ovamo bih ubrojio osobito čestu pričest, liturgijsko pjevanje, obred uskrsnog bdijenja i planove što se pomaljaju na horizontima budućnosti.

Česta pričest

Početak je liturgijske obnove potekao iz odredbe sv. Pija X o ranoj i čestoj pričesti. Toj je ideji posvećena ovogodišnja naslovna strana »Službe Božje«. Nije nikakvo čudo što je odredba sv. Pija X donijela dobrih rezultata i ponukala na sve ozbiljniji duhovni život u Kristu. Zar nije

Isus dao obećanja u tom smislu: »Tko blaguje moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni i ja u njemu« (Iv 6,56), »ima vječni život« (Iv 6,54), »i ja ću ga uskrsnuti u posljednji dan« (Iv 6,54), »Kako ja živim zbog Oca, tako će onaj tko mene blaguje, živjeti zbog mene« (Iv 6,57).

Ne valja se, međutim, zanositi odveć mehanički sprovođenim tim središtem liturgijskog pokreta. Sveti nas Pavao odvraća od toga i otvara pred nama sasvim svojevrsne pastoralne vidike: »Tko nedostojno jede kruh i pije kalež, bit će odgovoran za tijelo i krv Gospodnju.« Naprotiv, stavo treba da ispita sama sebe kako ne bi jeo i pio sebi osudu, ne razabirući možda tijelo Gospodnje. »Zašto su među vama mnogi slabi i bolesni. Brojni i umiru. Kad bismo sebe prosuđivali, ne bismo bili kažnjeni.« (usp. I Kor 11, 27—31).

Pažljivom oku ne će izmaknuti žalosna činjenica kako poneki vjernici čestom pričešću odvraćaju ozbiljniji svijet od Boga i od Crkve. Fatalno je kada siva svakidašnjica malo pomalo prekrije naše sjedinjenje s Isusom u pričesti.

Svima je nama očita potreba priprave na prvu pričest. Svaki će svećenik poticati vjernike, napose djecu na često pristupanje sakramentima. Mislimo li uvijek i na to da bismo vjernicima koji nas slušaju, pomogli kako bi njihovo pričešćivanje doista bilo živo, da se ne pretvori u pustu naviku? Nije možda bez razloga zapisao Cankar u svojoj autobiografiji kako su ministranti najnestašnija čeljad na svijetu, pa im ništa nije sveto. Smijem li iznijeti svoje iskustvo, prema kojemu nema odveć veliki broj svećenika koji bi prilazili tom gorućem problemu s nešto ozbiljnosti? Nije baš lako domoći se ni priručnika koji bi pružao pametnih sugestija u tom pravcu.

Ne znam, postoji li u tom pogledu netko pozvaniji od Edvarda Poppeja, koji je imao karizmatičku sposobnost za taj problem. Samo šteta što ga nemamo na našem jeziku, pa moraš prevoditi, želiš li vjernicima, napose djeci u tom pogledu pomoći. Malo je u propovijedi govoriti. To uđe na jedno uho unutra, a na drugo opet izađe kao vjetar.

Kako bih na župi prevodio pojedine pasuse iz njegove knjižice »Kindervriend« (Prijatelj djece) vidio sam da su ne samo djeca, već i stariji svijet grabili za njima. Rezultati nisu izostali. Kad bi netko pet-šest puta zahvaljivao iza pričesti s takvim pomagalom, stvar bi mu redovito zasladila. Često bih i na licu primijetio neku veću ozbiljnost

za pričešćivanja, više vjere i čežnje. U duše, naravno, nisam vidio, ali sam duboko uvjeren da su bili plodovi takvih pričesti trajniji.

Nešto sam slično primijećivao kad bih za profesure gotovo svake nedjelje pohitao jednom kolegi na terenu. Dogovorili smo se da ćemo za pričesti sasvim kratko tumačiti pričesnu pjesmu. Iza 5—6 rečenica uveli bismo možda minutu šutnje (radi razmišljanja) pa zatim pjevanje euharistijskih pjesama. Očito smo i tamo primijećivali neki napredak u vjeri i čežnji za Isusom.

Usput rečeno držim da je šutnja iza pričesti beskorisna bez ovakvih pomagala. Šteta što jedva nađeš svećenika kome bi u današnjim liturgijskim naporima dolazilo na pamet da se zamisli u najozbiljnije lakune u liturgijskoj obnovi i u sudjelovanju puka u njoj.

Poradimo li samo na tome da se poveća broj pričesti, a ne posvećujemo nikakve ili gotovo nikakve pažnje duhu, može nam se lako dogoditi što sv. Pavao prigovara Korinćanima: »Zato su među vama mnogi bolesni, mnogi su i usnuli... Vaši sastanci nisu na korist nego na štetu« (I Kor 11).

Je li dovoljna pouka za prvu pričest da možemo govoriti o dječici kao da bi bili pravi stručnjaci u sjedinjenju s Isusom? Zar ne govori sv. Pavao da nitko nije u stanju s Bogom razgovarati u molitvi kako treba, već da Duh Sveti u nama uzdiše neizrecivim uzdisajima...

Prema tome zapravo upravo onaj tko misli da zna zahvaljivati, može biti umišljeni pobožnjaković! Zar nije istina, ako je pričest povezana s tolikim Kristovim obećanjima, valja joj posvetiti ozbiljnu brigu kako bi ljudi od nje doista dobili ono čemu se nadamo. Ignoti nulla cupido! Bojim se da u zadnjim desetljećima nismo u tom pogledu zakazali. Nije li u Crkvi danas kriza euharistije? Čovjek se čudi kako do nje dolazi upravo u zemljama gdje su se ljudi najviše pričešćivali. Kod jednih je pričest urodila izvanrednim plodovima, drugi su zahladnjeli. To je problem. Nemarna je pričest prokletstvo, a ne blagoslov!

Liturgijsko pjevanje

Ne mislim se upuštati u teoretsku vrijednost uputa i zabrana što smo ih godinama primali iz centrale obzirom na crkveno pjevanje. Htio bih zahvatiti problem koji stoji u pozadini dvaju članaka »Službe Božje« VIII. 1, str. 75-80.

U školskim sam se klupama zanosio novim zasadama za kojima stoji prof. M. Lešćan u članku o crkvenoj pjesmarici — Makarska. Rezultati su tog oduševljenja bili negativni:

Na župi sam počeo s čišćenjem i uvodio koralno pjevanje. Djeca su naučila izvrsno pjevati, a lako ih je i osvojiti za što hoćeš. Nisam pazio na reakciju puka. Tek bih iza dužeg vremena primijetio kako ljudi protestiraju. Sve im je dozlogrdilo. Žene bi prigovarale da je koralno pjevanje kao da mačke zavijaju na koru!

Ne ću reći da nije bilo nikakve koristi. Primijetio sam kako djeca što su imala udjela u koralu, imaju više osjećaja i ljubavi za klasičnu muziku, dok je druga ne mogu podnositi. Istini za ljubav budi rečeno da nisam išao za takvim rezultatima. Drugih nisam primijetio, a i za ovaj je trebalo čekati 5—6 godina da ga uočim! Žene su počele prigovarati možda nakon godinu dvije koralnog pjevanja. To samo toliko da natuknem, kako treba strpljivo čekati rezultate kod ovakvih anketa!

Prebacilo me u sjemenište. Postadoh profesorom u đakovačkoj biskupiji. Tu sam reflektirao i na crkveno pjevanje. Osvrnut ću se na tri školska primjera. Župa je u Moroviću bila dugo bez župnika. Sva im je liturgija dugih godina bila u crkvenom pjevanju. Katkada bih se tamo zaletio. Pjevanje je bilo, koliko se sjećam, daleko naokolo najljepše. Kad su dobili župnika, crkva se pomalo zavijala u šutnju. Ne mislim potpunu šutnju, nego na pjevanje bez pravog oduševljenja.

Na Vuki je župnik bio, rekao bih, nezaglavit. Nije dao sebi soliti pamet ni od profesora ni od stručnjaka. U župi nije imao ni časnih sestara s njihovom poslovičnom poslušnošću, pa je radio što ga je bilo volja, sasvim prema svom »ukusu«.

Poneku bi grublju pjesmu možda i izbacio s muzičkog repertoara župe, sve ostalo, ne samo da nije izbacivao, nego dotjerivao. Da ste čuli pjevanje u toj crkvi na župi i filijalama!

Kad bih na crkveni god pristupao k oltaru, ne bih čuo ni sama sebe, sve kad se ne može reći da nisam grlat. Divio sam se ministrantima i njihovoj dovitljivosti. Gledali bi meni u usta. Kad bi se »začepila«, oni bi otvarali svoja . . . Nije mi preostajalo do li da se prihvatim njihove metode! Pjevanje je bilo oduševljeno, skladno, ali melodije sve dru-

go prije nego ukusne. U tu bih se župu i izvan crkvenoga goda znao ponekad zaletjeti. Pjevanje nije bilo baš kao za crkveni god, ali uvijek oduševljeno i crkva razdragana.

Drugi sam slučaj, sasvim protivan, susreo u Strizivojni. Župnik je, istina, bolestan, ali moderan pastoralac i liturgista. Jedva da sam ikad sreo svećenika s onolikim ukusom za izbor pjesama i melodija. Usput rečeno, ima on i pjesničke žice. Bio sam svjedokom kad mu je stiglo pismo od čč. sestara s katehetskog Instituta, ne bi li dao svoje pjesme jednom tiskati. Dobio je prije dvije godine izvanredno priznanje s najvišeg foruma.

Novi đakovački proprium je zapravo njegovo djelo. Može se mirno reći da je on bio duša svega toga rada, premda nije bio predsjednik liturgijskog odbora. On je sastavio sve lekcije i dodao povjesnu dokumentaciju iz najstručnije literature, navodeći s velikom rutinom i Bolandiste i najnovija izdanja Lateranuma. U proprium je unešenih i novih 18 himana koji su u glavnom njegove pjesme prepjevane na latinski. Idejno je on auktor svega toga. Istina, jedan je profesor svemu dao latinsko ruho. Predsjednik bi liturgijskog odbora dodao svemu novomu ono što je »de communi« i šablonske napomene otkud je što uzeto da su npr. od tri lekcije sastavili jednu, premda nije to uvijek bilo ni sasvim točno.

Profesoru koji je svemu dijelu dao latinsko ruho napisao je biskup iz Rima 30. XI 1965. slijedeće riječi: »Danas sam doživio jedno izvanredno priznanje: 'Naš je Proprij jedan od najbolje izrađenih na cijelom svijetu. Samo neke molitve bit će izmijenjene. — Posebno su pohvalili himnologa. Trebalo bi ga uzeti za službenog himnologa u Kongregaciji.' Ponosan sam. Čestitam.« U pismu generalnom vikaru nalaze se iste riječi s dodatkom da su posebno pohvalili i dokumentaciju.

Možda će ove napomene čitaoce »Službe Božje« zanimati kao uspjeh jednoga našeg čovjeka koji je ostao nezapažen, ali za prijatelje liturgije kod nas ipak ostaje zanimljiv!

Čovjek bi očekivao da će u toj župi biti liturgijski pokret najživlji. To u stvari nije ni sasvim krivo, izuzevši jednu pojedinost: liturgijsko pjevanje. Posebna je pasija tog župnika crkveno pjevanje. U sjemeništu je bio uvijek duša pjevačkog zbora i koralnog i polifonijskog pjevanja. Kao

župnik dao je sebi truda kako bi pjevanje doista bilo na visini. Radio je na tome punih 16 godina. Sad je i bolestan. Kakve je rezultate polučio?

Izbor je pjesama dobar, da ne reknem, izvrstan, ali pjevaju u glavnom samo djevojke i djeca. Crkva šuti, sabotira. Čim se koja djevojka izvuče iz »redova« i ona počinje šutjeti, kao da ju je zahvatila neka zarazna bolest. Župnik to vidi. Stvar ga boli. Nije to tako samo u njegovoj župi. Iz cijeloga toga razvoja izvukao je jedan pametan zaključak koji mu ne će više nitko izbiti iz glave: ne valja ni poštovati ni gazdovati!

To bi trebali znati i naši stručnjaci i profesori, pogotovo bi to trebali sebi zabiti u glavu svi župnici i pastoralni radnici. Puk treba odgajati i kod pjevanja sa svom strpljivošću i naukom. Ne smiješ mu zavijati vrat ni u moralnom smislu riječi! Puk mora kod crkvenog pjevanja doći na svoj račun. Čim on osjeti da mu netko ne da njegovo, a vlastito narivava, on se povlači, kroz neko vrijeme šuti, a iza dužeg ili kraćeg vremena svećenik primjećuje kako je zajedno s oduševljenjem zamrlo i crkveno pjevanje. Ipak je sasvim jasno da to nije nakana ni Crkve ni drugog Vatikanskog sabora.

U neku ruku je možda sve to zapažanje providencijalno kako bismo mogli u onome što nadolazi povesti računa o svim željama našega puka, ne bismo li na taj način polako dotjerivali njegov ukus, ali samo prema sposobnostima, samo onoliko koliko taj svijet može poprimiti.

Obredi velikog tjedna

Još dan danas ponegdje plaču za starim uskrsnućem, a koliko su te prinove hvalili na početku. Kolike li razlike između ponoćke za Božić i za Uskrs! Zašto?

Čini mi se da je glavni razlog u tome, što je obred uskrsnog bdijenja do u tančine određen. U njemu nije bilo nikakve mogućosti da svijet dođe do riječi. Koliko sam puta vidio kako razočaran puk ostavlja crkvu, nezadovoljan što kroz cijelu misu nije mogao zapjevati gotovo ni jedne uskrsne . . . Psihologija masa ima svoje zakone i oni se ne daju pregaziti, ne možeš glavom kroz zid! Što su želje naroda dublje, to ih treba više i poštivati. Zanimljivo kako na Veliki tjedan, Četvrtak, Petak nema naročitih poteškoća, a ponoćka ne može se pravo uhodati . . . Držim da bis-

mo i od toga trebali nešto naučiti i povesti računa o željama svijeta. Možeš ti te želje pomalo odgajati, upravljati njima, ali ih ne možeš pregaziti, a da svijet ne bude razočaran. Što probudiš u njemu veću nadu i želju da se za Uskrsno bdijenje razveseli, da ga doživi, to će biti razočaranje teže kad bude primijetio da se u nadama prevario . . . Puk ima svoje predodžbe, svoje nade i želje preko kojih se ne može tako lako! Držim da bi se morali liturgijski odbori u takve stvari ozbiljno zamisliti.

Planovi za budućnost

Savjet za sprovođenje liturgijske konstitucije uporno nastoji oko toga da stvori tvz. »Missa normativa« (usp. Notitiae 35, str. 371—380) koja bi mogla, ne prilagodimo li je zakonima narodne psihe (usp. Notitiae 31—32 str. 290), posve istisnuti naše crkveno pjevanje i ušutkati crkve. Drugi narodi o tome ozbiljno razmišljaju. To se pokazalo prije dvije godine prilikom sastanka liturgijskih stručnjaka u Švicarskoj, gdje su prigovorili da dosadašnje antifone budu samo psalmi. Na biskupskoj je sinodi »Missa normativa« dosta slabo prošla. Od 176 glasova dobila je samo 71 za se, dok ih je 59 bilo protiv, a 41 »placet iuxta modum«. Gotovo se jednako loše provela želja da se uvedu dvije obvezatne poslanice. Što se tiče ulazne, prikazne i pričesne pjesme biskupi su odlučno za to da se psalmi mogu zamijeniti zgodnim pjesmama. 126 je biskupa bilo za to, a tek 25 protiv, dok je bilo 19 glasova »iuxta modum«.

I naši stručnjaci i liturgički odbori (usp. Notitiae 15-16 str. 95-105; br. 18, str. 157-158, br. 31-32, str. 290 — citati iz Lerkarovih pisama biskupskim konferencijama) morali bi se ozbiljno zamisliti kako će u budućoj liturgiji doći do izražaja narodni elementi koji su prejaki da bismo smjeli gaziti preko njih.

Prije svega bilo bi možda zgodno da se stalni misni dijelovi zgodno u stihu prepjevaju. Za naš narod sve drugo nije prava pjesma! Zatim bi možda trebalo i sve psalme u antifonama prepjevati. U tom je pogledu poučan novi »Graduale simplex in usum minorum ecclesiarum«, Citta del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana 1967. U upotrebi psalama nije dopuštena samo sloboda u izboru pojedinih redaka, kako je to već zamišljeno i u novom obredu za mrt-

ve, što su ga biskupske konferencije svih zemalja dobile od kardinala Lerkara na pokus, nego se čak i tekstovi psalama dosta slobodno oblače u novo pjesničko ruho (usp. Notitiae 34 str. 318). Držim da će se tako morati s velikom slobodom postupati i kod nas u prijevodu. Naravno da će takvo vođenje iziskivati više truda i vremena, pa bi mu bilo dobro brzo pristupiti. Mogla bi se eventualno i molitva vjernika sastaviti u stihu nalik na pojedine naše crkvene pjesme zadahnute uvijek liturgijskim vremenom. Ima mnogo naših crkvenih pjesama koje imaju uvijek isti odgovor, a različite uvode.

Ipak ćemo morati misliti i na to kako bismo u Božićno vrijeme unijeli u misu naše lijepe narodne Božićne pjesme i njima zadahnuli liturgiju te puku ostavili u srcu njegovu vlastitu Božićnu radost kako bi zaista zadrhtalo ljubavlju prema Božjem Djetetu tako kako ono zna i hoće . . .

Sada bih dodao još malo dotjeraniji prijevod u stihu »Slave« i »Vjerovanja«. Za Slavu je dr. Jonke, kome sam je poslao na recenziju rekao da je po njegovu mišljenju zaista uspjela. Ne sviđa mu se jedino izraz »svemu kadar« koji bi se bez sroka mogao prevesti: »svemogući«. Možda će netko naći bolje rješenje?

Slava Bogu na visini!

A na zemlji mir da bude za sve dobrohotne ljude.
Tebi odajemo hvalu, poklon, blagoslov i slavu.
Zahvalna Ti usta zbore o punini slave tvoje:
Bog si, Gospod, neba vladar, Bože, Oče, svemu kadar (svemogući)
Sine, čistog srca porod, Isukrste, Bog i Gospod,
Janje Božje, Očev Sine, koji ništiš grijeh nizine
Smiluj nam se: ti što spase svijet od grijeha, čuj nam glase:
Stoluješ o desno Ocu, izbavi nas svojom moću.
Jer tek ti si svet, Gospodin, sveviśnji, ti, Isukrste
s Duhom Svetim sav u slavlju Boga Oca našeg
Amen.

Vjerujem u jednog Boga, Oca, tvorca svemoćnoga
neba, zemlje, pa i svega za što oko zna i ne zna.
Isus sam je Krist Gospodin, rođeni Jedinac Božji,
Božji porod Oca, Boga, prije zore svih vjekova:

Puni odsjev vrutka sjajna, prisni plod Božanskih
tajna,
Sin u srži isti Otac, nestvoreni svemu tvorac.
Radi nas on za svijet cijeli siđe s neba čistoj Djevi;
u njoj Duh mu Sveti satka put te nama sazda brata.
Pilat zatim napati ga, raspe za nas, sahrani ga.
Prema Pismu u dan treći usta, pođe rajskoj sreći,
Sjede Ocu s desne, čeka sudit će na kraju vijeka
živim, mrtvim; svojim sprema kraljevstvo što
kraja nema.
Duh je Sveti vrijedan hvale, Gospod Bog što život
daje,
izvire iz Oca, Sina, čast i slavu dijeli s njima.
Prorocima riječi višnje dade on na usne dične.
Vjerujem u jednu opću Crkvu, svetu, apostolsku.
Jedno priznajem krštenje grijesima na oproštenje.
Smrt je uskrsnuća znamen, pruža život vječni.
Amen.

R. GRAFENAUER

OPĆA REFORMA LITURGIJE

Sveti sabor je zaključio da se provede opća reforma liturgije. Mnoge su pojedinosti već reformirane, a mnoge su ostavljene za konačnu reformu. Dok se ta reforma ostvari proći će vjerojatno još oko desetak godina. No već sada možemo vrlo dobro uočiti kakva će biti ta konačna reforma. Vijeće za provođenje liturgijske reforme već je dovršilo glavninu pripremnih radova, a u nekim problematičnim pojedinostima izrazio je svoje stanovište i sinod biskupa koji je zasjedao u Rimu pod jesen prošle godine.

Ovdje želimo informirati naše čitaoce o glavnim linijama te opće liturgijske reforme.

Misa

Već je priređen obnovljeni obred Mise pod nazivom »**Missa normativa**« — okosnica obreda Mise. Taj obred predviđa da u Misi sudjeluje jedan svećenik, čitač, pjevač, dva ministranta i puk. U prigodama veće svečanosti i kad je prisutan veći broj svetih službenika, onda se u tu osnovicu misnog obreda unose druge pojedinosti. Evo kako će uglavnom izgledati reformirani obred Mise:

Puni odsjev vrutka sjajna, prisni plod Božanskih
tajna,
Sin u srži isti Otac, nestvoreni svemu tvorac.
Radi nas on za svijet cijeli siđe s neba čistoj Djevi;
u njoj Duh mu Sveti satka put te nama sazda brata.
Pilat zatim napati ga, raspe za nas, sahrani ga.
Prema Pismu u dan treći usta, pođe rajskoj sreći,
Sjede Ocu s desne, čeka sudit će na kraju vijeka
živim, mrtvim; svojim sprema kraljevstvo što
kraja nema.
Duh je Sveti vrijedan hvale, Gospod Bog što život
daje,
izvire iz Oca, Sina, čast i slavu dijeli s njima.
Prorocima riječi višnje dade on na usne dične.
Vjerujem u jednu opću Crkvu, svetu, apostolsku.
Jedno priznajem krštenje grijesima na oproštenje.
Smrt je uskrsnuća znamen, pruža život vječni.
Amen.

R. GRAFENAUER

OPĆA REFORMA LITURGIJE

Sveti sabor je zaključio da se provede opća reforma liturgije. Mnoge su pojedinosti već reformirane, a mnoge su ostavljene za konačnu reformu. Dok se ta reforma ostvari proći će vjerojatno još oko desetak godina. No već sada možemo vrlo dobro uočiti kakva će biti ta konačna reforma. Vijeće za provođenje liturgijske reforme već je dovršilo glavninu pripremnih radova, a u nekim problematičnim pojedinostima izrazio je svoje stanovište i sinod biskupa koji je zasjedao u Rimu pod jesen prošle godine.

Ovdje želimo informirati naše čitaoce o glavnim linijama te opće liturgijske reforme.

Misa

Već je priređen obnovljeni obred Mise pod nazivom »**Missa normativa**« — okosnica obreda Mise. Taj obred predviđa da u Misi sudjeluje jedan svećenik, čitač, pjevač, dva ministranta i puk. U prigodama veće svečanosti i kad je prisutan veći broj svetih službenika, onda se u tu osnovicu misnog obreda unose druge pojedinosti. Evo kako će uglavnom izgledati reformirani obred Mise:

1. **Ulaz** svećenika i svetih službenika. Kroz to vrijeme puk i zbor pjevaju ulaznu antifonu i psalam. Iskazivanje počasti oltaru i neposredno iza toga **pozdrav puku** nešto opsežniji nego što je sadašnji »Gospodin s vama«. Slijedi **čin pokore i kajanja** (mjesto dosadašnje opće ispovijedi) kod kojeg bi sudjelovala cijela zajednica a bio bi na svim Misama, pa i pjevanim. »Gospodine, smiluj se« moglo bi se izostaviti kad na Misi ima »Slava Bogu na visini«. Ulazni obredi završavaju **molitvom**.

2. U **bogoslužju riječi** bila bi tri čitanja Sv. Pisma: prvo iz Starog Zavjeta, drugo iz spisa svetih apostola, treće iz Evanđelja. Iza prvog čitanja dolazi **responzorijalni psalam**, iza drugog **Aleluja** i nekoliko redaka, a iza Evanđelja **homilija**. Zatim je **ispovjest vjere** i **molitva vjernih** koja bi u različitim oblicima bila obavezna na svakoj Misi.

Na biskupskom sinodu bilo je prijedloga da se »Gospodine, smiluj se« nikad ne izostavlja, da iza bogoslužja riječi bude vrijeme **svete šutnje** što bi imalo poslužiti vjernicima kao škola razmatranja Božje riječi, te da se molitva vjernika stavi poslije Pričesti. — Što se tiče triju čitanja na Misi, predviđa se nekoliko godina za pokus. Neki predlažu da na Misama bez naroda bude samo jedno čitanje.

3. **Euharistijska liturgija** počinje **postavljanjem darova** na oltar. Za to je predviđeno nekoliko formula prema nahođenju svećenika. Dosadašnje formule bi se dokinule jer anticipiraju ideju prikazanja, a prikazanje je zapravo za vrijeme kanona. Postavljanje darova završava se **molitvom nad postavljenim darovima**. Cijela **euharistijska molitva (kanon)** moli se glasno. Bit će više prefacija nego do sada. Osim tradicionalnog rimskog kanona sastavljene su još tri nove formule euharistijske molitve. Prva, kratka, formula sastavljena je po uzoru najstarije anafore sv. Hipolita. Druga, koja bi se povezala s pojedinim predslovljima rimskog kanona, nema nikakve zahvale poslije »Svet«. Treća, koja je sastavljena po uzoru orijentalne anafore, ima uvijek isto predslovnje. a poslije »Svet« je izložena ekonomija spasenja od stvaranja do Duhova. Na mrtvačkim Misama i u nekim osobitim prigodama predviđeni su neki promjenljivi dijelovi u euharistijskoj molitvi. U novim formulama bit će aklamacije puka poslije posvećenja. — Na biskupskom sinodu predloženo je da formule kod postavljanja darova na oltar budu obavezatne, te da aklamacije poslije posvećenja budu i u rimskom kanonu.

Obred **pričesti** započinje **Gospodnjom molitvom** i embolizmom. Slijedi odmah neposredno **poljubac mira,** a zatim lomljenje. Za vrijeme lomljenja pjeva se »Jaganjče Božji«, a za vrijeme pričešćivanja pričesna antifona s psalmom.

4. Misa **završava** onim redom koji je nedavno uveden: pozdrav, blagoslov i otpust.

Časoslov

Što se tiče obveze časoslova, na biskupskom sinodu je predloženo da samo Laude i Vespere budu za sve obavezne, i to da ne bude uvijek teška obveza.

1. **Laude** i **Vespere,** glavni dijelovi Časoslova, imale bi ovakav raspored: iza uvodnih molitava bio bi odmah himan, zatim tri psalma s antifonama, a iza toga čitanje, koje bi bilo nešto dulje, osobito ako puk sudjeluje. Poslije dolazi kantik, na Laudama Zakarijin a na vesperama B. D. Marije. Tada su prošnje, koje se na Laudama odnose na posvećenje dana i rada, a na Vesperama su za potrebe svijeta i Crkve. Na koncu je molitva.

Zapravo su i na Laudama i na Vesperama samo po dva psalma i jedan kantik (osim Zakarijina i B. D. Marije). Na Laudama je najprije psalam, zatim kantik iz Starog Zavjeta i na trećem mjestu opet psalam. Na Vesperama su najprije dva psalma a na trećem mjestu je kantik iz Novog Zavjeta (tj. iz poslanica ili Otkrivenja).

2. Struktura **Malih ura** bila bi uglavnom kao što je i sada.

3. **Matutin** će se ubuduće zvati **Bogoslužje čitanja.** Sastojat će se od himna ,triju psalama s antifonama i dvaju čitanja. Prvo je čitanje uvijek iz Sv. Pisma a drugo iz spisa svetih otaca ili iz hagiografije na blagdane svetaca.

I n v i t a t o r i j će biti prije najprve ure, koja se konkretno moli, u danu a neće biti vezan uz Matutin kao do sada.

4. Da **Kompletorij** može dobro odgovarati svojoj svrsi posvećenju završetka dana, trebat će provesti samo male promjene.

— Cijeli **Psaltir** će biti razdijeljen na četiri sedmice. Neki psalmi, koji se danas nama čine nešto tvrđi, ili samo neki njihovi dijelovi bit će izostavljeni. Historijski psalmi dolaze u Bogoslužju čitanja.

— **Red čitanja sv. Pisma** bio bi ovakav: u adventu prorok Izaija, kroz božićno vrijeme poslanica Kološanima, kroz prve četiri sedmice korizme pregled povijesti spasenja iz knjiga Izlaska, Levitika, Brojeva i Ponovljenog zakona, a zadnje dvije sedmice iz proroka Jeremije i iz Lamentacija, kroz osminu Uskrsa 1. Petrova poslanica, a kroz ostali dio uskrsnog vremena Djela apostolska. Za druga razdoblja predviđen je ciklus od dvije godine tako da bi se svake godine čitali odlomci iz Starog i iz Novog Zavjeta. Svake bi se godine povijest spasenja rasvijetlila s posebnog gledišta: u parnim bi se godinama počimalo s knjigom Postanka a zatim bi slijedili izvatci iz poučnih knjiga, u neparnim godinama počimalo bi se s knjigama Samuelovim i Kraljeva a iza toga bi došli izvatci iz proročkih knjiga. Ukupno bi čitanja Sv. Pisma u novom Časoslavu bilo po prilici dvostruko više nego dosad.

— **Patristička** će **čitanja** biti uzeta iz spisa starih i novih crkvenih pisaca. Izdat će se i posebni lekcionar koji će sadržavati čitanja ad libitum.

— **Himni** će biti probrani između onih koji su sad u upotrebi i ostalog blaga crkvene himnodije.

— **Antifone** i **responzoriji** će se temeljito revidirati ili iznova sastaviti da prikladno odgovaraju svojoj svrsi.

U mnogim obredima, na svim područjima liturgijskog života, naskoro će se mnogo toga dotjerati i prilagoditi životu današnje Crkve. Dobro je da se za te promjene psihološki pripremimo. Dobro je da znamo što od dosadašnjeg ostaje a što će se promijeniti da onome što je trajno dajemo veću pažnju. Dobro je da paralelno s općom reformom liturgije obnavljamo i svoje nazore o javnom i privatnom bogoštovlju.

Fra Jure RADIĆ

ZA ŠTO BOLJI HRVATSKI PRIJEVOD KANONA MISE

— primjedba i pokušaji —

Nacionalna Liturgijska Komisija objavila je u »Vjesniku đakovačke biskupije« (1967/10, str. 176—178) hrvatski prijevod Kanona Mise i pozvala katoličku javnost da ga pažljivo prouči i na vrijeme dade primjedbe.

— **Red čitanja sv. Pisma** bio bi ovakav: u adventu prorok Izaija, kroz božićno vrijeme poslanica Kološanima, kroz prve četiri sedmice korizme pregled povijesti spasenja iz knjiga Izlaska, Levitika, Brojeva i Ponovljenog zakona, a zadnje dvije sedmice iz proroka Jeremije i iz Lamentacija, kroz osminu Uskrsa 1. Petrova poslanica, a kroz ostali dio uskrsnog vremena Djela apostolska. Za druga razdoblja predviđen je ciklus od dvije godine tako da bi se svake godine čitali odlomci iz Starog i iz Novog Zavjeta. Svake bi se godine povijest spasenja rasvijetlila s posebnog gledišta: u parnim bi se godinama počimalo s knjigom Postanka a zatim bi slijedili izvatci iz poučnih knjiga, u neparnim godinama počimalo bi se s knjigama Samuelovim i Kraljeva a iza toga bi došli izvatci iz proročkih knjiga. Ukupno bi čitanja Sv. Pisma u novom Časoslavu bilo po prilici dvostruko više nego dosad.

— **Patristička** će **čitanja** biti uzeta iz spisa starih i novih crkvenih pisaca. Izdat će se i posebni lekcionar koji će sadržavati čitanja ad libitum.

— **Himni** će biti probrani između onih koji su sad u upotrebi i ostalog blaga crkvene himnodije.

— **Antifone** i **responzoriji** će se temeljito revidirati ili iznova sastaviti da prikladno odgovaraju svojoj svrsi.

U mnogim obredima, na svim područjima liturgijskog života, naskoro će se mnogo toga dotjerati i prilagoditi životu današnje Crkve. Dobro je da se za te promjene psihološki pripremimo. Dobro je da znamo što od dosadašnjeg ostaje a što će se promijeniti da onome što je trajno dajemo veću pažnju. Dobro je da paralelno s općom reformom liturgije obnavljamo i svoje nazore o javnom i privatnom bogoštovlju.

Fra Jure RADIĆ

ZA ŠTO BOLJI HRVATSKI PRIJEVOD KANONA MISE

— primjedba i pokušaji —

Nacionalna Liturgijska Komisija objavila je u »Vjesniku đakovačke biskupije« (1967/10, str. 176—178) hrvatski prijevod Kanona Mise i pozvala katoličku javnost da ga pažljivo prouči i na vrijeme dade primjedbe.

Rado se odazivljem pozivu i izlažem zamjerke objavljenom prijevodu kako bih na taj način pridonio svoj obol našoj zajedničkoj stvari. Ujedno prilažem i svoj pokušaj prijevoda Kanona.

Prema mome zapažanju prijevod nije u svim detaljima uspio.

TEMELJNI su mu NEDOSTATCI:

— Nije vjeran.
— Nije svugdje koncizan, već opisan.
— Nije čist u hrvatskom izražaju.
— Nije svugdje prava hrvatska konstrukcija.

Slijedit ćemo označene brojeve:

Ad 1 — Zašto slijediti redoslijed latinskih riječi »Te igitur, clementissime Pater«. Čisti Hrvat ne kaže »Tebe, dakle, milostivi Oče«, već jednostavno »Milostivi Oče, tebe dakle«. Zapravo »igitur« ne bi trebalo ni prevoditi s »dakle«, jer je ova riječ gotovo suvišna u hrvatskom izražaju na konkretnom mjestu. Prijelaz od Prefacije i Sanctusa ne traži vezu s »dakle«. Bez toga je ljepše, ali može i ostati.

2 — »Smjerno i usrdno molimo«, predaleko je od latinskog »supplices rogamus ac petimus«.

5 — »Ove darove koje od srca dajemo za svetu nekrvnu žrtvu« jest **novi umetak** u Kanon Mise, a ne prijevod »haec dona, haec munera, haec sancta sacrificia illibata«. Još Crkva nije ovlastila nacionalne Biskupske konferencije da mogu **prerađivati** Kanon.

6 — Ni ovaj dio nije sretno preveden.

7 — Jednako vrijedi i za ovaj. Da li je izrazom »u ime« sigurno izraženo latinsko »pro«?

10 — Sve je samovoljni umetak.

11 — Hrvat ne veli, osim u pjesničkom izražavanju, »slugom tvojim ili biskupom našim«, već »tvojim slugom, našim biskupom.«

15 — Vrhunac **šeprtljanja** dosegnut je prevođenjem »famulorum famularumque« s »čeljadi«.

16 — »Što uokolo« teško bi moglo proći. Bolje je i hrvatskije «okolo» ili «naokolo».

17 — »Quorum tibi fides cognita est« nije dobro prevedeno s »ti si spoznao . . .« To je već unošenje drugog smisla.

18 — Još dalje je otišlo »i znaš im odanost« za »cognita devotio«.

19 — Ponovo se prevodi »pro quibus« i »u ime kojih«. Je li pogođen smisao?

20 — »Hoc sacrificium laudis« nije sretno prevedeno s »ovu žrtvu hvalbenu«.

21 — Prevesti »suisque omnibus« sa »sve što im je na srcu« znači stvoriti novo.

23 — »Pro spe salutis« je li »smiju se nadati«?

24 — Je li »incolumitas« — zdravlje»?

26 — »Odanosti« nema u latinskom tekstu.

47 — »Bude naš bedem i zaštita« nije prijevod »ut in omnibus protectionis tuae muniamur auxilio«, već nova konstrukcija.

50 — »Služenja« ne zvuči lijepo hrvatski.

53 — »Daj nam u ove dane uživati tvoj mir« hrvatski je lijepo, ali od latinskog daleko udaljeno.

55 — »Ab aeterna damnatione nos eripi« nije hrvatski dobro rečeno »da budemo oteti od vječne osude«.

56 — Hrvat ne će nikad reći »da se brojimo u stadu«, već »da se ubrojimo u stado«. I čemu riječ »stado«? Zar za oznaku vjernika nema svetijeg izraza za latinsku riječ »grex«.

58 — Jednako ni »učini ti, Bože, u svima« (in omnibus« — nije hrvatski lijepo izraženo. Bliže je hrvatskom izražaju reći: »Bože, u svemu učini«. Suvišan je »ti«.

63 — Može li se prevesti »rationabilis« s »duhovan«?

64 — Ni »acceptabilemque facere digneris« ne smijemo prevesti sa »i vrijedan da te obraduje«.

68 — Arhaički zvuči »no što će podnijeti . . .«

74 — Nije sretno prevedeno »tibi gratias agens, benedixit« s »izgovarajući blagoslov oda tebi hvalu«, iako se ispravno išlo za izražajem iskonskog smisla, što ni latinski tekst nije vjerno prenio i tako navodi u zastranjenje.

79 — Nikada **pravi** Hrvat ne će reći »Ovo je tijelo moje«, već »ovo je moje tijelo«.

Ispravno se ispustilo »enim«. Zašto se onda mora prevoditi uvijek »igitur« i slično?

81 — »Pošto su (po) večerali« nije hrvatski izražaj.

82 — Također i »uzimajući«.

84 — Isto vrijedi i za »izgovarajući blagoslov«.

89 — »Saveza« — »testamenti«?

95 — »I zato«, zar se ne bi jednostavnije reklo sa »stoga«?
99 — Je li baš točno prevedeno »sed et in coelos gloriosae ascensionis« sa »i uzašašća u nebesku slavu«?
103 — Latinski tekst ima prije »donis« pa »datis«. Prijevod protivno.
108 — Tko još od nas razumije našu lijepu staru riječ »sveudiljni«?
109 — Daleko je i slobodno prevesti »respicere digneris« s »pogledaj, molimo«.
110 — Je li »serenus« — »prijazan«?
113 — Čudno je »puer« — »mladić« na konkretnom mjestu i kontekstu.
114 — Da li je dobro reći »Patriarcha« — »praotac«?
116 — Bolji je akuzativ.
122 — Čemu »koji je«?
129 — Zašto latinska konstrukcija? Zar nije u duhu hrvatskog jezika: »Gospodine, također se spomeni ...«
130 — Opet **čeljad**, i to za **mrtve!**
132 — »Pečatom vjere« slabije zvuči od »znamenjem vjere i »znak vjere«.
133 — »Spavaju« je slabije od »snivaju«
135 — Hrvat nikad ne bi rekao »upokojuju«, već radije »počivaju«.
139 — »I nama« — bolje »a nama«.
140 — »Koji **stavljamo** svoju nadu« nije pravi hrvatski izražaj.
142 — Da li je ovdje »aliquam« znači »neko«? »U društvu« nije potpun prijevod za »societatem donare digneris«.
152 — Jednako i »non aestimator meriti« sa »po vaganju ...«
153 — Preslobodno je »veniae largitor« prevesti sa »po izobilju ...«

— Na ono, što se često ponavlja u prijevodu, kao slijeđenje latinske konstrukcije, nisam uvijek upozoravao, već samo prvi put.

Jednako se nisam zaustavljao ni na mjestima gdje bi bila bolja konstrukcija među nekoliko rečenica. To će se sve vidjeti iz praktičnog ogleda.

Kad se sve sumira, evidentno je da prijevod **nije uspio**. Pohvalan je napor, ali ne realizacija. Kako se radi o delikatnoj stvari, prijevod još treba **dotjerivati**.

Tolike manjkavosti prijevoda daju oslonac sumnji da ovaj prijevod nisu izradili osamdesetorica stručnjaka. Najvjerojatnije je da je ovaj prijevod učinio netko, koji se u ovaj posao najbolje ne razumije. Stoga je apsolutno nužno sve temeljito revidirati! Najlakši put bi bio i ujedno najkorisniji samo najnužnije dotjerati prijevod Kanona u hrvatskom Misalu za sve dane u godini (Makarska 1967).

PRILOG: moj pokušaj hrvatskog prijevoda Kanona Mise

Preblagi Oče! Tebe, dakle, smjerno molimo i prosimo po Isusu Kristu tvome Sinu, našem Gospodinu, primi i blagoslovi ove darove, ove poklone, ove svete neokaljane prinose, koje ti najprije prikazujemo za tvoju svetu katoličku Crkvu. Nju se dostoj po svemu zemaljskome krugu obasuti mirom, očuvati, držati na okupu i ravnati — zajedno s tvojim slugom našim Papom (I.) i s našim biskupom (I.) i sa svim pravovjernima, koji promiču katoličku i apostolsku vjeru.

Sjeti se, Gospodine, svojih slugu i službenica (I. i I.) i svih prisutnih, čiju vjernost i odanost poznaš. Za njih ti prinosimo, i oni ti prinose ovu hvalbenu žrtvu za se i za sve svoje (potrebe): za otkupljenje svojih duša, za nadu svoga spasenja i zdravlja. Oni tebi — vječnom, živom i istinitom Bogu iskazuju svoje darove (zavjete).

U zajednici (dioništvu), i časteći spomen ponajprije slavne Marije, vazda Djevice, Roditeljke našega Boga i Gospodina Isusa Krista, kao i blaženog Josipa, zaručnika iste Djevice, i tvojih blaženih apostola i mučenika — Petra i Pavla, Andrije, Jakova, Ivana, Tome, Jakova, Filipa, Bartolomeja, Mateja, Šimuna, i Tadeja, Lina, Kleta, Klementa, Siksta, Kornelija, Ciprijana, Lovre, Krizogona, Ivana i Pavla, Kuzme i Damjana i svih tvojih svetaca. Daj nam po njihovim zaslugama i molitvama da se u svemu učvrstimo moću tvoje zaštite — po istom Kristu, našem Gospodinu, amen.

Gospodine, molimo te, dakle, primi milostivo ovaj prinos naše odanosti i svekolike tvoje obitelji. U svome miru rasporedi naše dneve (dane), iščupaj nas od vječne osude i zapovjedi da se pribrojimo zajednici (u stado) tvojih odabranika — po istom Kristu, našem Gospodinu, amen.

U svemu, molimo te, Bože, odostoj se, učiniti da nam ovaj prinos bude blagoslovljen ,uračunat, valjan, duhovan i prijatan, pa da nam postane Tijelo i Krv tvoga ljubljenoga Sina, našega Gospodina Isusa Krista.

U predvečerje svoje muke uze kruh u svoje svete i časne ruke, podiže oči prema nebu — k tebi svome svemogućem Bogu Ocu, zahvali ti, blagoslovi, razlomi i dade svojim učenicima govoreći: Uzmite i svi od, ovog blagujte, **jer je ovo moje Tijelo.**

Na sličan način poslije večere (negoli su večerali) uze i ovu slavnu čašu u svoje svete i časne ruke, na isti način tebi zahvali, blagoslovi i dade svojim učenicima govoreći: Uzmite i svi pijte iz nje, **jer je ovo čaša moje Krvi, novoga i vječnoga saveza** (ugovora), **otajstvo vjere, koja će se proliti za vas i za mnoge na oproštenje grijeha.** Koliko god puta budete ovo činili, činite (to) na spomen meni.

Stoga, Gospodine, mi tvoji sluge i tvoj sveti puk, — slaveći spomen blažene muke i uskrsnuća od mrtvih i slavnog uzašašća na nebo istoga Krista, tvoga Sina, našega Gospodina, — prikazujemo tvome slavnom veličanstvu od tvojih darova i poklona čistu žrtvu, neokaljanu žrtvu, sveti kruh vječnoga života i čašu vječnoga (sveudiljnoga) spasenja.

Dostoj se na ovo pogledati milostiva i vedra (umiljata) lica, i (ovo) primiti kao što si se udostojao primiti darove svoga pravednoga sluge Abela i žrtvu našega patrijarha Abrahama i što ti prinese tvoj veliki svećenik Melkisedek — svetu žrtvu, neokaljanu hostiju (žrtvu).

Svemogući Bože, smjerno te molimo, zapovjedi da ruke tvoga svetog anđela ovo prenesu na tvoj uzvišeni žrtvenik pred licem tvoga božanskoga veličanstva, pa da se svi koji primimo presveto Tijelo i Krv tvoga Sina, kao dionici ovog žrtvenika, napunimo svakim nebeskim blagoslovom i milošću — po istom Kristu, našem Gospodinu, amen.

Gospodine, spomeni se također svojih slugu i službenica (I. i I.), koji nas pretekoše obilježeni znamenjem vjere i počivaju snom mira.

Molimo te, Gospodine, daruj njima i svima koji počivaju u Kristu mjesto osvježenja, svjetlosti i mira — po istom Kristu, našem Gospodinu, amen.

A nama grješnicima, tvojim slugama, koji se uzdamo u tvoje veliko milosrđe, dostoj se dati dio u društvu (dio i zajedništvo) s tvojim svetim apostolima i mučenicima: Iva-

nom, Stjepanom, Matijom, Barnabom, Igancijem, Aleksandrom, Marcelinom, Anastazijom i sa svim tvojim svetima. Molimo te, privedi nas u njihovu zajednicu ne procjenjujući zasluge već kao djelitelj milosti — po Kristu, našem Gospodinu.

Po njemu, Gospodine, sve ovo uvijek dobro stvaraš, posvećuješ, oživljavaš, blagoslivljaš i nama daješ.

Po njemu i s njim i u njemu (jest) neka je tebi — svemogućem Bogu Ocu, u jedinstvu Duha Svetoga, svaka čast i slava — po sve vijeke vjekova, amen.

VARIJANTE

— BOŽIĆ

U zajednici (dioništvu) i svetkujući presveti dan (presvetu noć), u koji (kojoj, kada) nepovrijeđeno djevičanstvo blažene Marije rodi ovome svijetu Spasitelja, i časteći spomen najprije slavne . . .

— BOGOJAVLJENJE

. . . u koji se tvoj Jedinorođenac, s tobom vječan u tvojoj slavi, pojavi vidljivo tjelesan u istinitosti našeg tijela . . .

— VELIKI ČETVRTAK

. . . u koji je naš Gospodin Isus Krist bio za nas izdan . . .

. . . što ti ga prinosimo na dan u koji je Gospodin naš Isus Krist predao na svetkovanje svojim učenicima tajne svoga Tijela i Krvi . . .

U predvečerje muke, koju će podnijeti za naše spasenje i svih (drugih), to jest danas, uze . . .

— USKRS

. . . Uskrsnuća Gospodina našega Isusa Krista tijelom (u tijelu; tjelesnog uskrsnuća . . .).

. . . koji ti prinosimo i za one, koje si se udostojao preporoditi vodom i Duhom Svetim udijeljujući im oproštenje svih grijeha . . .

— U Z A Š A Š Ć E

... kad je naš Gospodin, jedinorođeni tvoj Sin, smjestio o desnu tvoje slave sebi ujedinjenu bit naše krhkosti...

— D U H O V I

... Pedesetnice, kad se Duh Sveti objavio apostolima u nebrojenim jezicima...

M. V. Čelkanović

SPOMENICA

svećenika Beogradske Nadbiskupije u vezi sa hrvatskim prijevodom Rimskog kanona svete Mise.

Koncilski dekret o ekumenizmu u t. 8. preporuča, da se katolici na ekumenskim susretima sa odvojenom braćom sjedinjuju u molitvi, da se izmoli milost crkvenog jedinstva. Da je to moguće treba u molitvama tražiti barem osnovne izraze u zajedničkom obliku.

Kod drugih naroda, gdje su dogmatske razlike mnogo veće, već su našli zajednički jezik te stvorili zajedničku formulaciju Očenaša.

Kod nas ne samo da nije u tom pravcu učinjen ni prvi korak, nego se čini da se naprotiv traži razlika u upotrebi pojedinih riječi, gdje toga ranije nije bilo. To svakako nije u duhu ekumenizma!

I u predloženom prijevodu rimskog kanona svete mise upotrebljava se dosljedno riječ »GOSPODIN« umjesto «GOSPOD«, što predstavlja umjetno stvaranje razlike tamo gdje ih ranije nije bilo.

Ne samo da izraz »GOSPOD« upotrebljavaju odvojena braća i katolici istočnog obreda, nego je to vjekovna tradicija glagolskog bogosluženja — a i hrvatske tradicije.

Razlikovanje upotrebe riječi »GOSPOD« i »GOSPODIN« predstavlja konačno bogatstvo specifičnog izražaja hrvatskog i srpskog književnog i govornog jezika. U svagdanjoj upotrebi narod upotrebljava riječ »GOSPODIN« za svakog čovjeka i to samo za čovjeka, dočim se naprotiv izraz »GOSPOD« upotrebljava svuda isključivo samo za Boga.

— UZAŠAŠĆE

... kad je naš Gospodin, jedinorođeni tvoj Sin, smjestio o desnu tvoje slave sebi ujedinjenu bit naše krhkosti ...

— DUHOVI

... Pedesetnice, kad se Duh Sveti objavio apostolima u nebrojenim jezicima ...

M. V. Ćelkanović

SPOMENICA

svećenika Beogradske Nadbiskupije u vezi sa hrvatskim prijevodom Rimskog kanona svete Mise.

Koncilski dekret o ekumenizmu u t. 8. preporuča, da se katolici na ekumenskim susretima sa odvojenom braćom sjedinjuju u molitvi, da se izmoli milost crkvenog jedinstva. Da je to moguće treba u molitvama tražiti barem osnovne izraze u zajedničkom obliku.

Kod drugih naroda, gdje su dogmatske razlike mnogo veće, već su našli zajednički jezik te stvorili zajedničku formulaciju Očenaša.

Kod nas ne samo da nije u tom pravcu učinjen ni prvi korak, nego se čini da se naprotiv traži razlika u upotrebi pojedinih riječi, gdje toga ranije nije bilo. To svakako nije u duhu ekumenizma!

I u predloženom prijevodu rimskog kanona svete mise upotrebljava se dosljedno riječ »GOSPODIN« umjesto «GOSPOD«, što predstavlja umjetno stvaranje razlike tamo gdje ih ranije nije bilo.

Ne samo da izraz »GOSPOD« upotrebljavaju odvojena braća i katolici istočnog obreda, nego je to vjekovna tradicija glagolskog bogosluženja — a i hrvatske tradicije.

Razlikovanje upotrebe riječi »GOSPOD« i »GOSPODIN« predstavlja konačno bogatstvo specifičnog izražaja hrvatskog i srpskog književnog i govornog jezika. U svagdanjoj upotrebi narod upotrebljava riječ »GOSPODIN« za svakog čovjeka i to samo za čovjeka, dočim se naprotiv izraz »GOSPOD« upotrebljava svuda isključivo samo za Boga.

Zato su i u liturgijskim prijevodima i u prijevodu Svetog pisma naši poznati prijevodnici dr Kniewald i dr Šarić doslijedno upotrebljavali izraz »GOSPOD« gdjegod se taj izraz odnosi na Boga! Izraz »GOSPOD« mjesto »GOSPODIN« dolazi i u »Evanđelistaru« o. P. Vlašića koji se upotrebljavao u svim krajevima naše domovine.

Kad su mnogi ovi naši klasičari, kad je to u duhu jezika i prema osjećaju ogromne većine naroda (osim možda nekolicine uskogrudih pojedinaca), kad je to u duhu tradicije i ekumenizma, zašto ne bi onda u ovom novom prijevodu doslijedno počeli upotrebljavati za Boga izraz »GOSPOD« a nikako više »GOSPODIN«.

Kad nismo sposobni poput Njemaca stvoriti zajednički Očenaš s odvojenom braćom, prihvatimo jednu riječ — — »GOSPOD« — kao polaznu tačku!

Početak kanona:

1 — 14

Tebe dakle, preblagi Oče, smjerno i predano molimo, po Isusu Kristu, Sinu tvojemu, Bogu našemu: primi i blagoslovi ove darove, ove prinose, kao dostojnu žrtvu što ti je prinosimo prije svega za tvoju svetu Crkvu katoličku. Očuvaj je u miru i slobodi po čitavom svijetu; proširi je među sve narode, vodi je, i čuvaj je zajedno sa slugom svojim, papom našim . . ., i biskupom našim . . ., i sa svima pravovjernima službenicima katoličke i apostolske vjere.

VARIJANTA: BOŽIĆ: slaveći prije svega (nadasve) istu slavnu Mariju . . .

BOGOJAVLJENJE: skupa s tobom vječan u tvojoj slavi, vidljivo objavio u istinskom tijelu kao pravi čovjek, te slaveći . . .

USKRS r.-49: Molimo te dakle, Bože naš, primi milostivo ovu žrtvu nas, svojih slugu i čitave svoje obitelji, što ti je prikazujemo i za one, koje si milostivo preporodio vodom i Duhom Svetim te im oprostio sve njihove grijehe . . .

DUHOVI: Svjesni zajedništva svetih i svetkujući sveti blagdan Duhova, kada se Duh Sveti objavio apostolima u obliku mnoštva jezika te slaveći prije . . .

K Prevodu Kanona u »Đak. Vijesniku«

U retku 15. umjesto »čeljadi« staviti »djece«

U retku 16. umjesto »što uokolo stoje« neka stoji »prisutnih (sudjelujućih)«

U ret. 17—18 neka bude »kojih vjernost i odanost ti je poznata«

U ret. 19—20—21 neka bude »u ime kojih i sa kojima ti prikazujemo bilo za sebe bilo za druge ovu žrtvu hvale«:

U ret. 22—23—24 »za oproštenje grijeha, za spasenje duše i za tjelesno zdravlje.«

Redak 25-31 Svjesni zajedništva svetih mi svi zajedno prinosimo darove svoje odanosti, Tebi, svemogući, vječni, živi i istiniti Bože, slaveći prije svega Mariju, vazda Djevicu, Majku Boga i Spasitelja našega Isusa Krista;

Redak 32-33 sjećajući se blaženoga Josipa, Zaručnika iste Djevice, blaženih tvojih apostola i mučenika:

Redak 45-48 Po njihovim nam zaslugama i molitvama udijeli u svemu svoju zaštitu i pomoć. Po istom Kristu Gospodu našemu. — Amen!

Redak 49-57 Molimo te dakle, Bože naš, primi milostivo ovu žrtvu svoje obitelji te nam u ovo naše vrijeme udijeli svoj mir, izbavi nas od vječne nesreće te nas pridruži svojim izabranicima.

Po Kristu Gospodu našemu. — Amen!

Redak 58-67 Molimo te, Bože, neka bude ova naša žrtva (služba) u svemu blagoslovljena, primljena, valjana, duhovna i prijatna, da se pretvori u Tijelo i Krv ljubljenoga Sina tvoga, Gospoda našega Isusa Krista.

Redak 68-79 On je naime u predvečerje svoje muke uzeo kruh u svoje svete i časne ruke, uzdigao oči prema nebu, k tebi, Bogu, svojemu svemogućem Ocu, zahvaljujući ti blagoslovio ga, prelomio i dao ga svojim učenicima govoreći:

Uzmite i jedite od ovoga svi —

OVO JE TIJELO MOJE.

Redak 80-92 Isto tako je poslije večere uzeo ovu slavnu čašu u svoje svete i časne ruke,
ponovo ti zahvalivši blagoslovio je i dao svojim učenicima govoreći:

Uzmite i pijte iz nje svi!

OVO JE ČAŠA KRVI MOJE, NOVOGA I VJEČNOGA ZAVJETA,

— Otajstvo vjere —

KOJA ĆE SE PROLITI ZA VAS I ZA SVE — ZA OPROŠTENJE GRIJEHA.

Redak 93-94 Kadgod budete to učinili, činite to sjećajući se na me!

Redak 95-108 Sjećajući se, dakle, Bože naš, spasonosne muke, uskrsnuća od mrtvih i slavnog uzašašća Gospoda našega Isusa Krista, Sina Tvojega, mi tvoji službenici, a s nama i tvoj sveti narod, prinosimo tvojemu slavnome veličanstvu od tvojih darova i poklona žrtvu čistu, žrtvu svetu, žrtvu neokaljanu:
sveti kruh vječnoga života i čašu vječnoga spasenja.

Redak 109-116 Pogledaj, molimo te, ove darove, milostiv i blag, te ih primi kao što si primio darove pravednoga Abela,
i žrtvu praoca našega Abrahama,
i sveti prinos i neokaljanu žrtvu tvog velikog svećenika Melkizedeka.

Redak 177-128 Ponizno te molimo, svemogući Bože, neka tvoj anđeo prenese ovu žrtvu na tvoj nebeski žrtvenik, pred tvoje božje veličanstvo,

da se svi koji primimo presveto Tijelo i Krv tvoga Sina, kao zajedničari ovog bogosluženja, napunimo svakim nebeskim blagoslovom i milošću.
Po istom Kristu, Gospodu našem. — Amen!

Redak 129-138 Milostiv budi, Bože naš, djeci svojoj . . . koji su otišli pred nama u vječnost sa znakom vjere i koji neka počivaju u radosti mira. Njima i svima, koji su umrli s vjerom u Kristu, udijeli, Gospode Bože, blaženi život (počinak), svjetlost i mir.
Po Kristu Gospodu našem. — Amen!

Redak 139-154 I nama grješnicima, nedostojnim tvojim službenicima, koji se uzdamo u tvoje veliko milosrđe, udijeli mjesto u društvu tvojih svetih apostola i mučenika:
Ivana, Stjepana, Matije, Barnabe, Ignacija, Aleksandra, Marcelina, Petra, Felicite, Perpetue, Agate, Lucije, Agneze, Cecilije, Anastazije,
i svih svojih svetaca.
Primi nas u njihovu zajednicu, ne zbog naših zasluga, nego po svom beskonačnom milosrđu,
Po Kristu Gospodu našem.

Redak 155-160 Po njem naime, Bože, sva ova dobra vazda stvaraš, posvećuješ, oživljuje, blagoslivlješ, i nama dijeliš.

Redak 161-166 Po njemu i s njime i u njemu jest tebi, Bogu Ocu svemogućemu, u jedinstvu Duha Svetoga, svaka čast i slava u sve vijeke vjekova. — Amen!

Smatram, da treba često latinski DOMINUS prevoditi sa BOG umjesto sa GOSPOD, jer to u kontekstu više odgovara smislu i duhu jezika.

U recima 25-31 može se umjesto SVJESNI ZAJEDNIŠTVA SVETIH upotrebiti izraz: SJEDINJENI U OPĆINSTVU SVETIH . . .

Iz istih razloga neophodno je potrebno za BDM uzimati izraz GOSPA a nikako GOSPOĐA.

Alojz TURK

KAKO JE TO LIJEPO . . .

Zar nije lijepo, kad braća rade brižno i s ljubavlju, da Velika Žrtvena Molitva Bogu bude što ljepše izražena hrvatskih jezikom . . . I Nebo se tome veseli . . .

O tome se piše u đakovačkom »Vjesniku«, u zagrebačkim »Svescima« u splitskom časopisu »Crkva u svijetu« i u makarskom liturgijskom listu »Služba Božja« . . .

Hvala Bogu! Treba nastojati od svega što se iznese uzeti ono što bude izgledalo najbolje, najzgodnije i najljepše . . .

Ovom prilikom želim se ukratko osvrnuti na dva nova prijevoda Kanona, koji su tiskani u »Službi Božjoj« u 1. broju ove godine.

1. **Prijevod, što ga je priredio K** (volio bih, da je pisac stavio svoje ime i prezime. Radi se o važnoj stvari!).

r. 4. Mjesto **velikodušno** bolje je da bude **rado**

r. 28. nezgodno izgleda **ujedinjeni u zajednicu**

r. 41. Da li je bolje da ostane **Krizogona** ili prekrojiti u **Krševana?** Za prekrajanje svetačkih imena u liturgijskim knjigama zauzimlje se G. Jurišić, ali nije zgodno sve prekrojiti. Krševan se čuje samo u Primorju! Bolje je da ostane Krizogon!

r. 54. mjesto **zapovijedi** treba **zapovjedi**

r. 82. Izbaciti **dragocijeni,** a ostaviti **divni** ili tražiti drugi izraz

r. 84. mjesto **opet ti (se) zahvali** bolje da bude **opet tebi zahvali**

r. 86. i 77. mjesto **s riječima** bolje da bude **govoreći**

r. 92. mjesto **NA OPROŠTENJE** treba **ZA OPROŠTENJE**

r. 110. mjesto **milostiva i vedra lica milostivo i vedro pogledati** tražiti nešto zgodnije, jer ovo je nagomilano i nezgodno!

r. 130. izbaciti i ispred slugu

r. 150. ime Stošija poznato samo u Primorju. Zapravo samo u Zadru. Za druge krajeve nezgodno zvuči. Jedan mi vjernik veli: »To zvuči previše šaljivo. Podsjeći na šiju, sto šija . . .« Neka samo ostane Anastazija!

r. 160. mjesto **blagoslivljaš** treba **blagoslivlješ**

2. **Prijevod Radogosta Grafenauera** izrađen je s mnogo truda kao i onaj Dra Šagi-Bunića.

Iznosim i o njemu neke svoje primjedbe:

r. 8. ne zvuči mi zgodno ono **budi tako dobar**. To je dosta otrcana fraza, pa treba tražiti zgodniji izraz

r. 22. **kao cijenu vlastitih duša** - teško i nerazumljivo

r. 24. **i dođu do nevinosti (ili neraspaljiva spasenja)** — — ovo je teško razumljivo i mislim da je netočno

r. 27. **(imajući u vidu općinstvo svetih)** — nezgodno

r. 28. mjesto **tijelesan** treba **tjelesan;**
u pravoj puti našoj — izraz **put** mjesto **tijelo** više se ne upotrebljava;
mjesto **preda za nas** bolje **predade;**
mjesto **desno u tvojoj slavi** nije dobro i treba tražiti nešto zgodnije.

r. 32. mjesto **netom** spomenute tražiti zgodniji izraz

r. 51. mjesto **preda** tražiti zgodniji izraz
mjesto udijelivši im **otpuštanje** treba tražiti zgodniji izraz

r. 55. mjesto **da izbjegnemo vječnoj osudi** — nezgodno zvuči, tražiti drugo!

r. 56. mjesto **ubrojivši se u stado tvojih izabranika** bolje je ubrojivši se **među tvoje izabranike**

r. 58. izbaciti riječi **budi tako dobar** i tražiti nešto bolje

r. 65. nezgodno zvuči **da nas počasti samim Tijelom i Krvlju,** pa tražiti nešto zgodnije

r. 68. mjesto **no** bolje da bude **nego**

r. 72. **za tobom** — nezgodno zvuči

r. 82. mjesto **pa je i opet blagoslovi** ne izgleda točno, pa treba tražiti nešto zgodnije

r. 92. mjesto **NA OTPUŠTANJE** treba **ZA OPROŠTENJE** (ili ZA OTPUŠTANJE)

r. 93. izbaciti **odsele** i tražiti drugi izraz

r. 98. izbaciti **toli** blažene muke

r. 116. mjesto neokaljanu **hostiju** staviti **prinos, ako ne žrtvu**

r. 152. mjesto **pečatom** staviti **znakom,** ako se ne može naći zgodniji izraz!

r. 153. neka ostane: **a počivaju u snu mira,** a drugu mogućnost odbaciti, jer je nezgodna.

r. 139. mjesto **grešnim** treba **grješnim**.

r. 141, iako sam prošle godine kod prijevoda Dra Šagia napisao: Neka ostane **bezdan,** uviđam da taj izraz nije zgodan. Bezdan je provalija, kojoj se ne vidi dno, a jeza čovjeka uhvati, ako se približi provaliji (na primjer vulkanskom krateru!) Tražiti bolji izraz mjesto toga!

Poslušajmo našeg duhovnog pisca Dra Čedomira Čekadu, pa neka stručnjaci i svi dobronamjerni rade bratski, bez zlobe, bez uvreda i zajedljivosti, kako bi ovaj veliki, veoma važni i sveti posao bio lijepo privređen kraju na zadovoljstvo sviju. Neka svi rade sine ira et studio. **Prosijati** sve kroz sito i rešeto, da ostane čisto i zdravo **žito!**

Dr Srećko BOŠNJAK

K A N O N   M I S E

1 **TEBE,** milostivi Oče,
2 smjerno i usrdno molimo,
3 po Isusu Kristu, tvome Sinu, **Gospodinu našemu:**
4 primi i blagoslovi
5 ove darove koje od srca dajemo za svetu nekrvnu **žrtvu.**
6 **Ponajprije** zato što ti ih prinosimo
7 u ime tvoje svete Crkve **katoličke.**
8 **Molimo te,** po svemu je krugu zemaljskome
9 u miru čuvaj, skupljaj i ravnaj.
10 **Tebi** ih prinosimo
11 skupa sa slugom tvojim papom našim I.
12 i s biskupom našim I.
13 i sa svima **koji pravovjerno promiču**
14 **katoličku i apostolsku vjeru.**
15 SPOMENI SE, Gospode, **vjernih svojih poimence...**
16 i svih **ovdje okupljenih:**
17 **Ti (dobro) poznaješ** njihovu vjernost
18 i znaš im odanost:
19 u ime kojih ti prinosimo ili koji ti prinose
20 **hvalospjev ove žrtve**
21 za sebe **i za sve svoje:**
22 **za svoje otkupljenje,**
23 **za spasenje**
24 **i blaženstvo kojemu se nadaju;**
25 **i njime odaju svoje priznanje**

r. 141. iako sam prošle godine kod prijevoda Dra Šagia napisao: Neka ostane **bezdan,** uviđam da taj izraz **nije** zgodan. Bezdan je provalija, kojoj se ne vidi dno, a jeza čovjeka uhvati, ako se približi provaliji (na primjer vulkanskom krateru!) Tražiti bolji izraz mjesto toga!

Poslušajmo našeg duhovnog pisca Dra Čedomira Čekadu, pa neka stručnjaci i svi dobronamjerni rade bratski, bez zlobe, bez uvreda i zajedljivosti, kako bi ovaj veliki, veoma važni i sveti posao bio lijepo privređen kraju na zadovoljstvo sviju. Neka svi rade sine ira et studio. **Prosijati** sve kroz sito i rešeto, da ostane čisto i zdravo **žito!**

Dr Srećko BOŠNJAK

K A N O N M I S E

1 **TEBE,** milostivi Oče,
2 smjerno i usrdno molimo,
3 po Isusu Kristu, tvome Sinu, **Gospodinu našemu:**
4 primi i blagoslovi
5 ove darove koje od srca dajemo za svetu nekrvnu **žrtvu.**
6 **Ponajprije** zato što ti ih prinosimo
7 u ime tvoje svete Crkve **katoličke.**
8 **Molimo te,** po svemu je krugu zemaljskome
9 u miru čuvaj, skupljaj i ravnaj.
10 **Tebi** ih prinosimo
11 skupa sa slugom tvojim papom našim I.
12 i s biskupom našim I.
13 i sa svima **koji pravovjerno promiču**
14 **katoličku i apostolsku vjeru.**
15 SPOMENI SE, Gospode, **vjernih svojih poimence . . .**
16 i svih **ovdje okupljenih:**
17 **Ti (dobro) poznaješ** njihovu vjernost
18 i znaš im odanost:
19 u ime kojih ti prinosimo ili koji ti prinose
20 **hvalospjev ove žrtve**
21 za sebe **i za sve svoje:**
22 **za svoje otkupljenje,**
23 **za spasenje**
24 **i blaženstvo kojemu se nadaju;**
25 **i njime odaju svoje priznanje**

26 **Tebi vječni, živi i pravi Bože.**
(UNUTAR ČINA)
28 **U zajednici**
29 **častimo spomen**
30 **u prvom redu** slavne Marije, vazda Djevice,
31 Roditeljice Boga i **Gospoda našega,** Isusa Krista;
32 **a tako i spomen** blaženog Josipa, zaručnika iste Djevice,
33 i blaženih apostola i mučenika tvojih:
34 Petra i Pavla
35 Andrije, Jakova, Ivana,
36 Tome, Jakova, Filipa,
37 **Bartula, Mateja,**
38 Šimuna i **Tadije,**
39 Lina, Kleta, Klementa,
40 Siksta, Kornelija, Ciprijana,
41 Lovre, **Krševana,**
42 Ivana i Pavla,
43 Kuzme i Damjana,
44 i svih svetih tvojih:
45 po njihovim zaslugama i molitvama
46 **daj da** nas tvoja pomoć
47 **u svemu jača i brani:**
48 po istom Kristu **Gospodinu našemu. Amen.**
49 OVAJ, DAKLE, PRINOS
50 nas **svojih slugu**
51 i **čitave svoje obitelji,**
52 **molimo, Gospode,** blagohotno primi.
53 **Ispuni naše dane svojim mirom;** (vodi naše dane u svojem miru)
54-55 **daj nas otmi** od vječne osude
56 **i ubroji među izabrane svoje.**
57 Po Kristu, **Gospodinu našemu. Amen.**
58 TI, BOŽE, **DOBROSTIVO**
59 **ovaj prinos posvema**
60 **blagoslovi**
61 **prihvati,**
62 **potvrdi,**
63 **učini savršenim**
64 **i dostojnim tebe**
65 da nam postane Tijelo i Krv
66 ljubljenoga Sina tvoga,
67 **Gospoda našega** Isusa Krista.

68 **ON, DAN PRIJE SVOJE MUKE,**
69 uze kruh
70 u **svoje** svete i časne ruke,
71 **pogleda** (podiže oči) prema nebu
72 k tebi, Bože,
73 Ocu svome svemogućemu,
74 **zahvaljujući proslavi Tebe (riječima blagoslova oda Tebi hvalu)**
76 i dade svojim učenicima
77 govoreći:
78 Uzmite i **jedite** od ovoga svi:
79 OVO JE TIJELO MOJE.
80 Isto tako
81 doku su večerali,
82 **uze i** ovu slavnu čašu
83 u **svoje** svete i časne ruke,
84 jednako **zahvaljujući proslavi tebe (riječima blagoslova oda Tebi hvalu)**
85 i dade svojim učenicima
86 govoreći:
87 Uzmite i pijte iz nje svi:
88 OVO JE ČAŠA KRVI MOJE
89 NOVOGA I VJEČNOGA SAVEZA
90 — OTAJSTVO VJERE —
91 KOJA ĆE SE PROLITI ZA VAS I ZA MNOGE
92 NA **OPROŠTENJE** (OTPUŠTANJE) GRIJEHA.
93 **Kadgod budete to činili,**
94 **činit ćete spomen na me** (bit će to spomen na me).
95 I ZATO mi **tvoji** sluge, Gospode,
96 i tvoj sveti puk,
97 slaveći spomen
98 blažene muke i uskrsnuća od mrtvih
99 **i slavnog uzašašća na nebo**
100 istoga Krista, **Sina tvoga, Gospoda našega,**
101 **prikazujemo**
102 preslavnome tvojemu veličanstvu
103 od svega što si nam dao i darovao
104 žrtvu čistu,
105 žrtvu svetu,
106 žrtvu neokaljanu,
107 sveti kruh vječnoga života
108 i čašu **trajnog** spasenja.
109 POGLEDAJ, **molimo, na ovaj prinos**

110 milostiva i prijazna lica,
111 i neka ti bude **mio**
(109 **POGLEDAJ ih,** molimo,
110 milostiva i prijazna lica,
111 i neka ti budu **mili)**
112 kao što su ti bili mili
113 darovi mladića tvoga Abela Pravednoga,
114 i žrtva praoca **našeg** Abrahama,
115 i ona **koju ti prinese** veliki svećenik tvoj **Melkisedek**
116 **kao svetu žrtvu, neokaljani prinos.**
117 PONIZNO TE molimo, svemogući Bože,
118 zapovijedi
119 da ruke svetoga anđela tvoga
120 prenesu **ovaj prinos** (ovo)
121 na tvoj uzvišeni žrtvenik **(oltar)**
122 koji je pred licem tvoga božanskog veličanstva,
123 **i da** se svi koji primimo
124 presveto Tijelo i Krv tvoga Sina
125 kao **dionici ovog (oltara)** žrtvenika
126 napunimo svakim nebeskim blagoslovom
127 i milošću:
128 po istome Kristu, **Gospodinu našemu. Amen.**
129 SPOMENI SE, također, **Gospode,**
130 vjernih svojih, poimence . . .
131 koji pođoše pred nama
132 obilježeni **znakom** (pečatom) vjere
133 **i snivaju u miru.**
134 Njima, **Gospode,**
135 i svima koji **u Kristu počivaju**
136 daruj mjesto osvježenja,
137 svjetlosti i mira,
138 usrdno **molimo po istom Kristu, Gospodu našemu.**
Amen.
139 I NAMA, **SVOJIM** GREŠNIM slugama
140 koji se uzdamo u tvoje
141 **veliko milosrđe**
142 **dobrostivo daj dio (mjesto) u društvu**
143 sa svojim svetim apostolima i mučenicima:
144 s Ivanom, Stjepanom, Matijom,
145 Barnabom, Ignacijem,
146 Aleksandrom, Marcelinom, Petrom,
147 Felicitom, Perpetuom,
148 Agatom, Lucijom, Agnezom,

149 Cecilijom, Anstazijom **(Stošijom)**
150 i sa svima svojim **svecima;**
151 **primi nas, molimo, u njihovu zajednicu,**
152 **ne procijenjujući naše zasluge,**
153 **nego dijeleći svoje oproštenje:**
154 **po Kristu, Gospodu našemu.**
155 PO NJEMU GOSPODE, uvijek sve ovo dobro
156 stvaraš,
157 posvećuješ,
158 oživljavaš,
159 blagoslivljaš,
160 i nama daješ.
161 PO NJEMU i s njime i u njemu **(Po ovome, s ovim i u ovom)**
162 jest tebi, Bogu Ocu svemogućemu,
163 u jedinstvu Duha Svetoga
164 svaka čast i slava:
165 u sve vijeke vjekova.
166 Amen.

VARIJANTE U TEKSTU NA NEKE BLAGDANE

Božić (Unutar Čina — K retku 28)

U ZAJEDNICI slavimo (svetkujemo) sveti dan (svetu noć) u koji blažena Marija, nepovrijeđena Djevica, ovome svijetu rodi Spasitelja, **te častimo spomen . . .**

(Kod ponoćke: svetkujemo svetu noć)

Bogojavljenje

U ZAJEDNICI slavimo **(svetkujemo) sveti dan u koji** se **Jedinorođenac tvoj,** skupa s tobom vječan u tvojo slavi, **pojavio u pravom našem tijelu kao vidljiv čovjek, te častimo**

Veliki Četvrtak

U ZAJEDNICI slavimo (svetkujemo) sveti dan, u koji naš **Gospod** Isus Krist bi za nas izdan, te častimo . . .

(K retku 49)

OVAJ DAKLE PRINOS **nas svojih slugu i čitave svoje obitelji** što ti ga prinosimo u dan kad **Gospod naš** Isus Krist predade svojim učenicima da ga svetkuju, **otajstva (misterije) svoga** Tijela i Krvi, **molimo, Gospode, milostivo primi** . . .

(K retku 68)

ON, DAN PRIJE, NEGOLI će podnijeti muku za spasenje naše i sviju, to jest danas, uze kruh . . .

U s k r s

U ZAJEDNICI slavimo (svetkujemo) sveti dan (Uskrsno bdjenje: **svetu noć) uskrsnuća tijela Gospoda našega Isusa Krista te častimo** . . .

(K retku 49)

OVAJ DAKLE PRINOS nas svojih slugu i čitave svoje obitelji što ti ga prinosimo također za ove koje si dobrostivo preporodio vodom i Duhom Svetim dajući im oproštenje svih grijeha, molimo, Gospode, blagohotno primi

U z a š a š ć e

U ZAJEDNICI slavimo (svetkujemo) sveti dan kad je Gospod naš, jedinorođeni Sin Tvoj, našu slabu narav, ujedinjenu sa sobom, smjestio sdesna Tvoje slave, te častimo . . .

D u h o v i

U ZAJEDNICI slavimo (svetkujemo) sveti pedeseti dan u koji se Duh Sveti mnogim jezicima objavio apostolima, te častimo . . .

KOMENTAR PRIJEVODA KANONA

(Ovdje donosimo komentar samo onih mjesta koja se razlikuju od drugih. Ne ulazimo u detaljno opravdanje niti možemo donijeti potvrdu literature).

Načela kojih smo se držali:

1) Kao podlogu smo uzeli tekst dr Tomislava Šagija, koji je izašao u Svescima kršćanska sadašnjost, br. 6/1967.

2) Nastojali smo da tekst bude što razumljiviji kod čitanja. To nas je vodilo da rečenice skraćujemo, napose gdje ima umetnutih. Na nekim mjestima smo namjerice izbacivali odveć ustaljeni sakralni jezik koji današnjem čovjeku ne govori mnogo.

3) Vodili smo računa i o kadencama za pjevanje kanona.

1. Izbacili smo DAKLE koji je zaključni veznik. Moglo bi se prevesti STOGA koje bi došlo na početku.

3. Odlučili smo se za GOSPOD što je uvriježeno u staroslovenskom, imaju ga pravoslavni, čini razliku između »gospodina« i »Gospoda« — Kyriosa, Gospodara, pridjev Gospodnji je izveden od Gospoda, latinski jezik isto razlikuje »domnus« od »Dominus«. Zamjenicu stavljamo iza imenice, ne samo radi tradicije, nego i prema drugim načelima koje je iznio naš vrijedni jezični stručnjak dr. Stj. Babić (usp. Služba Božja, br. 4/1967).

7. Iza katoličke stavili smo točku, a može biti i dvije točke.

8. Počinjemo novom rečenicom da se izbjegne umetnuta rečenica koju je teže lijepo izgovoriti, i da bude shvatljivije.

10. Izbacili smo ZATO ŠTO jer ne postoji u latinskom.

13. Odlučili smo se za tekst u našem prijevodu iz slijedećih razloga: zbog kadence, da se izbjegnu brojne imenice i da smisao bude razumljiviji.

14. Čeljad u našem jeziku označuje čitavu obitelj. Nismo prihvatili slugu i službenica, jer ima u našem jeziku dosta loš prizvuk. Zbog toga smo stavili VJERNIH SVOJIH, POIMENCE s tri točke.

16. OVDJE OKUPLJENIH zadržava smisao circumstantes, a prirodniji je nego »što uokolo stoje« jer naše crkve nemaju uglavnom oltara oko kojega bi se vjernici skupljali.

17. TI DOBRO POZNAJEŠ smo stavili u sadašnjem vremenu i izbacili umetnutu rečenicu.

20. sacrificum laudis smo preveli sa HVALOSPJEVOVE ŽRTVE. Moglo bi se prevesti i OVAJ ŽRTVENI HVALOSPJEV. Glavna riječ je LAUS koja sa imenicom sacrificium označuje anaforu. Sacrificium je po smislu apozicija koja se može prevesti pridjevom ili genitivom.

21. »ZA SEBE I ZA SVE SVOJE« uključuje i nakane i osobe.

24. Incolumitas znači više od zdravlja. Od r. 22-24. se pojačava sadržaj molbe: otkupljenje (bolje nego oproštenje grijeha), spasenje i incolumitas (ovdje označuje: cjelovitost otkupljenog čovjeka) — što smo preveli s BLAŽENSTVO.

25. reddere vota je izraz koji u sakralnom i profanom jeziku označuje priznavanje nečijeg suvereniteta. Preveli smo: ODATI PRIZNAJE. I najnoviji službeni francuski prijevod se na to odlučio: »ils te rendent cet hommage«.

26. Sva tri pridjeva stavljamo iza imenice BOŽE, i mijenjamo raspored redaka da bi tekst bio razumljiviji.

28. U ZAJEDNICI častimo... Izraz communicantes prvotno znači convenietes, a tek naknadno dobiva značenje zajedništva u eklezioloških značenju communionis. Ispuštamo I jer je već spojena radnja sa stanjem.

30. U PRVOM REDU je ovdje bolje od »ponajprije« jer uključuje ne samo vremensko nego i precedencijalno »prvenstvo«.

31. Radi tradicije i blagozvučja.

37. U hrvatskom je u mjesto o kod pohrvaćenih imena. Isto smo kroatizirali i TADIJE.

41. Mjesto Hrizogona držimo da je bolji naš hrvatski naziv KRŠEVAN koji je poznat u našoj svjetovnoj i crkvenoj povijesti.

50. Servitus po općem mišljenju ovdje nije služenje ni služba nego zbirna imenica za misnike (što još ljepše dolazi do izražaja u koncelebraciji), pa se time ističe dubleta: svećenstvo i sva Božja obitelj.

53-55. ISPUNI NAŠE DANE SVOJIM MIROM... Misli se na mir koji je dar Božji. Ostale promjene smo donijeli da bi rečenica bila aktivna.

58. DIGNERIS — izraz koji se češće ponavlja, označuje izraz finoće (kao: molim lijepo, budite ljubezni...). Da sačuvamo sakralni karakter teksta, dobro bi bilo taj konjuktiv prevesti s prilogom DOBROSTIVO.

59. IN OMNIBUS — POSVEMA. Teško je reći da li je uzeto objektivno ili subjektivno. Prema tome bi trebalo prevesti: posvema ili SVIMA NAMA. Odlučili smo se na objektivno značenje.

63. rationabilem — preveli smo sa SAVRŠENIM. Starosl. ima slovesni, što podsjeća na Slovo — Logos.

74. Benedixit — se ne odnosi na blagoslov kruha, nego prema židovskim običajima — riječima blagoslova proslavi Boga. Mi smo se opredjelili za dvije varijante.

78. I JEDITE. Blagovati označuje jesti i piti. Odatle blagovalište.

81. Pošto su povečerali . . . Krist je ustanovio euharistiju za vrijeme večere. Novi francuski prijevod ima (»à la fin du repas«). Engleski prijevod isto ima: za vrijeme večere. Mi smo nastojali zadržati to isto značenje izrazom DOK SU VEČERALI.

83. Nije prevedeno kod dr Šagija — svoje ruke.

93. To, a ne ovo. Pokazna zamjenica TAJ upotrebljava se u odnosu na već spomenuto.

94. Da se istakne memoriale, anamnesis bolje je reći: činiti spomen, nego u spomen. Zato smo se odlučili za: ČINIT ĆETE SPOMEN NA MENE ili, možda još bolje, BIT ĆE TO SPOMEN NA MENE.

101. PRIKAZUJEMO — mjesto prinosimo da se bolje istakne pravo prikazanje koje je tek poslije konsekracije — s Kristom i u Kristu.

108. TRAJNOG mjesto SVEUDILJNOG koje ne znači mnogo za današnjeg čovjeka. »Trajni« nas podsjeća na ono »donec veniat«.

109. Mjesto OVO preveli smo OVAJ PRINOS da bude razumljivije. Moglo bi se prevesti i sa IH koje se odnosi na kruh vječnoga života i čašu trajnoga spasenja u prethodnim retcima.

116. SVETU ŽRTVU, NEOKALJANI PRINOS odnosi se na žrtvu Melkisedekovu. Moglo bi se dodati ispred »KAO«. Odlučili smo se na prinos, a ne na hostiju koju i staroslavenski prevodi sa »trčba« što znači žrtva, prinos.

121. Kao što ima razloga za žrtvenik, isto tako ima i za oltar. Značenje oltara istaknuto je napose kod Sv. Ignacija Antioh. I sam latinski tekst sugerira oltar, a ne žrtvenik.

133. I SPAVAJU SNOM MIRA znači isto što i SNIVAJU U MIRU.

135. Bliže je biblijskom rječniku sv. Pavla »počivati u Kristu« od »upokojuju se u Kristu«.

150. Kao varijantu unijeli smo mjesto Anastazija — STOŠIJA kako je to običaj u Dalmaciji: STOŠIJA, STOŠA . . .

151. admittere. — u romanskim jezicima označuje »primiti« »primiti u školu«. Ovdje: PRIMI NAS U NJIHOVU ZAJEDNICU. Tako ima i novi francuski prijevod.

161. PO OVOME — S OVIM I U OVOME, da bi se time životnije mogla misa doživljavati jer se misli na Krista prisutnog u Euh.

DLO - ZADAR

PUTOKAZOM BIBLIJE

Od sredine drugog tisućljeća pr. Kr. Palestina je bila poprištem brojnih ratova koji su se vodili između velikih carstava u Mesopotamiji i Egiptu, kasnije između Grka, Perzijanaca i Rimljana, zatim između Bizantinaca, Arapa i Turaka. Razumljivo je da normalni razvoj pučanstva nije bio moguć. Sistematski se rušilo bunare i naprave za navodnjavanje. Polja su bila zanemarena. Šume se sjeklo kroz tri tisućljeća. Ozelenjenje prirode uvelike su, kao i u svim sredozemnim zemljama, sprečavale koze. Životinja u slobodnoj prirodi bilo je sve manje.

Židovsko useljavanje, koje je započelo pred nekih 100 godina, a tek u drugoj trećini ovoga stoljeća uzelo jačeg zamaha, postavljalo je pitanje: Kako omogućiti prehranu pučanstva koje je raslo svakodnevno u zemlji? Velike dijelove dosada neobrađenog zemljišta trebalo je kutivirati i intenzivno iskorištavati. To je bilo nemoguće, ako se zemljište ne oplemeni, ako se ne uvede navodnjavanje, ako se ne omogući razvoj flore i faune. Sve je to u posljednjim desetljećima Izraelu utisnulo jedan sasvim novi pečat.

Kao pretpostavku za useljavanje Židovski nacionalni fond (Keren Kajemeth Lejišrael), počevši od 1905. godine kupovao je velike dijelove zemljišta i pretvarao ga u nacionalno vlasništvo. Najprije je to bilo pretežno nekultivirano zemljište. Tako je stvorena pretpostavka za zemljišni plan i uvelike su isključene smetnje razvoju zemlje od strane protivnika.

Barovita područja počeše isušivati i postepeno ih iskorištavati. Tako je bilo s ravnicom uzduž obale, s dolinom Jordana i dolinom Ezdrelon. Isušeno je i jezero Huleh, samo je ostatak ostao pod zakonom o zaštiti prirode. (Usp Koch Walther, Israel — Eine Landschaft wurde wieder grün, u Kosmos 63, (1967, str. 456—457).

Izraelska mlada država uvela je šest tzv. centara za studiranje kultiviranja zemljišta. Održavani su i posebni kursevi u tom pravcu. Posebna je poteškoća, međutim, za mlade građane bila u tom, što oni iza sebe nisu imali nikakvu tradiciju starog poljodjelstva na koju bi mogli nadovezati svoje napore.

Posegnuše stoga za Biblijom. U tom pravcu ona im je bila pouzdani vodič. Nije ih prevarila. Proučavajući Bibliju agronomi su počeli uviđati koje vrste raslinstva mogu

uspijevati u pojedinim krajevima zemlje. Dr Walther Clay Lowdermilk, stručnjak za raslinstvo i kulturu zemljišta iz USA, radio je u Izraelu više godina kao savjetnik. Oslanjajući se na podatke iz knjige Sudaca, pogl. 15, 4—5 jednom reče: »Na sreću Biblija nam govori kakvo raslinstvo uspijeva u pojedinom području. Znamo da su Filistejci uzgajali žito, jer je Samson jednom prilikom povezao međusobno lisice za repove, zatim u tako svezane repove utaknuo zapaljene baklje, i natjerao ih u žitna polja. One su pojurile i u maslinike. Kad je Samson posjećivao svoju odabranisu, prolazio je kroz vinograde.

Arheolog Macalister proučavao je ruševine grada Gezera, što ga je faraon dao kralju Salomonu za miraz (1 Kr 9, 15—16). Tu je pronađen i jedan kameni poljoprivredni kalendar koji donosi razne mjesece u kojima se pobiru plodovi. Spominje se pored ostalog i lan, koji se na tom području već kroz dugi niz naraštaja nije uzgajao. Sada je lan omiljena kultura cvatnih zadružnih ekonomija.

U knjigama Dnevnika spominje se da je sjeverni dio Palestine bio pošumljen. Država Izrael je iz toga povukla zaključak i dosada posadila 65 milijuna stabala u Galileji.

Na jugu zemlje, u Negevu, gdje su živjeli patrijarsi Abraham i Jakov, odvijala se najstarija povijest židovskoga naroda. Prva Mojsijeva knjiga izvješćuje da je Abraham, poslije nego je sklopio ugovor s Abimelekom, kraljem Gerare u filistejskoj zemlji, dao u Beeršebi iskopati sedam zdenaca. Arheolozima je već uspjelo pronaći četiri od tih zdenaca. U zaletu pošumljavanja zemlje zasadili su u Beeršebi kao zaštitu od pješčanih oluja tamariske, upravo onako kako je to na zapovijed Gospodnju uradio Abraham.

Na užarenoj obali Mrtvog Mora, nekih četiri stotine metara pod morskom površinom, čovjek se osjeća kao na drugom planetu. Zrak je pun soli, vlage i sunčane žege. Tu na obali Mrtvog Mora smješten je »kibuc« (zadružni život svoje vrste) Ein -Gedi, oaza u pustinji. Unaokolo samo so i litice. Upitamo li osnivače kibuca, zašto su podigli naselje, oni odgovaraju: »Bez Pjesme nad pjesmama, koja pripovijeda o Salamonovim vinogradima u Ein-Gedi (gl. 1,14), ne bismo se bili nikada upustili u ovaj pothvat.

Nedaleko od Ein-Gedi, na Mrtvom Moru, profesor Evenari s hebrejskog sveučilišta u Jeruzalemu podigao je svoju gospodarsku pokusnu farmu. Ovaj botaničar — arhe-

olog poznat je po tomu, što je u pustinji bez zdenca, vrela i vodopada podigao vrt. Pri tom on upotrebljava istu tehniku koju su bili pronašli Židovi već u doba judina kraljevstva prije tri tisuće godina. Zasadiše svoje vinograde podno brežuljaka, poslije nego su zemljište očistili od kamenja i pomoću nižih zidova poduprli obronke da mogu hvatati vodu kišnicu. S ovim prastarim sistemom Evenari uzgaja masline, kajsije i breskve. On potsjeća na svoje pretke, kojima Vječni udijeli da »sišu med iz litice i ulje iz tvrdog kamenja« (Pz 32, 13).

Kako s obzirom na gospodarstvo, isto je i s obzirom na industriju. Tko bi uopće vjerovao da će u industriji Biblija biti vjerna savjetnica, a nitko nije ni pomišljao da u Izraelu ima mineralnih sirovina. Geolog Herman Gunkel upozorio je već 1958. na 19. pogl. knjige Postanka gdje se govori kako su grešni gradovi Sodoma i Gomora bili porušeni daždom sumpora i ognja: »Dim se dizao od zemlje kao dim iz peći.« Prema teoriji profesora Gunkala moglo se tu raditi jedino o gorućem plinu.

Neka je firma za kameno ulje podigla duboke bušilice na uzvisini koju označuje Biblija, i otkrila zemljin plin na obali Mrtvog Mora kod Roš-Coara. Prema najnovijoj procjeni ovaj plin odgovara množini kalorija od milijun i pol tona ulja, koji će u budućoj teškoj industriji u Negevu igrati veliku ulogu.

Sada se dvije orijaške kemijske tvornice trude da iskoriste sirovine koje nastadoše uništenjem Sodome. Nešto podalje sva je dolina Gomore puna bušilica. Ranije se u Izraelu govorilo o nasadima naranača, o pšenici i raži kao o nekom čudu. Danas se govori također o fosfatima i petroleju.

Tvornice na Mrtvom Moru obećavaju da će pronaći mnoštvo dragocjenih sirovina. Čovjeku zastaje dah kad čuje za brojke koje govore o godišnjoj proizvodnji: 850,000 tona fosfata, 400,000 tona potaše. Povrh toga treba dobiti brom za daljnju produkciju od 900,000 tona potaše. Od velikog je značaja da se na Mrtvom Moru godišnje dobije 10,000 tona magnezija nasuprot svjetskoj produkciji od 150,000 tona.

(Za navedene podatke usp. Yomtov Ludwig Bato, Erdgas aus Sodom, u Rheinsches Merkur od 1. srpnja 1966, str. 19).

Naravno, da se morska površina intenzivnim radom prijašnjih mašina svake vrste spušta sve niže i niže. Neki očekuju da će se jednoga dana stići na ruševine Sodome i Gomore.

U hramu što ga je Salomon podigao u Jeruzalemu nalazila su se i divna umjetnička djela iz mjedi kako to potanko donosi knjiga 2. Dnevnika. U predvorju hrama nalazio se veliki oltar od mjedi i orijaška posuda za vodu, nazvana »mjedeno more«, pod kojom je bilo dvanaest mjedenih bikova. Na ulazu u svetište nalazila su se dva stupa, nazvana Jakin i Boas, salivena od mjedi. Svaki je bio visok osamnaest lataka a dvanaest lakata imao u opsegu. Poznato je također da se u kućanstvu kralja Salomona upotrebljavalo mnogo mjedenog posuđa.

Odakle taj mjed? Gdje su nalazišta? Ako su postojala, da li su za sobom ostavili ikakav trag?

Biblijski arheolog Nelson Glueck svratio je pažnju na podatak iz 1 Kr 7, 45—46, gdje je govor o talionicama kralja Salomona. Tamo stoji zapisano: »Svi sudovi što ih načini Hiram kralju Salomonu za hram, bili su od uglađene mjedi. Kralj ih dade saliti u jordanskoj ravnici u zemlji ilovači između Sohota i Sartana.« Glueck je znao da pod riječju mjed treba razumjeti bakar. Nakon tri tisuće godina spomen na rudnike iščezao je iz sjećanja ljudi. No Glueck je vjerovao da su oni postojali. Da ih pronađe, proveo je više od dvadeset godina krstareći Palestinom — po uputama Biblije — uzduž i poprijeko po uzavreloj jordanskoj dolini i vrućem Negevu.

Jednoga vrućeg dana 1934. vršeći istraživanja nekoliko kilometara južno od Mrtvog Mora namjeri se na neke ruševine, koje su — prema iskazu okolnih Arapa — njihovi pređi nazvali »Bakrenim ruševinama«. Stade kopati. Porušeni zidovi i crne peći s gomilama bakrene troske bili su mu dokazom da se tu nekoć nalazila topionica bakra. Dalje na jug Glueck je našao sedam sličnih nalazišta. Sve ove topionice bile su iz Solomonova doba. Tu su dakle bili glasoviti Salomonovi rudnici.

Četiri godine kasnije ustrajni je istraživač iskopao topionicu izvanredno povoljno smještenu bilu zaljeva Akabe na Crvenom Moru. Nalazeći se usred geološke ulegnine,

peći su se koristile vjetrom, koji je puhao ovim prirodnim hodnikom i raspirivao plamen u kojem su se talile rudače. To je Ezion-Geber, središte palestinskih topionica. Da ih nađe, Gluek se doslovno držao Biblije: »Kralj Salomon dade načiniti lađe u Ezion-Geberu, koji je kod Eilata na obali Crvenog Mora, u Edomu« (1 Kr 9, 26).

Dr Ben-Tur, jedan od glavnih izraelskih geologa, poveo je sobom g. 1949. tehničare da prouče i procijene ove stare bakrene rudnike. Ustanovili su da se nalazi toliko rudače da bi mogla dati 100.000 tona bakra. Daljnji ogranci ovog istog nalazišta mogli bi — tako se misli — dati još 200.000 tona, pa i više.

Danas je taj kraj veliko rudarsko područje. Vodeći rudarski inženjer Abraham Dor jednom reče: »Često puta nam se činilo kao da su Salomonovi radnici upravo otišli s posla«.

Rudnici su bakra pronađeni a što je sa željeznom rudačom? Važan je za to bio podatak iz Ponovljenog zakona (8, 7—9): »Jer te Gospod, Bog tvoj, vodi u lijepu zemlju, u zemlju potoka, izvora i jezera . . ., jer nećeš podnositi nikakve oskudice, u zemlju gdje kamenje ima gvožđa i gdje ćeš iz njezinih brda kopati mjed.« Nekoliko kilometara daleko od Beeršebe ugledao je Glueck goleme grebene, kroz koje se provlačila tamno-crvena rudača. Nakon što su tehničari ispitali na tisuće primjeraka, procijeniše, da se tu nalazi 15 milijuna tona željeza manje vrijednosti. (Usp. Blake Clark, u Readers Digest, ožujak 1954).

Naveli smo nekoliko primjera iz kojih se vidi kako je Biblija pouzdan savjetnik u agrikulturi i u industriji. Time se potvrđuje njezina vjerodostojnost. Ona je korisna ne samo za moralni uzgoj čovjeka i čovječanstva, ona ima u vidu i potrebe svakodnevnog života.

O. F. CAREV

APOSTOL SVEĆENIČKE SVETOSTI

(Bilješke iz života Don Eduarda Poppe-a)

Svetoj crkvi nije **ništa toliko potrebno kao** dobri i **sveti svećenici.** Ništa Bogu draže, Crkvi potrebnije, dušama korisnije, od dobra svećenika. Nikakav rad nije toliko uzvišen i potreban koliko rad na tome da Crkva dobije svete

peći su se koristile vjetrom, koji je puhao ovim prirodnim hodnikom i raspirivao plamen u kojem su se talile rudače. To je Ezion-Geber, središte palestinskih topionica. Da ih nađe, Gluek se doslovno držao Biblije: »Kralj Salomon dade načiniti lađe u Ezion-Geberu, koji je kod Eilata na obali Crvenog Mora, u Edomu« (1 Kr 9, 26).

Dr Ben-Tur, jedan od glavnih izraelskih geologa, poveo je sobom g. 1949. tehničare da prouče i procijene ove stare bakrene rudnike. Ustanovili su da se nalazi toliko rudače da bi mogla dati 100.000 tona bakra. Daljnji ogranci ovog istog nalazišta mogli bi — tako se misli — dati još 200.000 tona, pa i više.

Danas je taj kraj veliko rudarsko područje. Vodeći rudarski inženjer Abraham Dor jednom reče: »Često puta nam se činilo kao da su Salomonovi radnici upravo otišli s posla«.

Rudnici su bakra pronađeni a što je sa željeznom rudačom? Važan je za to bio podatak iz Ponovljenog zakona (8, 7—9): »Jer te Gospod, Bog tvoj, vodi u lijepu zemlju, u zemlju potoka, izvora i jezera . . ., jer nećeš podnositi nikakve oskudice, u zemlju gdje kamenje ima gvožđa i gdje ćeš iz njezinih brda kopati mjed.« Nekoliko kilometara daleko od Beeršebe ugledao je Glueck goleme grebene, kroz koje se provlačila tamno-crvena rudača. Nakon što su tehničari ispitali na tisuće primjeraka, procijeniše, da se tu nalazi 15 milijuna tona željeza manje vrijednosti. (Usp. Blake Clark, u Readers Digest, ožujak 1954).

Naveli smo nekoliko primjera iz kojih se vidi kako je Biblija pouzdan savjetnik u agrikulturi i u industriji. Time se potvrđuje njezina vjerodostojnost. Ona je korisna ne samo za moralni uzgoj čovjeka i čovječanstva, ona ima u vidu i potrebe svakodnevnog života.

O. F. CAREV

APOSTOL SVEĆENIČKE SVETOSTI

(Bilješke iz života Don Eduarda Poppe-a)

Svetoj crkvi nije **ništa toliko potrebno kao** dobri i **sveti svećenici.** Ništa Bogu draže, Crkvi potrebnije, dušama korisnije, od dobra svećenika. Nikakav rad nije toliko uzvišen i potreban koliko rad na tome da Crkva dobije svete

svećenike. Dati Crkvi i ljudskom društvu dobre svećenike znači raditi na djelu od kojega nema ništa veće ni važnije. (Sv. Vinko P.) Dati Crkvi sveta svećenika znači spasiti tisuće duša.

Na tome velikom poslu može svak raditi, posebno molitvom i žrtvom. Mnoge pobožne duše nalaze smisao čitavu svome životu samo u tome da Bogu i Crkvi, svojim molitvama i žrtvama, dadu što više svetih svećenika . . . Posebno samim svećenicima ima biti na srcu briga ne samo da sebe posvete nego da svome svećeničkom staležu, Kristu, dadu što više svetih svećenika. Svi svećenici, prema svojim okolnostima, moraju nastojati da pronađu dobre i vrijedne kandidate; da te kandidate riječju i primjerom dobro odgoje; da za posvećenje svoje subraće mole, žrtvuju se i rade. Divan primjer pruža nam belgijski svećenik Don Eduard Poppe.

1. — Tko je bio Don Eduard Poppe?

Taj najnoviji kandidat oltara **rodio se** u **mjestu Temse** u istočnoj Flandriji (Belgija) 18. XII 1890. Na krštenju je (19. XII 1890) dobio ime Eduard Ivan Marija. Bio je treće dijete mnogobrojne kršćanske obitelji. Njegovi su čestiti i pobožni roditelji, osim njega, imali još 10 djece, od kojih je 3 umrlo u ranom djetinjstvu. U obitelji je vladao duh vjere, pobožnosti, molitve. Djeca su se odgajala u strahu Božjem, u posluhu i poštovanju prema starijima. I nije čudo da je blagoslov Božji pratio obitelj, da je Bog u srca djece stavio klicu redovničkog zvanja: 5 je kćeri postalo č. sestrama; 2 su sina postali svećenicima (naš Eduard i franjevac o. Josip). Samo je jedna kći ostala u svijetu s mamom.

Eduard je kao dijete bio vrlo bistar, veseo, živahan, sklon šali. Vrlo je rano osjetio u srcu klicu svećeničkog zvanja, pod utjecajem milosti koja je djelovala preko č. sestara, kojima je dolazio u obdanište, i preko vlč. vjeroučitelja. U obitelji se, međutim, mislilo da će on naslijediti oca, vršiti pekarski zanat, hraniti obitelj. Ali, kad je došao čas da se donese konačna odluka, hrabri kršćanski otac uze sina na stranu pa će mu ovako: »Sinko, ti hoćeš da budeš svećenik. Dobro; ako te Bog zove, tvoj će otac zbog toga biti sretan. Ali dobro slušaj što ću ti reći. Ja ni pod koji

način ne želim da kao svećenik provodiš udobniji život nego li bi ga ovdje imao. Ne želim da postaneš laskavac bogataša, nego pomoćnik i tješitelj siromaha.« (LZ 22)*

Naš je Eduard **stupio u sjemenište** (5. razred gimnazije) koncem rujna **1905**. Kroz sve vrijeme studija uvijek je uzoran u vladanju i prvi u nauku. Pred očima duše uvijek mu je kao ideal sjao oltar i svećenički poziv. Međutim, **smrt očeva** (10. I 1907) bila je za njegovo zvanje **teška kušnja**. Otac mu je pred smrt rekao »... budi dobar, uvijek slušaj majku; budućnost tvoga brata i tvojih sestara u tvojim je rukama.« (LZ 27). Mladi je sjemeništarac očeve riječi shvatio tako da mora napustiti sjemenište i hraniti obitelj. Ali ga majka uvjeri kako je volja očeva da nastavi nauk i da postane dobar svećenik, a za obitelj će se brinuti Božja Pravidnost.

Sada u njegovoj duši nastane nova borba: hoće li u samostan, pa se posvetiti molitvi i razmatranju, ili će postati dijecezanski svećenik, kako bi mogao više raditi za duše. Nakon razmišljanja, kolebanja i molitve razabere kako je volja Božja da postane dijecezanski svećenik. Međutim, ne zaboravlja on ni redovničke ideale, pa vrlo rano (12. XII 1910) postaje **franjevački trećoredac**. Sv. O. Franjo postaje mu ideal savršenosti, pa će se on — kako ćemo poslije vidjeti — s rođenim bratom, franjevcem, fra Josipom natjecati kako će što bolje nasljedovati zajedničkog Oca, osobito u obdržavanju sv. siromaštva.

U rujnu 1910. morao je prekinuti studij i poći na odsluženje vojnog roka. U vojsci se vladao tako skladno, uzorno, pobožno da su se divili i vojnici i oficiri. Kad je završila vojna obaveza, smatrao se presretnim što se može vratiti u sjemenište, gdje je obukao kleričko odijelo 13. III 1912. »Bez sumnje sam — kaže (LZ 45) — najsretniji sjemeništarac na svijetu.« Pripadao je biskupiji Gand. Filozofiju je učio u sjemeništu Leona XIII. Vrlo je marljiv u nauku. Ljubi šutnju, pobožnost, sabranost. Kad ga muče napasti sumnje, nutarnje smetnje i sl., sve podnosi ustrpljivo. Drži se načela: Sine dolore non vivitur in amore! Uvijek su mu na pameti **savjeti** kanonika **Brohée-a:** »Ako zrno ne umre, neće donijeti ploda. Želiš li biti plodan u

---

*) LZ = Lekeux P. M.: L'ardua ascesa — Vita eroica di don Edoardo Poppe. Traduzione dal francese di Zinaghi don L. O. Editrice Ancora — Milano 1966.

apostolatu, učiniti nešto dobro za nebo? . . . Mjera dobra koje ćeš učiniti jest trpljenje koje ćeš podnijeti . . . Život je svećenika život žrtve, ljubavi, a zakon mu je trpljenje.« (LZ 55 s.).

Dne 14. VII 1913. polaže s odličnim uspjehom ispit iz filozofije, a na jesen ulazi u sjemenište Gand da uči teologiju. U tome je sjemeništu bio tada vrlo živ pokret tzv. **»Filioli caritatis«,** u koji su se okupljali bogoslovi koji su težili za svetošću. Nakon završetka bogosl. studija, mladi su svećenici ostajali članovi pokreta i nastojali da budu sveti svećenici. Članovi pokreta zovu se braća. Češće drže sastanke, na kojima razgovaraju o svetosti svećenika; o teškoćama, zaprekama na putu svetosti,; o sredstvima da se postigne svetost. Posebno govore o Euharistiji, o štovanju Bl. Dj. Marije, o čistoći, siromaštvu, posluhu . . . Zajednički drže pobožne vježbe: duhovno čitanje, razmatranje, sv. Sat klanjanja, ispovijed . . . Zajedno drže mjesečne rekolekcije, godišnje duhovne vježbe itd. Pokret je **vodio Robert Messiaen.**

I Eduard se pridružio članovima pokreta sa željom da postane svet svećenik. Biti svet svećenik — to je misao koja zaokuplja čitavo njegovo biće. U mnogobrojnim bilješkama na tisuće načina izražava svoju silnu želju za svetošću, ljubav prema raspetom i poniženom Isusu, prema Majci Božjoj . . . Već kao bogoslov izgara od želje za spasenjem duša. Da ostvari svoje želju, duge satove razmatra i moli. Sve se više uživljava u ono: Contemplata aliis tradere!

U sjemeništu je tada bio običaj da bogoslovi drže **vjeronauk** po različitim školama. Dakako, **držao** ga je i Eduard, ali s posebnom pomnjom. Svaku je lekciju napisao, u obliku pitanja i odgovora, umećući zgodne izreke, zgode iz života. To su bila prva iskustva budućeg apostola i vrsnog odgojitelja djece. Imao je uspjeha jer je ljubio Boga i djecu. Prije svake lekcije obavljao je četvrt sata adoracije. Kao bogoslov djeluje još duhovno, poput iskusnog duhovnog vođe, na kolege bogoslove, na brata Josipa i sestre. Preko praznika okuplja mladiće, govori im, svjetuje ih, upućuje.

Konačno se Eduard približio svome cilju. Red podđakonata primio je **25. V 1915, đakonata 13. XII 1915,** a za **svećenika** je **zaređen 1. V 1916.** Prvu je sv. Misu rekao u gradu Lokeren u crkvi č. sestara, gdje je živjela njegova

rođena sestra č. s. Eugenija. Misa je trajala više od sata. Sestre su komentirale: »Činilo se kao da je anđeo na oltaru.« (LZ 105).

Kao svećenik Don Poppe je **živio samo 8 godina.** Kroz to je vrijeme bio župski kapelan u Gand (1916—1918), zatim duhovnik č. sestara sv. Vinka u Moerzeke (1918—1922), pa duhovnik u Leopoldsburgu (1922—1924), d. vođa, učitelj bogoslova, svećenika, redovnika . . . Kroz to kratko vrijeme učinio je vrlo mnogo!

2. — Osobna svetost D. E. Poppe-a

Vrlo je zanimljiv i značajan sam **početak svećeničke djelatnosti** D. E. Poppe-a. Dok je vršio službu kapelana u župi sv. Kolete u Gand, župnik mu je bio **Don Van der Mijnsbrugge.** Bio je to vrlo ozbiljan i odrješit čovjek. Prije nego je stupio u svećenički stalež, bio je u vojničkoj službi (podnarednik), pa je kod njega i kasnije ostalo nešto vojničko, posebno vojnička točnost za se i za druge. Za nj je vrijedilo samo Evanđelje i dijecezanski statuti. Nije podnosio nemar, naposluh. Uz ozbiljnost točnost, imao je dobro, plemenito srce. Kad su mu poslali Eduarda za kapelana, poručili su: »Šaljemo Vam biser sjemeništa.« (LZ 110) On je ipak novoga kapelana primio vrlo ozbiljno. Odmah mu je propisao raspored, dao mu upute za rad. Posebno mu je preporučio: da bez potrebe ne zalazi po privatnim kućama, da ne prima žene u sobu, da ne ide u kuhinju. Zaključio je: »Propovjedajte Evanđelje više dobrim primjerom nego riječima!« (LZ 114) Eduard odmah pođe u sobu, sve upute pobilježi, da ne bi zaboravio, a onda ode u crkvu i ostane dugo u adoraciji pred Presv. Olt. Sakramentom. Stvori odluku da će u svemu biti podložan. U Župniku je odlučio gledati oca i nastojat će da ga u svemu zadovolji.

Odmah na početku svec. života Eduardu je sasvim jasno: nutarnji život, **osobno posvećenje** po molitvi i žrtvi mnogo je važnije od vanjskih djela u župi. Osobna je svetost svećenika početak i temelj plodonosnog apostolata. Kao mladi svećenik često razmišlja ono što je rekao propovjednik u duhovnim vježbama za pođakonat: »Što budete vi, to će biti i vaš narod: forma grgis . . . Ako ste vi sveti, to će biti i narod; tolike će duše biti svete . . . Ako ste vi osrednji, cijelo će stado biti osrednje . . . stado slabih, **bolesnih duša, vašom krivnjom! . . . Budite sveti! Ako ne**

budu vjerovali vašim riječima, vjerovat će vašem životu: vaš će život biti propovijed koja će širiti vjeru, dokaz koji će potvrditi istinu . . .« (LZ 92) Eduard ima nepokolebljivu volju da se posveti. Uoči blagdana Svih svetih napisao je: »Cur non ego? . . . Što su učinili oni, zašto ne bih učinio i ja?« Za nj je svetost ljubav, potpuna ljubav prema Isusu i Mariji, ljubav koja se očituje u žarkoj molitvi, u skrajnjem siromaštvu, posluhu, poniznosti i žrtvi, ljubav zasićena žrtvama.«

Molitva je na prvom mjestu u njegovu duhovnom životu. Uvjeren je da sve ovisi o milosti, a milost se stiče molitvom. »Propustiti hotimice četvrt sata molitve može značiti za svećenika napustiti jednu dušu svojoj sudbini; tu dušu možda više neće naći . . . Pola sata provesti pred nogama Isusa u Euharistiji — to može više djelovati na duše nego propovijedi kroz 8 dana duhovnih vježbi. Molitva je ključ Srca Isusova.« (LZ 125) Njegovo je načelo: Prije svega valja biti čovjek molitve! Radije propustiti koje vanjsko djelo nego molitvu, razmatranje! Dozivlje sebi u pamet izreku sv. Bernarda Papi: Ako bi te tvoji papinski poslovi priječili da se apliciraš molitvi, te poslove zovem prokletim. (LZ 91) Zato valja biti najprije apostol na koljenima. Osobitu važnost daje breviјaru. Moli ga polako, razmatrajući. U slobodno ga vrijeme proučava da ga može razumjeti. Za nj je **brevijar** »Opus Dei«, glavni posao svećenika, hrana svećeničke duše. Često ga je preko molitve mučila suša, žalost, praznina . . . Ni u tim časovima ne zapušta molitve. Molitva mu je izraz ljubavi, a tko ljubi, ljubi i kad je u duši »suho«. Osobito žarko, dugo i sa zanosom moli pred Tabernakulom, jer mnogo ljubi Euharistijsko Srce Isusovo, u kojem jedino želi naći svoj mir i sreću. Često su ga vidjeli kako dugo moli očiju uprtih u Tabernakul, a nebeski mu podsmijeh obasjavao lice. Imao je dar visoke molitve.

Ljubav prema Euharistijskom Isusu i Majci Božjoj za nj je jedina stvar. Uz Isusa, Eduard neopisivo ljubi i Mariju. Isus mu je središte duhovnog života, Marija je Majka, Kraljica, Posrednica. S Marijom k Isusu! O Mariji rado čita i razmatra. Posebno često čita Raspravu o pravoj pobožnosti prema Majci Božjoj sv. Ljudevita Grignona M., pa se u duhu te pobožnosti posvećuje Mariji (16. V 1912). U duhu te pobožnosti provodi svoj duhovni život. Sve radi pod utjecajem Bl. Djevice, s ljubavlju, povjerenjem, nježnošću prema Bezgrješnoj Djevici. Majku Božju ljubi svom du-

šom, nježno; na Mariju misli bez prestanka, iskorištava svaku zgodu da o Mariji govori. U duhovnom vodstvu, u svakom razgovoru, u propovijedi, u pismu ... uvijek barem nešto reče o Mariji. A to mu sve ide tako spontano, naravno, kao potreba srca, kao disanje pluća. Velika njegova ljubav prema Mariji vidi se i u tome što tri puta hodočasti u Lurd (1913, 1920, 1921).

Veliku pobožnost ima i prema Anđelu Čuvaru, kojega zove svojim »Gabrijelićem« (u spomen Navještenja), sv. Paškalu, sv. Arškom Župniku, sv. Tereziji Dj. Isusa ... Kad ide na oltar, sve ih zove da mu budu u društvu.

Posluh je na putu savršenosti najveće odricanje, najteža žrtva, najteža krepost. Tko je vrši, siguran je za spasenje! »Posluh znači spasenje« — misli Eduard (LZ 95). Posluh je svjedočanstvo prave ljubavi. »Bogu je draži od tjelesnog mrtvljenja: prisiliti volju vrijedi sto puta više nego mrcvariti tijelo. Posluh je znak ljubavi, siguran i prosvjetljen vođa.« (LZ 286) Don Poppe poštuje i ljubi crkveni auktoritet. Papu, biskupa, župnika zove svojim ocem. U odredbi starijih gleda volju Božju.« Volio bih se dati isjeći na komade — kaže — nego se usprotiviti samo jednoj Božjoj želji.« (LZ 92) On se odriče svoje volje i sluša u svemu. Kad ga Kard. Mercier pita bi li primio neku službu, on će: »Eminencija, hoću sve što od mene traži posluh.« (LZ 288) Djetinjski se pokorava svome biskupu, župniku, duhovnome vođi ... Njihovi su savjeti za nj zapovijed. Savršeno sluša i svoju majku, s. bolničarku (u bolesti) i dr. Svome bratu piše: »Opći posluh ... posluh do najmanjih sitnica: u svemu, u svemu.« (LZ 208 ss.) Slušajući tako u svemu, osjećao se sretnim.

Bez sumnje ne bi mogao biti tako savršeno poslušan, da nije bio duboko ponizan. **Nema posluha bez poniznosti**. Eduard je sebe smatrao malenim, neznatnim, nekorisnim slugom, oruđem u rukama Božjim. Iako su ga smatrali svecem, on do toga nije ništa držao. Njegovo je načelo: Bez milosti sam ništa! (P 17)*

Tko hoće da savršeno služi Kristu, ima se odreći svega zemaljskoga. Dragovoljno je siromaštvo integralni dio redovničke i svećeničke savršenosti. Siromaštvo je moćno oružje za apostolat. Don Poppe je često govorio: »Siroma-

---

*) P = Don Edoardo Poppe ai sacerdoti[3] Tipografia Casa Buoni Fanciulli — Roncà (Verona) 1963.

šan svećenik ne može a da ne čini dobro!« (LZ 212) Zato on puno ljubi siromaštvo. To se jasno vidi na mnogo mjesta u njegovim bilješkama. Ideal mu je sam Krist. Krista želi slijediti poput sv. Franje Asiškoga i o. Chevrier-a, kojega zove modernim sv. Franjom. Na sv. Franju podsjećaju njegove riječi: »Siromaština, moja sestra, moja zaručnica... Isuse, Ti si u Nazaretu živio u siromaštvu radeći svojim rukama. Upravo kad se činilo da je dragocijeno vrijeme za propovijedanje, Ti si smatrao da je veća korist za duše siromaštvo, poniznost, biti zaboravljen, posluh; i to kroz 30 godina... A ja tvoj učenik zar da se stidim biti siromah? Tvoji apostoli, Arški, Župnik o. Chevrier bili su siromasi i obratili su tolike ljude, pa i bogataše. Zašto ne bih slijedio njihov primjer?« (LZ 76) Svećenik mora ići za Kristom. »Svećenik — veli (LZ 91) — mora biti sličan Uzoru slijedeći njegovo siromaštvo i život odricanja... Da budemo njegovi učenici, treba se odreći svega, nositi svoj križ...«

Kao dijecezanski svećenik, Don Poppe nije morao položiti zavjet siromaštva, ali on hoće da bude redovnik u svijetu. Zato postaje franjevački trećoredac. Živeći u siromaštvu, hoće da izdigne svijet. »Svijet je bolestan, guši se u luksusu; izliječit će ga siromaštvo. Samo ga siromašni svećenici mogu izdići, privesti u život, siromašni kao sveti Franjo... (LZ 286) Siromašan svećenik sve može.« (P 16) Nekom subratu na svećeničkom sastanku kaže: »Naše vrijeme nije gore od onoga kad je živio sveti Franjo; da ga opet učinimo kršćanskim, valjalo bi živjeti kao sveti Franjo.« (LZ 212)

Don Poppe nije samo slavio siromaštvo riječju i perom nego je i djelom pokazao svoju odanost prema »gospođi Siromaštini«. I djelom je slijedio sv. o. Franju, Krista. Svoje prihode dijelio je na 2 dijela: jedan dio majci i sestrama, drugi siromasima; sebi nije zadržao ništa. Iz sobe je uklanjao sve suvišno, nepotrebno i dijelio siromasima. Za se je zadržavao samo najnužnije. Često je pače i najnužnije (sat, violinu...) davao siromasima. Nekom je bolesnom siromahu poklonio i svoj vuneni madrac, a sam je spavao na slamnatom. Savršeno je siromašan bio u sobnom namještaju, odjeći, obući... Uzimlje oskudnu, neprijatnu hranu; sasvim se odriče alkohola, duhana. Iako je sve njegovo već odavno odisalo skrajnim siromaštvom, opet bi početkom svakoga mjeseca ponovno pregledao sobu i uklanjao suviš-

no, skupocjeno, nepotrebno . . .; ili bi skupocjenije, ljepše stvari zamjenjivao siromašnijim. Bratu Josipu, franjevcu, piše: »Neću da moja soba bude bogatija od tvoje, jer sam u sv. Franji tvoj subrat, kao franjevački trećoredac.« (LZ 132) Svoja raspoloženja ovako izražava: »Želim biti mali evanđeoski franjevac, pravi sin oca Franje, koji je izvanredno ljubio križ . . . (LZ 131) Hoću da budem u broju siromašnih svećenika, kakvih treba svijet — voces clamantes-glasovi koji propovijedaju odricanje svojim odricanjem.« (LZ 133).

Proživljavajući sam skrajnje siromaštvo, Eduard je mogao svijetu govoriti o ustrpljivosti u siromaštvu. Riječ mu je imala snagu, moć, djelovanje. Svi su znali da on radi kao Krist. On je kao Krist »počeo činiti i govoriti«.

Don Pappe je napokon bio svjestan da mu na putu osobne svetosti treba nositi križ. **Trpljenje** je sredstvo posvećenja. Nema boljeg sredstva za savršenost od križa. Posvećujemo se u mjeri u kojoj trpimo i ljubimo trpljenje. Moramo ljubiti križ koji Bog pošalje. U tome se mnogi varaju: žele umrijeti kao mučenici, a odbacuju mučeništvo svakidašnjih teškoća i dužnosti. (Jsp. LZ 281 s.) Vrijednost je trpljenja kao i molitve. Trpljenje je pače najmoćnija i najkonkretnija molitva. »Naš život nema smisla ako nismo žrtve . . . Križ, koji se ustrpljivo podnosi 5 minuta, postizava više nego mnogi spisi . . . Srce svećenika koje ne krvari nije srce svećenika.« (LZ 285).

Kao za osobno posvećenje, tako je trpljenje potrebno za spas duša, za apostolat. »Svijet ne vjeruje našim riječima; učinimo da vjeruje našim djelima.« (LZ 285) Naš je Eduard savršeno dobro svjestan da se duše spašavaju trpljenjem. Duše se — kaže o. Chevrier — uče riječju, ali se spašavaju trpljenjem. Zato kad Bog povjerava čovjeku kakvu misiju, rad za spasenje duša, naoružava ga u tu svrhu — križem. Žrtva — evo svećeniku moćnog oružja za apostolat. »Mjere vašega trpljenja — tvrdi Eduard — bit će mjera dobra što ćete ga učiniti. Križ! Eto što vas čeka, ako vas Bog zove za velike stvari. Ne očekujte drugo u životu nego kušnje . . . Samo će iz kušnja izići plod vašeg apostolata. Uz veće križe imat ćete veću svetost, za veće milosti veće trpljenje.« (LZ 156)

Život je svećenika križ i mučeništvo. Tko stupa u svećenički stalež, mučenik je. I to je sasvim razumljivo. Svećenik je drugi Krist; ako nije drugi Krist, nije pravi

svećenik. A Krist je trpio za duše, on je žrtva za svijet. On je za duše bio prezren, klevetan, progonjen, raspet. Poput Krista i svećenik mora biti žrtva za svijet, ujedinjen sa žrtvom — Isusom. Kao Krist, i svećenik mora skriven trpjeti klevete, poruge, uvrede, umrijeti tisuće puta prije smrti. Isus je kazao: Kad budem podignut, sve ću privući k sebi! On je s križa prikuvao k sebi duše. Tako će i svećenik osvajati duše kad bude za njih trpio. »Ne mogu razumjeti — kaže don Poppe — svećenika koji pokazuje Isusa u žrtvi, a sam se ne sjedinjuje kao žrtva s Isusom — žrtvom. Ljubiti bez trpljenja znači ljubiti u oblacima.« (LZ 100) Samome sebi, kao i svakom svećeniku veli: »Ne očekuj toliko od tvojih propovijedi, metoda, primijenjene psihologije, ako to nije prožeto milošću, ako to ne izvire iz pokore, ako ne odiše jakim mirisom trpljenja.« (LZ 157) Za nj je apostolat = svetost; svetost = trpljenje. Neobično je zanesen za likom svećenika mučenika, pa sam želi takav biti. Zato piše u meditaciji Velikog petka: »Gospodine, hoću da budem svet; dakle hoću da trpim. Gospodine, hoću da stvaram svece; dakle hoću da trpim. Gospodine, hoću da obratim grješnike; dakle hoću da trpim!« (LZ 159)

Ispovjednik se divio njegovoj odvažnosti, i sokolio ga: »Ti imaš veliku dobru volju; ti si odabranik, ali je odabranje u ovom slučaju križ... Imat ćeš mnogo kušnja, fizičkih i moralnih, kako bi mogao osjetiti trpljenje Isusovo...« (LZ 101) Eduard se ne plaši. Jednom je uvečer s prijateljem molio pred Raspelom. Poslije molitve reče: »Gledaj, Josipe, kako su duboke rane!... Takve će biti i naše... Ali bez straha, brate: to je za nj, za Isusa.« (LZ 101))

Eduardova je želja za trpljenjem bila zasićena. Sav mu je život bio križ i mučeništvo. Često je i teško bolovao, pa je i prerano umro. Uz to je imao mnoge moralne patnje, nutarnje sumnje, borbe, nerazumijevanja sa strane braće svećenika, župnika, ispovjednika... On je sve to podnosio s izvanrednom ustrpljivošću, iz ljubavi prema Isusu i prema dušama.

3. — Apostolat Don Eduarda Poppe-a

U životu svećenika osobna je svetost nužno vezana za apostolat. Koliko više svećenik radi oko osobne svetosti, toliko više radi za duše. I obratno! To jasno potvrđuje i život Don Poppe-a. Sav je smisao njegova života: nastoja-

nje oko osobne svetosti i oko apostolata. Izgarao je od želje da bude svet i da duše spašava. »Apostolski žar — veli — i želja za osobnom savršenošću u uskom jedinstvu s Isusom zajedno gore u mojoj duši i podupiru se međusobno.« (LZ 218). **Obilježje apostolata imaju** ne samo **patnje njegova** svećeničkoga **života,** nego **sav njegov život**. Čitav mu je život potpuno identičan sa željom za posvećenjem i s apostolatom. Načelo mu je: Treba se posvetiti za apostolat! Sve njegove sile, sva nastojanja, sve misli, riječi, djela idu zatim da se raširi Kristovo kraljevstvo. Njegov je cijeli život samo molitva: Gospodine, neka dođe kraljevstvo tvoje! («Adveniat«). Kad bi vidio ljudski indiferentizam, površnost, grijehe, to ja za nj bilo mučeništvo. Uzdisao bi i plakao: »Nisi ljubljen, Gospodine, nisi ljubljen!« (LZ 213) Ako ne bi mogao drugačije pomoći, onda bi još više želio biti svet da grješnike obrati svetošću, da ih obrati »pod svaku cijenu«. **Za duše,** koje je ljubio, **prikazivao** je Bogu **molitve i žrtve.** Posebno je naglašavao: »Kad svećenik nema što raditi, mora moliti!« (LZ 219) Tako koristi sebi i dušama, posvećuje sebe i druge. Dajući drugima, sam se hrani, »cibando cibor«. Iskorištavao je svaki čas vremena. Znao je da svaki dan, svaki sat ima veliku vrijednost. Gubiti vrijeme — to je krađa. Vrijeme je Božje!

Don Poppe-ov je **vanjski rad** mnogovrstan. Čim je postao svećenik, **kao mladi kapelan, stao je** obilaziti, **tražiti grješnike,** nevjernike, otpadnike . . . Osvajao ih je dobrotom i plemenitošću. Vidjeli su da ih ljubi i da im želi dobro. Pred njegovom blagošću i dobrotom padale su predrasude. Rado su ga slušali i onda, kad je govorio o vjeri, o Bogu; budile su se kršćanske tradicije. Počeli su ići u crkvu oni koji odavno nisu u nju zavirili. Međutim, kad zalaženje među nevjernike nije bilo po volji župnika (da tobože troši uzalud vrijeme oko onih koji se neće obratiti!), Eduard posluša i od tada za otpadnike samo moli i za njih žrtve prikazuje. Po ljudsku govoreći, ovo je moglo baciti u očaj mladoga svećenika: on vidi put obraćenja grešnika, a mora raditi drugačije! Smatran je nerazboritim, zanesenjakom, utopistom . . . Radi toga mnogo trpi . . . Utjehu nalazi u molitvi, pred Tabernakulom. Bilo mu je dopušteno obilaziti samo vjernike, bolesnike, i među njima je činio čudesa milosti, obraćao, skrušivao, siromahe pomagao . . . (isp. LZ 116 ss.)

Iako je Don Eduard mnogo držao do svakoga rada za dobro duša, ipak je **najviše cijenio** nadnaravna sredstva milosti, posebno **sv. Pričest**. Uvjeren je da će duše osvojiti za Krista ako Isus bude vladao u njima po čestoj Pričesti. (Isp. LZ 231) Mnogo je širio, preporučivao čestu Pričest, posebno među djecom. Neumorno je radio i riječju i perom, u pokretu **»Euharistijska križarska vojna«**, koju su osnovali redovnici Premonstratenzi 21. III 1920. Pokret se brzo širio po svoj Evropi, pa i po ostalim kontinentima. Službeno je odobren od Crkve g. 1926. Gdje god je »Vojna« djelovala, rastao je broj svakidašnjih pričesti, obnavljao se vjerski život, množila su se redovnička i svećenička zvanja.

Posebno je značajno područje Dod Poppe-ova apostolata —**svetost svećenika. U** vezi s time značajna je čestitka koju mu je prigodom svećeničkog ređenja poslala jedna č. s. karmelićanka. Na sličici su bili svetopisamski natpisi: »Učini da se s Tobom Svetištu približe i tvoja braća leviti« i »Duc in altum!« (Isp., LZ 152). On je ove izreke uzeo sasvim ozbiljno. Mislio je: Moram ja biti svet svećenik i sve moram učiniti za posvećnje braće svećenika. Bio je duboko uvjeren da su Crkvi **za spas svijeta potrebni sveti svećenici**, pa je želio i molio da Crkva dobije takve svećenike. Želio je da se nađe **apostol svećenika**, koji će oduševljavati, posvećivati svećenike. Mislio je da je zato kao stvoren njegov prijatelj Robert Messiaen, koji je vodio pokret »Filioli caritatis«. U dubokoj poniznosti on je spreman moliti, trpjeti, raditi da »Poslani« uspije. Govorio je: »Dao bih rado život za svećenike.« (LZ 153) Međutim, Robert umre 20. II 1917, davši život za svećenike. U pismu nekom redovniku, pred smrt, označio je Eduarda, koji će raditi za posvećenje svećenika, brinuti se za »Filioli caritatis«. I doista Don Poppe je postao duša pokreta, duhovni vođa i učitelj mladih klerika, bogoslova, svećenika. Sa svojom vjerom, žarom, primjerom herojske kreposti nametao se svima. Providnost mu je tako povjerila zadatak da riječju i primjerom vodi svećenike do svetosti. **On će svim silama** moliti, trpjeti i raditi za posvećenje svećeniká. Bili su jasni ciljevi i sredstva.

Tužimo se — ponavlja Don Eduard često — da je **malo svećenika.** Međutim nije oskudica svećenika ili redovnika, nego nam **fali svetaca**. Činjenica je da je malo svećenika koji idu za savršenošću. Kad bi bilo više svetih sve-

ćenika, bilo bi više svetaca među kršćanima. »Kad bismo mogli — veli — svojim žrtvama isprositi od Isusa barem jednoga svetog svećenika svake godine, čitav bi svijet bio vrlo brzo posvećen.« (LZ 252) Danas ima dobrih, pobožnih svećenika, ali nema dovoljno svetih svećenika. Kakvu bi promjenu izveli u kršćanstvu ljudi kao s. Don Bosco, s. Vinko, s. Arški Župnik...? (Isp. LZ 252) Svećenik mora propovijedati Evanđelje riječju i životom. Svetost je njegovo oružje. »Jedna samo riječ sveca više djeluje nego sto lijepih govora, pripremljenih s velikom brigom, jer je s njim Bog. A Bog može u jedan dan nadopuniti rad mnogih godina.« (LZ 91) »Znanost je dragocjena pomoć, ali se na koncu sve svodi na svetost, i od nje sve izlazi. Svetac može proizvesti veće stvari nego mudrac.« (LZ 253) Znanje bez svetosti mrtvi je kapital (LZ 296). Don Poppe-ova je fiksna ideja: Kakav župnik, takva župa; kakav kler, takav kršćanski narod!

Užasne su **posljedice ako svećenici nisu na svome mjestu**. »Nesavršenost se svećenika množi oko njega; propast jednoga svećenika izazivlje bezbrojne druge; njegova osrednjost sablazan za manje jake kršćane... Jao! kler se modernizira. Pohađaju se sve kuće, osim samo jedne (crkve!). Ovi posjeti, učinjeni ne u osobi Krista nego na svjetski način, čine da se suše klice svetosti. Evo plodova: mlakost u molitvi, duhovna mlitavost, Bog postaje stranac; vjernici se tuže da ne vide svećenika u crkvi... Ja moram — nastavlja Don Poppe — propovijedati savršenost. Ali kako mogu nositi duše k nebu, ako moj život ne propovijeda drugo nego svijet? Kako mogu nametati pokoru, ako ne tražim drugo nego svoju udobnost? Uspješno se može propovijedati samo ono što se ozbiljno razmišljalo i stvarno proživjelo. Narod — i neuki narod! — brzo razlikuje svećenika koji ljubi molitvu, od svećenika kojemu je sve vanjština, koji lako govori, ali malo osjeća i razmišlja. Rado će slušati i voljeti prvoga i preko njega primati plodove milosti za dušu. Milost, svećenička molitva, život sabranosti u Bogu — evo snage, tajne uspjeha u njegovim djelima i riječima... Svećenik je pozvan na izvanrednu svetost. Ne može se drugačije posvetiti. Ako mora posvetiti sebe da posveti druge, dakle — kako ističe sv. Terezija — mora početi s mišlju na samoga sebe, kao da na svijetu nema nitko osim njega i Boga.« (LZ 67)

Naš **Eduard želi biti svet svećenik** da može posvećivati druge. Veli: »Ne, neću biti osrednji svećenik, svećenik kakav bilo. Surađivat ću s Bogom i njegovom svetom Majkom na posvećenju čovječantsva. Svetošću života bit ću Kristofor za druge. Učinit ću da upoznaju Krista u svim zgodama života, bili oni ugodni ili neugodni.« (LZ 74) Vruće **moli Isusa i Mariju da dadu svetih svećenika:** »Isuse, daj nam svetih svećenika, jakih svećenika, duša koje su sama ljubav, predanje: pravi ljudi, herojski svećenici.« (LZ 69) »Marijo, Majko milosrđa. Svijetu prijeti kazna. Samo Ti možeš oblikovati duše sposobne da zaustave desnicu Božju; oblikuj, dakle, nove svećenike, žarka srca, koji će zapaliti ovaj hladni i suhi svijet. Daj ovim apostolima novi jezik koji će prodrijeti do srdaca, potresti i najokorjelije duše. Oblikuj svećenike, svete svećenike koji će slijediti milost, ići i za najmanjim njezinim pokretom. Oblikuj svećenike jednostavne i ponizne, svećenike slične Apostolima, koji će oživjeti među pastirima i ovcama žar evanđeoske savršenosti.« (P 28)

Svećenike, bogoslove, svim žarom srca **potiče na svetost.** »Kako se može spasiti svijet?« pita on i odgovara: »Držim da ga mogu spasiti samo sveti svećenici . . . (LZ 11) Samo svetošću možete ostvariti veliki ideal — spasiti naš narod, našu mladež . . . Nemojte se Isusu dati samo napola. Tako se on nije dao nama. Predajte mu se bez ikakva pridržanja.«

(LZ 289) Podsjeća kako je nadnaravan svećenički poziv i sredstva za uspjeh:« Što je svećenik? Koje mu je poslanje? Pravo oružje? Vjera, molitva, pouzdanje u milost, žrtva, svetost, jedinstvo s Kristom; sve vrhunaravno oružje za nadnaravnu borbu . . .« (LZ 8) Često ponavlja: »Budite sveti, budite sveti; to je dužnost, to je uvjet za duhovnu plodnost. Sveti svećenici posvećuju župe, obnavljaju žar, preoblikuju mladež, diraju i kamena srca.« (LZ 284) Mi očekujemo mnogo od rada, aktivnosti . . . Živimo jedan sat kao svećenici na oltaru, a onda živimo kao obični građani . . . Naš je apostolat u tome da se po misi napunimo duhom Kristovim, ljubavlju Kristovom. Naš život ima biti duhovan da može voditi naš apostolat . . . (isp. LZ 285) »Da, draga braćo, morate biti sveti svećenici, ne kakvi bilo, osrednji svećenici. Bez toga će vaša revnost, trud malo uspjeti; vaše će se ovce udaljiti od vas i u velikom broju izgubiti . . . (P 11) Riječi svetog svećenika udare, potresu, ganu

i prodiru u duše i na divan ih način obnavljaju. Te su riječi stvarno rođene od milosti, molitve, možda i pokore; zato su pune Božje snage. (P 12) Mi moramo u duši osjećati da smo drugi Krist i takvim se ukazati očima ljudi; a to znači ne biti kakav bilo, nego svet svećenik.« (P 15)

Kao apostol svećeničke svetosti, **Don Poppe radi neumorno.** O svome idealu razgovara s bogoslovima i svećenicima, pojedinačno i skupno. Svećenička svetost — to je glavni predmet njegovih predavanja, posebno za vrijeme mjesečne obnove i duhovnih vježbi. To je glavni predmet i njegovih mnogobrojnih pisama koje upućuje pojedincima ili na sastanke, na koje ne bi mogao osobno doći. To je bez sumnje bio i glavni predmet razgovora za vrijeme mnogobrojnih posjeta. A često su ga posjećivali ne samo bogoslovi, svećenici, kapelani, župnici, redovnici, nego i svjetovnjaci različitih staleža. Mnogi su kod njega tražili savjet i utjehu. I u Eduardu su nalazili Krista koji je tješio, savjetovao, upućivao. Moerzeke je postalo mjesto hodočašća. Mnogi su tamo išli moleći krunicu.

U čestim razgovorima, predavanjima, nagovorima; u mnogim pismima, u spisima, knjigama, člancima po različitim časopisima — Don Poppe neprestano naglasuje potrebu svećeničke svetosti. Bogoslove i svećenike uvijek potiče na ljubav prema Isusu i Mariji, pouzdanje u Boga, poniznost, posluh, revnost, spremnost na žrtve, siromaštvo, čistoću u pogledima, riječima, odnosima . . . Kad je poticao, opominjao, pisao . . ., ostavljao je uvijek neobičan dojam, pa je netko s pravom rekao: Ako ovaj nije svetac, onda ih nema na zemlji! (LZ 290)

Blažen svršetak

Iscrpljen od bolesti i napornog rada, **Don Eduard Poppe mlad završava zemaljski život,** koji prikazuje Bogu za posvećenje svećenika. Na smrtnome krevetu jedina mu je utjeha Srce Isusovo i Marijino. Osjeća potrebu da zahvali nebeskoj Majci za mnoga dobročinstva, pa zove prisutne da s njim mole »Veliča«. **Umro je 10. VI 1924.** u Moerzeke. Bio je u svemu sličan Božanskom Učitelju, pa i u godinama života. Umro je kao žrtva svoga apostolata i ljubavi. Kroz kratko vrijeme svoga svećeničkog života u cijelosti je izvršio od Boga povjereni zadatak. Svi, koji su ga

poznavali, bili su duboko uvjereni da je **umro svetac**. Jedan je njegov prijatelj izjavio: »Nikad nisam osjetio da mi je Bog tako blizu kao kad sam razgovarao s Don Poppe-om.« (LZ 320). Vrlo je značajna izjava Kard. Mercier-a: »Prvi put kad sam ga vidio, bio sam duboko dirnut u duši: iz njega je izlazila bujica milosti. (LZ 288) Ja ga zazivam kao sveca i nadam se da će ga jednoga dana Crkva proslaviti.« (LZ 322)

Ni danas, nakon više od 40 godina poslije svoje smrti, Don Eduard Poppe nije zaboravljen. On i poslije svoje smrti duhovno živi, posebno u mnogim svećenicima koji slijede primjer njegova kreposna života. Njegov grob nije nikad osamljen. Mnogobrojni hodočasnici dolaze da nad njegovim smrtnim ostacima traže njegovu pomoć i zaštitu, da mole za njegov zagovor kod Boga. Već je g. 1952. završen dijecezanski proces, odobreni su mu spisi 1959. Pred dvije godine (29. III 1966) otvoren je u Rimu kanonski **proces za njegovu beatifikaciju**. Nadamo se da neće proći mnogo vremena, pa ćemo Don Eudarda Poppe-a, apostola svećeničke svetosti, vidjeti na oltaru!

Dr o. Jeronim ŠETKA

SVEĆENIK DANAS

Lionski nadbiskup i kardinal Renard svestrani je poznavalac svećeničkih problema, o kojima je pisao i prije i poslije Sabora u svojim knjigama i člancima. Značajne su mu dvije knjige o tome: »Prêtres diocesaines aujourd' hui« i »Un seul sacerdoce-Evêque et prêtres«. U listopadskom broju časopisa »Ecclesia«, koji izlazi u Parizu, napisao je zanimljiv članak. Iz njega ćemo izvaditi glavne misli. Poučne su i za nas i za naše prilike.

Svećenik je odavno ušao u literaturu. Nastale su o njemu priče, čija antiklerikalna zajedljivost prelazi granice. Svećenik je postao glavno lice u romanima i kazališnim komadima. Pisci o njemu pišu s više ili manje psihološke pronicavosti i stvarne točnosti. Ubacili su ga u sadašnji svijet. Neki su pisci zašli dublje u svećeničku tajnu pišući pod svjetlom vjere i svog vlastitog genija, a da ipak nisu uspjeli zahvatiti svu istinu o svećeništvu, koje se dotiče i tajne samog utjelovljenja raspetoga Krista-Boga! Svećenik je postao jedna od glavnih tema suvremenog kina. Mase privlači taj čovjek u dugoj crnoj haljini. Zagonetan, težak

poznavali, bili su duboko uvjereni da je **umro svetac**. Jedan je njegov prijatelj izjavio: »Nikad nisam osjetio da mi je Bog tako blizu kao kad sam razgovarao s Don Poppe-om.« (LZ 320). Vrlo je značajna izjava Kard. Mercier-a: »Prvi put kad sam ga vidio, bio sam duboko dirnut u duši: iz njega je izlazila bujica milosti. (LZ 288) Ja ga zazivam kao sveca i nadam se da će ga jednoga dana Crkva proslaviti.« (LZ 322)

Ni danas, nakon više od 40 godina poslije svoje smrti, Don Eduard Poppe nije zaboravljen. On i poslije svoje smrti duhovno živi, posebno u mnogim svećenicima koji slijede primjer njegova kreposna života. Njegov grob nije nikad osamljen. Mnogobrojni hodočasnici dolaze da nad njegovim smrtnim ostacima traže njegovu pomoć i zaštitu, da mole za njegov zagovor kod Boga. Već je g. 1952. završen dijecezanski proces, odobreni su mu spisi 1959. Pred dvije godine (29. III 1966) otvoren je u Rimu kanonski **proces za njegovu beatifikaciju**. Nadamo se da neće proći mnogo vremena, pa ćemo Don Eudarda Poppe-a, apostola svećeničke svetosti, vidjeti na oltaru!

Dr o. Jeronim ŠETKA

SVEĆENIK DANAS

Lionski nadbiskup i kardinal Renard svestrani je poznavalac svećeničkih problema, o kojima je pisao i prije i poslije Sabora u svojim knjigama i člancima. Značajne su mu dvije knjige o tome: »Prêtres diocesaines aujourd' hui« i »Un seul sacerdoce-Evêque et prêtres«. U listopadskom broju časopisa »Ecclesia«, koji izlazi u Parizu, napisao je zanimljiv članak. Iz njega ćemo izvaditi glavne misli. Poučne su i za nas i za naše prilike.

Svećenik je odavno ušao u literaturu. Nastale su o njemu priče, čija antiklerikalna zajedljivost prelazi granice. Svećenik je postao glavno lice u romanima i kazališnim komadima. Pisci o njemu pišu s više ili manje psihološke pronicavosti i stvarne točnosti. Ubacili su ga u sadašnji svijet. Neki su pisci zašli dublje u svećeničku tajnu pišući pod svjetlom vjere i svog vlastitog genija, a da ipak nisu uspjeli zahvatiti svu istinu o svećeništvu, koje se dotiče i tajne samog utjelovljenja raspetoga Krista-Boga! Svećenik je postao jedna od glavnih tema suvremenog kina. Mase privlači taj čovjek u dugoj crnoj haljini. Zagonetan, težak

radi same prisutnosti, koja upozorava na drugi svijet i na zahtjeve morala. Mnogi u tim komadima traže od svećenika, da im saopći tajnu svog celibata, svoga odricanja i svoje ljubavi . . .

Kakvo god bilo mjesto svećenikovo u literaturi, kazalištu i kinu, svećenik čini svakako dio života jedne zemlje. Francuski puk uglavnom ima prema svećeniku svoju skrivenu odanost bez obzira na ideologije. Seoski svijet voli svog župnika. Građanski svijet cijeni svog dušobrižnika. Svećenik je povezan sa životom naroda i spreman je na svakovrsne žrtve. Obični svijet to vidi i poštuje. Svećenik se muči odgojem djece i mladeži. Vodi brigu za bolesnike i starce. Širi ljubav prema bližnjemu. Govori o pravdi. Izabrao je celibat i poučava o čestitosti i bračnoj vjernosti. Živi siromašno i radi bez vlastitih interesa. U službi je za sve ljude. Govori u ime Boga. Pažljiv je za probleme, katkada vrlo tragično po svom trajanju, ali on naviješta Krista i život, koji se nastavlja iza smrti. Šta svećenik misli o svom svećeništvu? Ako u svojoj skromnosti dadne odgovor, priznat će, da je njegov život paradoks. On je u potpunosti čovjek s ljudskim slabostima, a ipak je postao slobodno po neshvatljivom izboru Duha Svetoga polaganjem biskupovih ruku-čovjek Božji s dužnošću da ljudima propovijeda vječne istine ljudskim riječima, da ljudima dadne život Kristov najprije u izvoru vode na Krštenju, zatim putnički Kruh u Euharistiji. On siromašan pokazuje bogatu Žrtvu Kristovu, koja pomaže ljude u borbama, žalostima i nadama.

Te svećenike, Božje ljude među ljudima, nazivlju bez razlike župnicima. Zovu ih »svjetovnim« svećenicima za razliku od redovničkih, koji žive prema pravilu neke kongregacije. Da se taj naziv krivo ne tumači, radije se nazivlju biskupskim svećenicima. Oni svoje svećeništvo i svoj apostolat provode pod vodstvom biskupa s kojim su sjedinjeni kao sinovi s ocem. Tu su radi kristijanizacije biskupije po razasutim selima, radničkim predgrađima, po nemirnim gradovima, u odgojnim ustanovama, sirotištima, bolnicama u društvima Katoličke Akcije. Rade kao vjeroučitelji u školama. Idu tamo, kamo ih pošalje biskup s apostolskom misijom da poučavaju sve ljude o ljubavi prema Bogu i bližnjemu.

Mnogi se nalaze u veoma teškim prilikama, ali biskup ne može ostaviti u tami ni jedan dio teritorija, što mu ga je povjerio Papa. Po svojim svećenicima on preuzimlje terete za sve krajeve. Ti su svećenici na fronti i ne mogu se povući u tvrđave i ostaviti bojno polje neprijatelju, koji će sijati otrov.

U Francuskoj ima 47,000.000 stanovnika sa 43.000 diecezanskih svećenika. Znači jedan svećenik na 10.000 stanovnika. Manje nego u Belgiji, Španjolskoj i Italiji, a više nego u Njemačkoj i Portugalu, a mnogo više nego u Africi i Južnoj Americi, gdje je neobično silan manjak svećenika. Neki drže po više župa — čak po tri i sedam župa. Ni s prevoznim sredstvima, pa i s vlastitim, nisu u stanju pastorizirati kako treba.

Mnogi žive skromno i siromašno. To siromaštvo katkada graniči s bijedom. Mnogi seoski svećenik jedva će jednom sedmično imati mesni obrok. Mnogi nisu u stanju nabaviti ni potrebno rublje, pa im roditelji i dobročinitelji u tome pružaju pomoć. Država se ne brine za njih i oni ne žale za tzv. »dobrim vremenima«. Siromaštvo, iako teško, evanđeoska je krepost i uvjet slobode i pouzdanja u Boga! Vjernici, i koji poštuju svoga svećenika, nisu mu u stanju često puta pomoći. On živi od »slučajnih prihoda«. Od milodara, od priloga za sprovode i vjenčanja. Od pomoći, što je dobije od biskupa-prema mogućnostima i potrebama. Ali mnogi ostaju uvijek »ekonomski slabi«. Mnogi ne mogu smoći 250 franaka mjesečno. Drži ih na fronti Ljubav Kristova!

Kad je mladomisnik Ivan Marija Vianney dobio dekret za jednu župu Ars, bilo mu je rečeno: »U toj župi nema puno Božje ljubavi, pa se Vi pobrinite za to!« U svojoj dobroti Vianney je shvatio tu primjedbu doslovno. Pastoralnim radom, molitvom i pokorom s 15 sati dnevnog ispovijedanja posvetio je sebe i obratio župljane.

Većina bi francuskih svećenika morala znati da nema puno ljubavi Božje tamo kamo ih šalje biskup. Ima li vjere u tom narodu? U životu mnogih Francuza i Francuskinja provodi se takav život kao da skoro nemaju vjere u Boga, u Krista, u Crkvu i Općinstvo Svetih!

Oko 32% Francuza, uračunavši i djecu, odazivlje se na nedjeljnu Misu. Ostali, kršteni, nakon Svečane Pričesti, zahvaćeni i zarobljeni materijalnom civilizacijom, često afrodizijatskom, ostavljaju Misu i svog Učitelja Krista.

Iznevjerili su se Bogu, kome su bili položili svečanu zakletvu vjernosti! Tehnika će dovesti čovječanstvo u konfort-u i uživanju u nova poniženja do pada civilizacije u egoizmu, mržnji i ratovima . . .

Tako su svećenici s biskupima suočeni s manjkom vjere u Boga ili barem manjkom vjerskog života u mnogim francuskim pokrajinama, napose među manualnim radnicima, koji jedva 2% poštuju nedjelju!

Da se pokršćani dekristianizirani svijet, potrebno je oživjeti apostolat kršćanskih laika. Napose radnički svijet! Ima svećenika, koji su sami postali radnici u rudnicima, na gradilištima, u najsiromašnijim naseljima s namjerom da evangeliziraju najbjednije. Ali bez pomoći vjernika-apostola ne će se moći puno učiniti!

Nedjeljom seoski župnici prevaljuju po 30—40 km da mognu vjernicima pružiti prigodu za svetu Misu. Žalosti ih broj onih, koji bez razloga ostaju bez Mise. Koji ulaze u crkvu samo o Božiću, Uskrsu i Svim Svetima. Ima i takvih, koji ulaze u crkvu samo prigodom krštenja, Svečane Pričesti, Vjenčanja i sprovoda! Zato su posebna utjeha svećenicima oni vjernici, koji prakticiraju kršćanstvo. Čija je vjera jednostavna, molitva iskrena. Čije su Pričesti česte i plodne, iako još nisu postali smjeli apostoli ni utvrđeni svjedoci u svagdanjem životu, a još manje u liturgijskom životu Crkve. U pogledu poučavanja djece u kršćanskom nauku, koji traje do 14. godine, svećenici imaju pomoć od laičkih apostola. U tome sudjeluju djevojke, žene, a i muškarci. Ako se bude brižljivo u tome radilo u ovom poganskom svijetu, postići će se bolji uspjesi.

Ali se ne smije zaboraviti da nije poganstvo u Francuskoj jedina zapreka širenju Evanđelja! Možda je tome zapreka i slaba vjera kod svećenika! Manjak pouzdanja u nadnaravna sredstva: molitve, pokore i ljubavi! Krist je rekao: »Bez mene ne možete ništa učiniti!« Pred svećenicima su problemi apostolskog djelovanja protiv bura i oluja kao na početku Crkve! Ljudske neprijateljske sile i duh tame bit će na putu do svršetka svijeta. Na to se ne smije zaboraviti . . .

Za predobivanje današnjeg svijeta za Krista, od svećenika se traži da po njima svijetli Krist. Da budu njegovo vjerno ogledalo! Da se u tu svrhu nadahnjuju enciklikom Pape Ivana XXIII. Enciklikom, koju im je uputio o stotoj godišnjici arskog župnika s trostrukim pozivom za evan-

đeosku svećeničku ascezu: siromaštva, čistoće i poslušnosti! Za osobni život molitve usredotočen u Euharistiji. Za apostolsku revnost za spasenje svijeta po duhovnom radu. Po studiju i temeljitom propovijedanju, po ispovjedničkoj službi...

Potrebno je i više svećenika u tom svetom poslu. Stariji izumiru, a mlađih malo dolazi. Za nove svećenike, za njihova zvanja i odgoj dužni su voditi brigu ne samo svećenici, nego i vjernici! Svako je zvanje posebna milost. Zato će se redovito moći razviti jedino u potpuno kršćanskoj sredini. Samo tako se možemo nadati uspjehu u radu u svijetu, koji će možda postati još poganskiji!

Da rastumači brojna obećanja u prvim vjekovima kršćanstva, Bergson je govorio za svećenike i glasnike Kristove: »Samo njihovo postojanje je-poziv!« Krist i sada poziva: »Budite moji svjedoci!« Evanđeosko i katoličko svjedočantsvo istodobno je i kvasac i sô i svjetlo i jedinstvo. Treba se zagledati u Kristovu poruku, u iskustvo Crkve, u primjere apostola i mučenika. Svako svjedočanstvo je zraka Kristove svetosti. Apostol, koji ne ide za svetošću, ne će postići uspjeha. Istinita je riječ Leona Bloy-a: »Samo je jedno žalosno, a to je što nema svetaca!«

Dr Srećko BOŠNJAK

PSALAM 149

Naslov: Aleluja.

Prema našem mišljenju naslov nam kaže da je psalam pjesma zahvalnica Yahwehu, sastavljena nakon povratka.

Od auktora jedni drže da je spjevan za vrijeme Ezdre ili Nehemije, a drugi za vrijeme Makabejaca, i da slavi pobjedu Božjeg naroda nad njegovim neprijateljima u dotično doba.

Vaccari dijeli psalam u dva dijela. U prvom (1—4) se govori o svečanoj službi Božjoj u hramu, a u drugom (5—9) o borbi koju istodobno vodi Božji narod s poganskim neprijateljima, pa bi se zato psalam, prema njegovu mišljenju, mogao staviti u Nehemijino doba (Neh. 4, 16—18) ili u ono Makabejsko (I Mak. 4, 54). — O. c. 586. — Slično mišljenje zastupa i Novi Psaltir (o. c. 310). Makabejsko je doba predložio već B. Duhm u svoje vrijeme (o. c. 484).

đeosku svećeničku ascezu: siromaštva, čistoće i poslušnosti! Za osobni život molitve usredotočen u Euharistiji. Za apostolsku revnost za spasenje svijeta po duhovnom radu. Po studiju i temeljitom propovijedanju, po ispovjedničkoj službi...

Potrebno je i više svećenika u tom svetom poslu. Stariji izumiru, a mlađih malo dolazi. Za nove svećenike, za njihova zvanja i odgoj dužni su voditi brigu ne samo svećenici, nego i vjernici! Svako je zvanje posebna milost. Zato će se redovito moći razviti jedino u potpuno kršćanskoj sredini. Samo tako se možemo nadati uspjehu u radu u svijetu, koji će možda postati još poganskiji!

Da rastumači brojna obećanja u prvim vjekovima kršćanstva, Bergson je govorio za svećenike i glasnike Kristove: »Samo njihovo postojanje je-poziv!« Krist i sada pozivlje: »Budite moji svjedoci!« Evanđeosko i katoličko svjedočantsvo istodobno je i kvasac i sô i svjetlo i jedinstvo. Treba se zagledati u Kristovu poruku, u iskustvo Crkve, u primjere apostola i mučenika. Svako svjedočanstvo je zraka Kristove svetosti. Apostol, koji ne ide za svetošću, ne će postići uspjeha. Istinita je riječ Leona Bloy-a: »Samo je jedno žalosno, a to je što nema svetaca!«

Dr Srećko BOŠNJAK

PSALAM 149

Naslov: Aleluja.

Prema našem mišljenju naslov nam kaže da je psalam pjesma zahvalnica Yahwehu, sastavljena nakon povratka.

Od auktora jedni drže da je spjevan za vrijeme Ezdre ili Nehemije, a drugi za vrijeme Makabejaca, i da slavi pobjedu Božjeg naroda nad njegovim neprijateljima u dotično doba.

Vaccari dijeli psalam u dva dijela. U prvom (1—4) se govori o svečanoj službi Božjoj u hramu, a u drugom (5—9) o borbi koju istodobno vodi Božji narod s poganskim neprijateljima, pa bi se zato psalam, prema njegovu mišljenju, mogao staviti u Nehemijino doba (Neh. 4, 16—18) ili u ono Makabejsko (I Mak. 4, 54). — O. c. 586. — Slično mišljenje zastupa i Novi Psaltir (o. c. 310). Makabejsko je doba predložio već B. Duhm u svoje vrijeme (o. c. 484).

Castellino je mišljenja da je bio spjevan u isto doba u koje je bio spjevan i ps. 146 (147), tj. u doba Ezdre i Nehemije. I naš O. Petar Vlašić na temelju mnogih auktora starijih i modernijih draži da su psalmi 146-150 (147-150) bili spjevani u to doba kao pjesme zahvalnice za oslobođenje od babilonskog sužanjstva (o. c. IV 232).

Weiser predlaže jednu treću mogućnost. Psalam bi bio sastavljen za svečanost Yahweha-Kralja tamo negdje u doba prije sužanjstva. Narod bi u toj prigodi pravio slavlje za spas od pogana i za pobjedu nad njima (o. c. 581). Za istu su zamisao bili već Schmidt i Mowinckel.

Ima i onih koji daju psalmu isključivo eshatološko značenje, koji naime tvrde da psalmista ima pred očima duhovnu pobjedu ostataka Izabranog naroda nad poganskim svijetom koji se dolaskom kršćanstva rasuo i postao kršćanskim; ili da ima jednostavno u vidu konačnu idealnu pobjedu Božjega naroda nad svim poganima (Gunkel, Herkenne, Tournay, Deissler, Kittel, Kraus, itd.).

Iz analize psalma međutim možemo razabrati da u uvodnim recima (1—3) psalmista govori o pobjedonosnom slavlju nakon povratka i pozivlje izraelski narod da mu se svim srcem pridruži imajući pred očima značenje milosti oslobođenja. Yahweh je, naime, pokazao da uzima ponovno Izraela za svoj posebni narod i da ga je radi toga uzvisio ukoliko mu je dao da slavi pobjedu i izvrši osvetu nad svojim neprijateljima, nad Babiloncima i nad svim njihovim pomagaćima. Za vrijeme posvećenja israelski je narod morao istaknuti tu sjajnu pobjedu nad svojim neprijateljima i svečano zahvaliti Yahwehu na njoj. Stoga moramo i ovaj psalam ubrojiti među one psalme posvećenja koji iznose neku istinu usko povezanu sa samom činjenicom posvećenja.

Psalam možemo razdijeliti u dvije kitice i zaključak. U prvoj kitici (1—4) psalmista pozivlje svoje sunarodnjake da zahvale Yahwehu na milosti oslobođenja. U drugoj (5—9-a) iznosi pod kojim mu naročitim vidom ima zahvaliti na toj milosti. Ima mu zahvaliti radi pobjede i osvetničke kazne nad Babiloncima. U zaključku (9b) ističe sadašnju veliku slavu israelskog naroda.

Red. 1—4

1) *Pjevajte Yahwehu novu pjesmu,**
hvalite ga u skupu miljenika:

2. *Uz gozbe veličaj, Israele, svoga tvorca,**
sionski narode, priređuj svečanosti svome kralju:

3. *Slavite njegovo ime u kolu,**
pjevajte mu uz udaranje u bubnjiće i sviranje citare:

4. *»Eto je po volji Yahwehu njegov narod,**
proslavio je smjerne štovatelje oslobođenjem!«

1—2. »Pjevajte Yahwehu novu pjesmu, hvalite ga u skupu miljenika: Uz gozbe veličaj, Israele, svoga tvorca, sionski narode, priređuj svečanosti svome kralju.«[1]

Obred je ustoličenja već izvršen i psalmista sada pozivlje israelski narod da pjesmama i svečanostima pozdravi ustoličenog Boga kojemu će se odsele jedinomu kao kralju među svim bogovima iskazivati štovanje u Jerusalemu i u Israelu. On će u slijedećim recima iznijeti u čemu se sastoji taj pozdrav i ujedno zašto se on mora upraviti Yahwehu.

3—4. »Slavite njegovo ime u kolu, pjevajte mu uz udaranje u bubnjiće i sviranje citare: »Eto je to po volji Yahwehu njegov narod, proslavio je smjerne štovatelje oslobođenjem.«

U 3. retku psalmista još uvijek pozivlje Israelce na pjevanje i na svečanosti, tj. na kolo uz pjesmu, udaranje u bubnjiće i sviranje na citari, i još uvijek uvodi u predmet i razlog pozdrava Yahwehu. A u 4. ga retku već stavlja u njihova usta: ponovno je mio i drag Yahwehu izraelski narod i on ga je zato oslobodio od ropstva- uzdigao ga je i proslavio, kako će to potanje izraziti u slijedećim recima.

---

1. »Pjevajte Yahwehu novu pjesmu.« Već smo u ps. 95 (96), i istakli da izraz **nova pjesma** označuje psalam sastavljen poslije oslobođenja od ropstva. Tu smo također istakli da riječ **šîrû** (pjevajte) označuje pjevanje cijeloga naroda pod vodstvom izabranih hramskih pjevača i da time ukazuje na masovno vjersko slavlje koje se moglo održati vrlo prikladno za vrijeme uspostavljanja javnog štovanja ili svečanosti posvećenja.

»Miljenika.« U izvorniku imamo riječ **hasîdîm** koja označuje korisnike Yahwehove **hesed**, blagonaklonosti. — Izraz **skup miljenika** Duhm, Beathgen, i dr, podrazumijevaju o ogranku **Hasideja** iz doba Makabejaca.

»Uz gozbe veličaj.« U izvorniku imamo riječ **samah**, nama već dobro poznatu, koja izražava veselje žrtvenih gozbi uz veličanje Boga.

»Svoga tvorca.« Ove se riječi nemaju shvatiti u smislu da je Yahweh stvorio Israelce kao i sve ostale narode, nego u smislu da je Yahweh izravno uspostavio israelski narod kao svoju zasebnu narodnu skupinu i kao svoju posebnu državu, kao zajednicu puka Božjega.

Red 5—9a

*5. »Eto mogu poigravati miljenici radi uzvišenja,**
oduševljeno klicati iz svojih domova!«
*6. »Eto mogu imati veličanja Božja u svojim ustima,**
a dvosjekle mačeve u svojim rukama,«
*7. »Da vrše osvetu nad poganskim narodima,**
da uzvrate inovjercima;«
8. »Da sputaju u lance njihove kraljeve,
*u željezne okove njihove velikane**
9a. da izvrše nad njima predodređeni sud.«

5—6. »Eto mogu poigravati miljenici radi uzvišenja, i oduševljeno klicati iz svojih domova. Eto mogu imati veličanja Božja u svojim ustima, a dvosjekle mačeve u svojim rukama.«[2]

Israelci veličaju svoga Boga jer ih je u oslobođenju doveo do pobjede i do premoći nad njihovim neprijateljima (eto mogu poigravati miljenici radi uzvišenja); u nesmetanom posjedu Obećane zemlje (i radosno klicati iz svojih domova oni mogu ponovno pjevati zanosno moći koju je njihov Bog iskazao u njihovu korist (eto mogu imati veličanja Božja u svojim ustima), i na svoje veliko zadovoljstvo slaviti potpunu osvetu koju su izvršili nad Babiloncima i njihovim pomagačima koji su ih bili opustošili, podjarmili i odveli u ropstvo (a dvosjekle mačeve u svojim rukama). Bog je kaznio Babilonce preko Persijanaca radi toga što su digli svoju ruku na njegov narod i što su ga mislili uništiti, a Israelci mogu smatrati svojom osvetom onu koja je preko drugih izvršena nad neprijateljima.

7—9a. »Da vrše osvetu poganskim narodima, da uzvrate inovjercima; da sputaju u lance njihove kraljeve, u željezne okove njihove velikane; da izvrše nad njima predodređeni sud.«[3]

---

2. »Eto mogu poigravati ... eto mogu imati.« U izvorniku imamo oblik **yiqtôl** poigravat će, imat će. I u našem jeziku ovaj futur može imati značenje koje smo mu dali u prevodu. Isp. Ges. — Kautsch, § 107; Joüon, Gram. de l'Hébr. Bibl. § 113 l.

»Radi uzvišenja.« U izvorniku imamo riječ **kâbôd,** slava, veličina. Ona označuje slavu ili veličinu koju je israelski narod stekao u svojoj sjajnoj pobjedi nad neprijateljima, zapravo u njihovu posvemašnjem porazu.

»Iz svojih domova.« — Doslovno: »Iz svojih ložnica.« U kući se boravi, pa se ona označuje i kao stan. U njoj se i spava, pa se ona može označiti i kao mjesto spavanja. Isp. latinsku riječ **cubilia** koja znači zavičaj. — Mnogi moderni stručnjaci mijenjaju jednostavno **miškebôtâm,** ložnice, u **miškenôtâm,** stanovi.

3. »Da uzvrate inovjercima.« U izvorniku imamo riječ **tôkehôt** koja označuje optuživanje i predbacivanje na sudu. Psalmista je htio izraziti da će Israelci moći slobodno pozvati svoje neprijatelje na odgovornost da im vrate milo za drago. Radi se ne o predbacivanju riječima nego djelima, o uzvraćanju.

Poraz i poniženje neprijatelja opisani su tako jasnim crtama da ne trebaju nikakva tumačenja. Israelci su mogli priznati da je njihov povrijeđeni nacionalni ponos primio potpunu zadovoljštinu.

Red. 9b

9b. Slavan izgled imaju svi njegovi miljenici.[4])

Israelcima mora biti jasno da njihov Bog hoće da oni imaju svoju zamjernu čast kad je odlučio da se mogu osvetiti svojim neprijateljima i slaviti na taj način svoju sjajnu pobjedu nad njima. U zaključku je psalmista htio naglasiti ovu istinu da stavi pred oči svojim sunarodnjacima kako ih je Yahweh zbilja uzvisio milošću oslobođenja i kako mu oni moraju za to biti jako zahvalni.

Psalam se može sasvim dobro prilagoditi gore spomenutom eshatološkom značenju kao i konkretnim povijesnim prilikama za vrijeme Ezdre i Nehemije ili Makabejaca. Ali će se ipak morati priznati da naša gore iznesena zamisao daje mnogo konkretniji i potpuniji smisao psalmu. Uvodni reci jasno govore o masovnom slavlju posvećenja hrama i proglašenja Yahweha kraljem. Drugi redak izričito kaže da slavlje mora ići Yahwehu koji je postao kraljem, tj. koji je ustoličen kao vrhovni Bog. A sav ostali dio psalma govori otvoreno o slavi koju je doživio Izabrani narod kad je nakon svoje potpune obnove mogao baciti svoj pogled na temeljito poražene neprijatelje. Ako sada hoćemo spojiti ova dva dijela, moramo logično pretpostaviti da je psalmista pozivao narod da slavi svog nakon povratka ustoličenog Boga radi tolike milosti.

Kad moli psalam, vjernik može ići s mišlju na konačni poraz protivnika vjere i Boga koji će također jednog dana biti pun slave i koji će utješiti vjernike za sve pretrpljene uvrede i poniženja i dati im potpunu zadovoljštinu u pogledu njihovih neprijatelja, bilo da se oni svojevoljno pokore i obrate, bilo da budu silom pokoreni i kažnjeni. No, u svom će kršćanskom duhu on uvijek radije moliti za prvo. — Za alegorično značenje psalma isp. O. P. Vlašić o. c. IV 245s.

---

4. »Slavan izgled imaju svi njegovi miljenici.« LXX su preveli: »Slava **ova je svima njegovim miljenicima.**« Oni su nadodali riječ **ova** da bi označili jasno da se radi o slavi koja proizilazi iz pobjede i osvete nad neprijateljima o kojima se govori u pređašnjim recima.

Psalam se sastoji od dva jednaka dijela, svaki sa po dva distiha, tj. sastoji se od dvije kitice, 1—4 i 5—9a. Druga kitica ima suviše 9a poluredak. U današnjem MT on sačinjava s poluretkom 9b zaključni redak. To zahtijeva i broj slogova i akcenata. Ali bi se u razdiobi moralo dati prednost logičnoj misli i 9a pripojiti 8. retku a 9b ostaviti kao zaključak. U ovom bi slučaju 8. redak bio proširen a 9. skraćen. To ne bi bilo ništa naročito u psalmističkoj pjesmi, naročito ne ondje gdje se radi o zaključku. Nije teško prepoznati strukturu distiha u recima 3—4 ako se uzme u obzir da uvodni redak (3) i početak pozdrava (4) mogu sačinjavati jednu srodnu pjesničku misaonu cjelinu. Svi reci, osim zaključka, imaju sinonimni paralelizam.

o. Ivan ŠTAMBUK

TKO JE SREDIŠTE U »KNJIZI O BOŽJEM NARODU?

Držali smo velikim probitkom što je u suvremenoj katehezi vraćen Bog u središte katehizacije. Znademo da je kroz posljednjih par stoljeća pod uplivom racionalizma i tadanje politike kršćanski nauk postao pretežno **antropocentričan**. Trebalo je isticati **moral** kao podlogu za međusobne odnose među ljudima, pa i kao oslon za narodno i državno opće dobro.

Suvremena katehetska struja, posebno ona **koja** se naziva **kerigmatička**, dovela nas je natrag u **teocentrizam**. Ali neki sadanji teolozi i pastoralisti, misleći da će time Crkvu vratiti svijetu u duhu Koncila, uvađaju, kao što u svoju teologiju, tako i u katehizaciju novu vrst **antropocentrizma**. Tipičan je radi te svoje tendencije novi holandski katekizam za odrasle (koji ima i negativnih strana). I kad se u njemu isprave neke manjkavosti, predviđa se da će mu ostati takva tendencija. (Tako E. Franchini, »Il regno-attualitá catt.« br. 144/17, Bologna 1967, str. 376.)

Kateheti i dušobrižnici trebaju znati za tu modernu antropocentričnu tendenciju kod nekih teologa, **kojima** drugi teolozi predbacuju da im je teologija preveć naturalistička i racionalistička.

Mi ovdje ne ulazimo u njihove diskusije. Prihvaćamo i usvajamo napredak u teologiji i posebno u biblijskoj egzegezi, a time se još više povezujemo uz Boga i Crkvu. Govorimo o narodu, ali o »Božjem narodu«. Tu je čovjek, antropos — ali centar, središte nije čovjek ,nego Bog.

Psalam se sastoji od dva jednaka dijela, svaki sa po dva distiha, tj. sastoji se od dvije kitice, 1—4 i 5—9a. Druga kitica ima suviše 9a poluredak. U današnjem MT on sačinjava s poluretkom 9b zaključni redak. To zahtijeva i broj slogova i akcenata. Ali bi se u razdiobi moralo dati prednost logičnoj misli i 9a pripojiti 8. retku a 9b ostaviti kao zaključak. U ovom bi slučaju 8. redak bio proširen a 9. skraćen. To ne bi bilo ništa naročito u psalmističkoj pjesmi, naročito ne ondje gdje se radi o zaključku. Nije teško prepoznati strukturu distiha u recima 3—4 ako se uzme u obzir da uvodni redak (3) i početak pozdrava (4) mogu sačinjavati jednu srodnu pjesničku misaonu cjelinu. Svi reci, osim zaključka, imaju sinonimni paralelizam.

o. Ivan ŠTAMBUK

TKO JE SREDIŠTE U »KNJIZI O BOŽJEM NARODU?

Držali smo velikim probitkom što je u suvremenoj katehezi vraćen Bog u središte katehizacije. Znademo da je kroz posljednjih par stoljeća pod uplivom racionalizma i tadanje politike kršćanski nauk postao pretežno **antropocentričan**. Trebalo je isticati **moral** kao podlogu za međusobne odnose među ljudima, pa i kao oslon za narodno i državno opće dobro.

Suvremena katehetska struja, posebno ona **koja** se naziva **kerigmatička,** dovela nas je natrag u **teocentrizam**. Ali neki sadanji teolozi i pastoralisti, misleći da će time Crkvu vratiti svijetu u duhu Koncila, uvađaju, kao što u svoju teologiju, tako i u katehizaciju novu vrst **antropocentrizma**. Tipičan je radi te svoje tendencije novi holandski katekizam za odrasle (koji ima i negativnih strana). I kad se u njemu isprave neke manjkavosti, predviđa se da će mu ostati takva tendencija. (Tako E. Franchini, »Il regno-attualitá catt.« br. 144/17, Bologna 1967, str. 376.)

Kateheti i dušobrižnici trebaju znati za tu modernu antropocentričnu tendenciju kod nekih teologa, kojima drugi teolozi predbacuju da im je teologija preveć naturalistička i racionalistička.

Mi ovdje ne ulazimo u njihove diskusije. Prihvaćamo i usvajamo napredak u teologiji i posebno u biblijskoj egzegezi, a time se još više povezujemo uz Boga i Crkvu. Govorimo o narodu, ali o »Božjem narodu«. Tu je čovjek, antropos — ali centar, središte nije čovjek ,nego Bog.

Poslije tih premisa proučit ćemo ukratko srž nove knjige. I ona počinje sa antropološkim momentom (1. poglavlje). Počinje od prirode uopće i od čovjeka. To je zato što se od naravnog udižemo na nadnaravno. Mi polazimo od potrebe čovječjeg srca, od njegove težnje za srećom. To je naravno. Onda još ispitujemo razum, i razum nam potvrđuje da Bog jest. Nismo pak mi izmislili Boga, nego smo ga našli.

Naša je potreba tražiti i naći Boga. To ne znači da smo mi prije tražili njega nego on nas. Mi koji smo upoznali njegovu ljubav, znamo dobro da je **On prije tražio nas** . . .

Drugo poglavlje knjige uči nas kako je Bog nas tražio i nama samoga sebe otkrio. On se otkrio svojom **Riječju**. Njegova vječna Riječ, po kojoj je sve stvoreno, u vremenu se javlja ljudima i napokon se utjelovljuje. (Usp Iv 1, 1—14). U ovoj katehezi promatramo vječnu Riječ, Sina Božjega, »Boga od Boga . . . rođena, ne stvorena, istodobna s Ocem« (Vjerovanje u misi). Utjelovljenjem Riječi dobivamo savršenu Božju objavu. Tek u svome Sinu, Isusu Kristu, objavljuje se Bog Otac. Samo Sin, »koji je sišao s neba«, mogao je reći (Nikodemu): »Govorimo ono što znamo, svjedočimo za ono što smo vidjeli« (Iv 3, 11—13). Isus nas ne samo uči tko je Bog, nego ga i pokazuje: on pokazuje **Božju ljubav**. »Bog je ljubav« — opetovat će Isusov ljubimac apostol Ivan . . .

Mi smo učili i učimo o Bogu da je svemogući, premudri, vječni; da je on prečisti Duh itd. Ali što je bitno u Bogu samomu i u njegovu odnosu prema nama to je ovo: Bog je ljubav.

Prema tomu i teologija mora voditi k ovom zaključku glede čovjeka: čovjek je predmet Božje ljubavi.

Premda čovjek nije jedini stvor u svemiru, ali u vidljivom svijetu (kako je u 1. pogl. naše knjige) on je **središte**. To bi se na neki način moglo nazvati »antropocentrizam«. Ali to središte ne bi postojalo da nema Boga — koji je središte svega — i ne bi imalo smisla ni sreće, kad ne bi bilo Božje ljubavi. A ta se Božja ljubav očitovala po **Kristu**, koji je »prvorođenac svega stvorenja« (Kol 1, 15). Dakle naše će navještanje biti **teocentrično**, odnosno **kristocentrično**.

Neki kateheti ili katehistkinje kad pročitaju prvi dio 2. pogl., kazat će možda da je to previsoko za obične vjernike, a osobito za mladež. A ipak je to za nas napisao apostol Ivan na početku svoga Evanđelja. Inače, čemu to čitati

pa i svečano na dan Božića?! Te su Božje i ljudske riječi baš za nas. Ali treba da im pristupimo poniznom vjerom te ih razmatramo.

Ne samo to, nego i ostalo što je u »Knjizi o Božjem narodu« treba da **kateheta prije razmatra** negoli podaje svojim katehumenima. Tako će naučiti i katehumene da razmatraju ono što uče, inače im Božja nauka ne ide u srce i život. Najprije se uzme **Riječ Božja,** barem koliko je u ovoj knjizi, a prema mogućnosti i više iz dotičnih mjesta Svetoga pisma. Onda dolazi u pomoć »Razgovor o biblijskom štivu« sa pitanjima. Napokon ono »Sada« ili »U naše dane«, što Crkva uči i čini prema Božjoj riječi. Nastojmo shvatiti i pamtiti da Krist živi u Crkvi, svojem Mističnom tijelu, te da se i sama Crkva može smatrati kao jednim živim sakramentom.

Počevši od 2. poglavlja pa skroz sve do konca knjige možemo prozreti Onoga koji je središte svih kateheza. To je središte **Krist,** utjelovljena Riječ vječnog Oca. Po njemu je sve postalo što je postalo. Sve je stvoreno po njemu i za njega. (Usp. Iv 1, 3 i Kol 1, 16).

I naslovna slika sa Sijačem ima to glavno značenje. Tu je božanski Sijač. »Sjeme je Božja riječ« (Lk 8, 12) koja u Crkvi i po Crkvi dolazi k nama. Tu je istina koju treba vjerovati i život milosti kojim ćemo živjeti. »Tko vjeruje u Sina ima vječni život« (Iv 3, 36), ima u sebi samoga Krista. Ali kao uvijek, i sada se događa da On »dođe k Svojima, a njegovi ga ne primiše« (Iv 1, 11). U tomu je »različna sudbina Božje Riječi«, tj. prema terenu na koji padne božansko sjeme . . .

Jednom smo bili naučeni na »Biblijske pripovijesti« ili na »Biblijsku povijest«. To su uglavnom pisci svojim riječima pripovijedali izabravši iz Biblije (ili iz drugih Biblijskih povijesti) događaje i priče kako im se činilo da mogu zornije ilustrirati kateheze. Sada, prema novom pastoralnom i koncilskom duhu, mi nastojimo iznositi, koliko je moguće, samu Božju riječ, tj. **izvatke** (perikope) iz Biblije. Izabiremo one koji nam prikazuju **povijest našega spasenja.**

Naravski, naše **spasenje** pretpostavlja prije svega naše stvaranje pa i naš pad (pogl. 3—4). Kad bismo upoznali svu ljudsku zloću te Božju pravednost i milosrđe (pogl. 5), dolazi posebni znak Božje ljubavi. Bog traži čovjeka i narode da ih spasi. On je koji, suradnjom čovjeka, čini da postaju narodi i da nestaju. Tada Bog izabire čovjeka od

kojega će doći »izabrani narod« (pogl. 6). Abraham, praotac izabranog naroda izraelskog pa i samoga Krista, Spasitelja svijeta, postat će po duhu i naš otac.

Nekima u prvi mah izgleda čudno ono u »Knjizi o B. n.« str. 45: »Vjerom u I. K. postali smo i mi duhovna djeca Abrahamova . . .«, jer takve izreke nisu bile običanje u katekizmima. Ali tako nas uči sv. Pavao u poslanicama Rim 4, 11—12 i Gal 3, 7. To je sve u redu našeg pojma o Božjem narodu.

Povijest našega spasenja ide u Starom zavjetu kroz povijest Izraela, kroz njegovu vjeru i nevjeru. Tu se baš pokazuje nemoć čovjeka koji se pouzdaje samo u sebe, kad se ne oslanja kako treba na Boga. U povijesti Izraela imamo i uzore kreposnih ljudi i junaka, kao što su bili Samuel, David i drugi. Ali pobjeda, iako po njima, dolazila je od Boga, ne od čovjeka. O tome vidi na str. 71 pitanje: Zašto je Bog odabrao upravo Davida?

Sveto pismo nas živim primjerima uči kako treba imati živu vjeru i pouzdanje u Bogu. To opet ne znači pasivno pouzdanje. Moramo se i sami truditi i žrtvovati, treba da spremno surađujemo s drugima za opći napredak i blagostanje. Tako surađujemo i sa samim Stvoriteljem (vidi str. 27). Kada čovjek nastoji da podvrgava prirodu i uljepšava svijet, to čovječje stvaranje i njegovi uspjesi mogli bi se nazvati »osmi dan stvaranja«. Tu i čovjek stvara prema moći i sposobnosti koje mu je dao Bog. (Palotinci u Limburgu izdali su svoj interesantan Kalendar za god 1968. s naslovom »Der achte Schöpfungstag«.).

Ali čovjek je po svojoj naravi potpuno nemoćan za ono što će ga zauvijek učiniti sretnim, za vječni život s Bogom. To mu daje božansko djelo Spasitelja. To postiže čovjek vjerom u Boga. Ali naša vjera mora biti ne samo teoretska, nego i praktična. Ići po putu Božjemu, činiti djela pred Bogom pravedna. Knjiga nas mora upućivati u takav život. Ako zalutamo krivim putem, svojom krivnjom, to treba okajati i ispraviti. To nas naša knjiga uči riječima Biblije i pozivom Crkve. U tome imadu posebnu ulogu Božji proroci Jeremija i konačno Ivan Krstitelj (pogl. 11/II i 13).

Kako se vidi, knjiga koja nam ukratko prikazuje Božji narod kakav je bio i još više kakav mora biti, radi svoje potpunosti, ne može se organičiti, prema sistematskim katekizmima, na jednu ili samo na nekoje od katehetskih

grana. Ona ne pruža u posebnom dijelu vjerske istine, u drugomu sredstva milosti, sakramente, i opet u drugomu moralku. Netko bi želio imati tumačenje Božjih zapovijedi prema običajnom radu. Međutim u našoj knjizi neće ih naći ni pod vlastitim naslovima. (Božje su zapovijedi obrađene na stranicama: 39 62—65, 76, 78—81, 91, 120—121; a crkvene na str. 207 sl.)

Od sakramenata se u više navrata spominje krštenje, a najviše presv. Euharistija. Posebno se ističe funkcija Euharistije da sjedinjuje kršćane s Bogom i međusobno (pogl. 29 i 30); ali se još prije specijalno govori o tom »Kruhu života« i o žrtvi sv. mise (pogl. 21). O Euharistiji kao trajnom sakramentu (izvan sv. mise) govori se malo, koliko je ovdje nužno. Glavno je bilo dati Božjem narodu osjećaj vjere u nadnaravno zajedništvo s Kristom, koje se posebno očituje i učvršćuje po žrtvi sv. mise. Za Euharistiju i sv. misu uzeta su cijela četiri poglavlja (21, 29, 30 i 33); ali se više manje spominju i na mnogim drugim mjestima. (Tko želi povezati zajedno sve što ova knjiga donosi o Euharistiji i sv. misi, naći će to na str. 19, 37, 57, 72, 76, 98, 108, 140, 146, 150—156, 159, 165, 193 do 201, 207 (1. i 3. crkv. zap.), 216—224.)

Ovim sam člankom nastojao pomoći subraći dušobrižnicima i sestrama katehistkinjama da se lakše orijentiraju u novom priručniku »Knjiga o Božjem narodu«. Trebalo je uočiti glavna težišta njezinih kateheza i ujedno njezinu cjelinu. To je sve usredotočeno u Kristu, koji je središte, centar svake zdrave kateheze, kao što i ove knjige.

Poslije te orijentacije još je i ovo potrebno: **Razmatrati** ono što ćemo drugima podavati. Kad bi se netko našao, za ovo sposoban i voljan, da napiše kratka razmatranja za katehete u vezi sa pojedinim lekcijama ili poglavljima ove knjige, učinio bi veliko dobro djelo. (Takve su meditacije za katehete dodali neki njemački komentatori »Katoličkog katekizma«.)

Što se tiče metoda rada, mislim da će dosta pomoći ona kratka »Upozorenje vjeroučiteljima« koja su izdana na posebnim listićima uz »Knjigu o Božjem narodu«.

Dao Bog da bi se našli revni i apostolski vjeroučitelji koji će se dobro poslužiti novom knjigom pa i sami još pronaći nove putove i načine za uspješno naviještanje Božje riječi.

Dr Ivan PAVIĆ

ZNAČENJE MEĐUSOBNIH POSJETA IZMEĐU RIMA I CARIGRADA

Posjet Pape Pavla VI. Fanaru kao i ekumenskog Patrijarha Atenagore I. Rimu jesu povijesni događaji, jedinstveni svoje vrste. Od vremena Pape Kosntantina I. (1708.-1715), nije nikada nijedan rimski biskup posjetio carigradsku patrijaršiju. Isto tako, nijedan aktualni carigradski patrijarh nije nikada službeno i svečano posjetio rimskog biskupa. K tomu ova dva događaja su, u izvjesnom smislu, dostojna kruna izvanrednim ekumenskim događajima ovih zadnjih godina. Iza kako smo to rekli, htjeli bi pobliže pokazati u čemu svaki od ova dva posjeta posebno doprinosi jedinstvu kršćana.

1. **Za posjet Pavla VI. Carigradu** nekatolici su podvukli na prvome mjestu njegov tako rekuć duhovni doprinos jedinstvu, s obzirom da je to odličan **čin ljubavi i poniznosti**. Zaista, ovaj posjet je obavljen, kako je rekao Patrijarh u Rimu, »s osjećajima Gospodinovim kad je prao noge apostolima.« To je isti duh, koji je obilježio (karakterizirao) hodočašće Papino u Svetu Zemlju i jeruzalemske susrete, ali možda je to bilo očitije na ovom putovanju iz 1967. g. Papa je uistinu rekao, da je idući u Carigrad htio predusresti posjet, što ga je Patrijarh Atenagora u više navrata očitavao da mu imade namjeru učiniti. I on je dodao: Mi hoćemo da s tim počastimo slavnog i časnog Patrijarhu, da mu uzvratimo kurtoazijski gest, što ga je u više navrata iskazao prema nama i prema rimskoj katoličkoj Crkvi . . .« To je bio u djelo proveden poticaj sv. Pavla: »Neka svaki gleda druge kao zaslužnije« (Rim 12, 10)? Onaj koji vjeruje u vrijednost nadnaravnih činjenica zna da su takvi čini autentičkog nasljedovanja Kristova od odlučne važnosti na putu ka jedinstvu. U našem slučaju, djelovanje toga nasljedovanja Kristova je tim veće što se ostvaruje — kao što smo rekli — u događaju jedinstvenom svoje vrste.

Na drugome mjestu, Papa je uspostavio vezu između ovog puta u Carigrad, s jedne strane, i Godine Vjere, s druge strane, s namjerom da iskaže počast »uspomeni prvih glasovitih ekumenskih sabora,« koji su držani na Istoku; i s tim podvukao temeljnu važnost jedinstva svih kršćana, **koliko s obzirom na vjeru toliko s obzirom na vraćanje iz-**

vorima zajedničke vjere (u našem slučaju starim ekumenskim saborima). Ova se misao očitovala već putovanjem Papinim u zemlju Kristovu i Evanđelja.

Napokon, u poruci predanoj Patrijarhu Atenagori u carigradskoj katoličkoj katedrali, Papa je izložio čitav **stvarni program** zajedničkog rada da bi se uznapredovalo prema jedinstvu na odlučniji i djelotvorniji način: očitovati i podržavati istomišljenost, koja postoji između dvije Crkve koje se priznaju »sestrama«; u tu svrhu, uspostaviti suradnju, posebno glede formiranja klera i kršćanskog naroda; napokon promicati teološki dijalog-pripravljen ljubavlju-respektirajući zakonite razlike **s obzirom na liturgiju**, duhovni život i disciplinu, i vodeći najveću brigu o tom, da se traži samo ono što je strogo nužno za uspostavljanje jedinstva i pune zajednice.

2. **Posjet Patrijarha Atenagore Rimu** važan je na prvome mjestu radi njegova susreta s Papom, ali također i zato što se susreo sa Sinodom biskupa, t. j. sa kvalificiranim predstavnicima episkopata cijeloga katoličkog svijeta. Štoviše, nije se radilo o improviziranom činu, nego o posjetu za kojim se odavno gorljivo težilo te koji je pripravljan susretima Patrijarha sa Pavlom VI, u Jeruzalemu, dokidanjem međusobnih izopćenja, konačno susretom u Fanaru.

Štoviše, susret u Rimu **prethodili su važni posjeti** ekumenskog Patrijarha autokefalnim Crkvama Srbije, Rumunjske i Bugarske, koje su sve bile određene da koordiniraju akciju pravoslavlja uopće, posebno, akciju u korist jedinstva. Ako je istina da je posjet ruskoj pravoslavnoj Crkvi, koji je bio najavljen, otkazan zadnji čas, ipak je isto tako istina da će se taj posjet-koji bi trebao biti slijedećeg proljeća — moći odvijati u svijetlu posjeta Rimu. Ovaj zadnji posjet je dakle **dolazna točka** prema kojoj je upravljeno svijetlo velikih ekumenskih događaja a dato nam je da ih doživimo ovih zadnjih godina.

Ali je povijesni posjet Patrijarha Atenaroge Rimu također **polazna točka za daljne razvitke,** za energičnije napredovanje prema svrsi, koju toliko želi cijela zajednica; a ovo osobito radi spasonosnih dobročinstava koja uvijek proizlaze iz sastanka dvojice prvaka Crkava i kršćanskih naroda u molitvi i ljubavi. Odatle proizlaze sve poboljšaniji međusobni odnosi.

U sadašnjem slučaju sastavljanje sadržaja zajedničke molitve učinilo je ta dobročinstva još vrijednijim. Zaista, dok se u drugim sličnim, pa i veoma svečanim, slučajevima, ograničavalo na »liturgiju riječ — — pjevanje, čitanje Svetoga Pisma i molitve, — celebracija je ovdje obuhvaćala i Predslovlje, zatim nakon pjevanja **Svet,** nešto što je bilo blizu Kanonu, ali bez konsekracije (posvete) i odgovarajućih dijelova. Nakon **Očenaša** uslijedio je poljubac bratskog mira. Ovaj sastav izrazio je s jedne strane goruću želju s obje strane da zajednički celebriraju Svetu Euharistiju te da tu sudjeluju pričešću i, s druge strane, bolnu nemogućnost, da se toj želji sada zadovolji.

Drugi plod, to je jasna i odvažna odluka s jedne i druge strane — da se ubuduće produži s redovitim dodirima »između katoličkih i pravoslavnih pastira za dobro svojih vjernika«; traži se da se ostvari bolja suradnja u karitativnom djelovanju (djelima ljubavi prema bližnjem); a radi se — ističe saopćenje (komunike) — »o nesebičnoj suradnji na planu zajedničke akcije na pastoralnom, socijalnom i intelektualnom području, vodeći obzira o uzajamnoj vjernosti jednih i drugih vlastitoj Crkvi«; napokon, potiče se i blagosliva »suradnja među katoličkim i pravoslavnim profesorima, na području proučavanja povijesti, crkvenih predaja, patristike, liturgije te izlaganja Evanđelja koje odgovara... potrebama i nadama današnjega svijeta.« Ova zadnja suradnja imade posebnu važnost s obzirom da pravoslavna Crkva misli na vlastitu ekumensku Sinodu, za koju je već, g. 1961., pripravila opsežan program o kojem je Papa rekao, pozdravljajući Patrijarha u Rimu, da iako je utvrđen neovisno i ranije, s obzirom na bitno, od onog II. Vat. Sabora, on mu je jako uporedan.

Zaključci: Ovih zadnjih godina, Bog je proizveo na ekumenskom području prava čudesa. Izmjena posjeta između Rima i Carigrada sigurno nije jedno od najmanjih. Istina je da put koji nam još preostaje da dođemo do punog i savršenog jedinstva nije lak; tražit će još čudesa, možda dapače većih od onih koja smo već vidjeli: Ipak, očinska providnost Božja, po čudesima koja je stvorila u ovo zadnje vrijeme, ohrabruje nas za budućnost, te nam daje jamstvo, da je Bog spreman činiti druga i veća, pod uslovom da se kršćani znadnu združiti s Isusom, velikim svećenikom, da zatraže ta čudesa s vjerom koja prenosi pla-

nine, te da sudjeluju samoniklim (autentičnim) kršćanskim životom posebno poniznim slušanjem i samozatajom, ljubavlju prema Bogu i bližnjemu.

Članak kardinala Bea-e preveo F. B. KRILIĆ

VIDICI

Rudolf Brajčić: TRO-OSOBNI BOG,

Kratke konferencije o Presv. Trojstvu, str. 65, Zagreb 1967.

Svi dosada objavljeni radovi Rudolfa Brajčića tretiraju uglavnom problematiku kerigmatičkog i filozofskog karaktera. Njegov je doprinos duhovnoj katoličkoj hrvatskoj literaturi posljednjih godina zapažen. Piše solidno i bez šablona, bira teme i nastoji ih razraditi što temeljitije.

U knjižici »Tro-osobni Bog« sadržano je osam konferencija o presvetom Trojstvu. Predmet je nadasve delikatan i uzvišen. Kod nas Hrvata ne baš mnogo razrađivan. Osim opširnog djela pok. Stjepana Bakšića »Presveto Trojstvo« (Zagreb 1941) malo tko se time u Hrvatskoj ogledao. Ponegdje pokoja štura propovijed i ništa više. Kao da se nekako bojimo raspredati o najuzviženijim tajnama. Velik i sudbonosan propust.

Iz ove perspektive konferencije Rudolfa Brajčića dobivaju još više na svojoj korisnosti i potrebi. Pisac je logično najprije obradio narav i značenje misterija uopće, a zatim prešao u razglabanje tajne o Trojstvu u Jedinstvu, o odnosima Oca i Sina, o Duhu Svetom koji ishodi od Oca i Sina. Zatim je prešao na vrlo interesantne i specifične teme i nastojao je osvijetliti čovjeka i zajednicu, čovjeka i svemir u svijetlu presvetoga Trojstva. Tu se nadovezuje konferencija o tajni presvetoga Trojstva i ljudskoj misli, da na kraju završi kako je misterij o presvetom Trojstvu specifično kršćanska tajna.

Tajna — prema Brajčiću — je istina i stvarnost, obilje bitka. Ona znači pravi život našem duhu. Zato je kršćanstvo antiknom svijetu donijelo preporod prinosom misterija.

Objavljenu istinu o Trojstvu u Jedinstvu pisac obrazlaže prvenstveno objavom, ali je nastoji što više približiti novovjekom čovjeku filozofskim poniranjem u stvarnost da »mnoštvo u jedinstvu predstvalja materijalno bivstvo« i da »ne individuum, već zajednica ostvaruje vrhunac savršenstva«.

Slično Brajčić razvija misao o odnosima Oca i Sina, kad uzimlje sliku iz fizičkog pretakanja života od oca na sina »tako da dijete nije ništa drugo nego živa slika svojih roditelja, drugi njihov ja, oni izvan sebe ostvareni.« Ili kad duh stvara misao, svoj živi autoportret. Ovakvim uvodnim osvjetljenjima neosjetno lakše ulazimo u tajnu izlaženja Logosa od Oca po intelektualnom rađanju.

Pisac vješto uvodi i u misterij Duha Svetog, kad raspreda o pojmu »Pneuma«; o Duhu kao duhu, nutarnjem božanskom gibanju; o nepostojanju samotne ljubavi, o dvojnom nužnom elementu prave ljubavi — ljubitelju i ljubljenom. »Rađanjem Otac izlazi iz sebe, a po ljubavi međusobnoj sa Sinom vraća se opet sebi. Tako u Bogu rađanje i ljubav tvore zatvoreni krug osoba, unutar kojih se odvija božanski život.«

nine, te da sudjeluju samoniklim (autentičnim) kršćanskim životom posebno poniznim slušanjem i samozatajom, ljubavlju prema Bogu i bližnjemu.

Članak kardinala Bea-e preveo F. B. KRILIĆ

VIDICI

Rudolf Brajčić: TRO-OSOBNI BOG,

Kratke konferencije o Presv. Trojstvu, str. 65, Zagreb 1967.

Svi dosada objavljeni radovi Rudolfa Brajčića tretiraju uglavnom problematiku kerigmatičkog i filozofskog karaktera. Njegov je doprinos duhovnoj katoličkoj hrvatskoj literaturi posljednjih godina zapažen. Piše solidno i bez šablona, bira teme i nastoji ih razraditi što temeljitije.

U knjižici »Tro-osobni Bog« sadržano je osam konferencija o presvetom Trojstvu. Predmet je nadasve delikatan i uzvišen. Kod nas Hrvata ne baš mnogo razrađivan. Osim opširnog djela pok. Stjepana Bakšića »Presveto Trojstvo« (Zagreb 1941) malo tko se time u Hrvatskoj ogledao. Ponegdje pokoja štura propovijed i ništa više. Kao da se nekako bojimo raspredati o najuzvišenijim tajnama. Velik i sudbonosan propust.

Iz ove perspektive konferencije Rudolfa Brajčića dobivaju još više na svojoj korisnosti i potrebi. Pisac je logično najprije obradio narav i značenje misterija uopće, a zatim prešao u razglabanje tajne o Trojstvu u Jedinstvu, o odnosima Oca i Sina, o Duhu Svetom koji ishodi od Oca i Sina. Zatim je prešao na vrlo interesantne i specifične teme i nastojao je osvijetliti čovjeka i zajednicu, čovjeka i svemir u svijetlu presvetoga Trojstva. Tu se nadovezuje konferencija o tajni presvetoga Trojstva i ljudskoj misli, da na kraju završi kako je misterij o presvetom Trojstvu specifično kršćanska tajna.

Tajna — prema Brajčiću — je istina i stvarnost, obilje bitka. Ona znači pravi život našem duhu. Zato je kršćanstvo antiknom svijetu donijelo preporod prinosom misterija.

Objavljenu istinu o Trojstvu u Jedinstvu pisac obrazlaže prvenstveno objavom, ali je nastoji što više približiti novovjekom čovjeku filozofskim poniranjem u stvarnost da »mnoštvo u jedinstvu predstvalja materijalno bivstvo« i da »ne individuum, već zajednica ostvaruje vrhunac savršenstva«.

Slično Brajčić razvija misao o odnosima Oca i Sina, kad uzimlje sliku iz fizičkog pretakanja života od oca na sina »tako da dijete nije ništa drugo nego živa slika svojih roditelja, drugi njihov ja, oni izvan sebe ostvareni.« Ili kad duh stvara misao, svoj živi autoportret. Ovakvim uvodnim osvjetljenjima neosjetno lakše ulazimo u tajnu izlaženja Logosa od Oca po intelektualnom rađanju.

Pisac vješto uvodi i u misterij Duha Svetog, kad raspreda o pojmu »Pneuma«; o Duhu kao duhu, nutarnjem božanskom gibanju; o nepostojanju samotne ljubavi, o dvojnom nužnom elementu prave ljubavi — ljubitelju i ljubljenom. »Rađanjem Otac izlazi iz sebe, a po ljubavi međusobnoj sa Sinom vraća se opet sebi. Tako u Bogu rađanje i ljubav tvore zatvoreni krug osoba, unutar kojih se odvija božanski život.«

Tradicionalni nauk o tajni božanskoga Trojstva, oslonjen na objavi, unošenjem specifičnih osvjetljenja dobiva na svježini i shvatljivosti u mogućnostima ljudske spoznaje. Raširivanje te tajne ili bolje rečeno unošenje čovjeka i zajednice, čovjeka i svemira u taj sveobuhvatni Božji svijet predstavlja posebno osvježenje duha i obogaćenje pravim vrednotama. U tom velebnom horizontu odskače čovjek, njegova osobnost, društvenost, život, nadasve otkriva se pravo mjesto i domet kršćanske duhovnosti.

Ovakva razmatranja dovode nas do uvjerenja, da nam ova tajna nije »objavljena da zamrači naš duhovni horizont, već da ga zabijeli kao... jutarnje sunce... Nije nam objavljena da nas stavlja u neprilike, već nam je saopćena kao slatka tajna Božje obitelji, da slatkoćom i utjehom puni dušu prognanicu u danima njezina prognanstva.«

Kršćanstvo je ponosno na tajnu Presvetog Trojstva, jer je ona samo njezin specifikum. Ona je za nas život, ljubav i punina bitka.

Konferencije su teološki bez zamjerke. Povezivanje blaga objave i suvremenih filozofskih dostignuća još više daje na svježini i prikladnosti obreda. Čitaju se (a vjerojatno i slušaju) sa zanimanjem i ugodnošću.

Stil i jezik su osrednji. Ponekad pisac upadne u suvremeni ekshibicionizam u izrazu ili upotrijebi arhaički način.

Na pr. »K o l e k c i j a svetih roditelja počev od Marije Bogorodice pa dalje, i k o l e k c i j a genijalnih mislilaca...« (26) ... Duh... silazi nad apostole... da ih... izvede na m a g i s t r a l e rimskog ... imperija.« (28) »Duh Božji vodi i Sina Čovječjega, prije njegove otkupiteljske k a r i j e r e, u pustinju da ispuni a k u m u l a t o r e njegova psihičkog d i n a m i z m a...« (28) »... jer je Duh Sveti njezina (Crkve) sila k o h e z i j a« (33) »Tamo je kod krštenja z a p o s l e n o cijelo presveto Trojstvo...« (45) »Samo ti posrednici — te duhovne sile i eoni — oblikuju iz materije bića uzimajući na se svu p r l j a v š t i n u te n e č a s n e r a b o t e, dok sam Bog ostaje netaknut...« (61) —

Riječi »ob, pak« ili oblik »da uzimadne« već je otpisao čisti hrvatski izraz.

Tiskane konferencije o presvetom Trojstvu Rudolfa Brajčića koristan su doprinos našoj propovjedničkoj i uopće vjerskoj literaturi. Obrađene su ozbiljno i razrađene suvremeno. Koristio je i stariju (Strauss, Monsambré, Lebreton i dr) i noviju literaturu (Lippert, Bakšić, Maréchal, De Lubac i dr.). Dokazao je da pozna predmet i da ga zna lijepo izložiti. Piše bez umaranja, iako misaono.

M. V. ĆELKANOVIĆ

ŽUPNIK O PUČKIM CRKVENIM PJESMAMA

Obradovao sam se, kad sam u Glasu koncila pročitao veliku reklamu za ovaj važan pothvat u životu Crkve u našoj domovini.

Gramofon je danas obična pojava u svakom selu. Osobito ga voli mladarija. On pruža zadovoljstvo. Više od radio aparata. Gramofon pruža uvijek omiljeni repertoar. Uvijek su ploče po ukusu. Prema vremenu i raspoloženju mogu se mijenjati.

Mnogi su se namirili prošle godine. Oni su zadovoljni. Pogotovo oni, koji se manje razumiju u glazbenu ritmiku, kvalitet zbora i drugo.

Tradicionalni nauk o tajni božanskoga Trojstva, oslonjen na objavi, unošenjem specifičnih osvjetljenja dobiva na svježini i shvatljivosti u mogućnostima ljudske spoznaje. Raširivanje te tajne ili bolje rečeno unošenje čovjeka i zajednice, čovjeka i svemira u taj sveobuhvatni Božji svijet predstavlja posebno osvježenje duha i obogaćenje pravim vrednotama. U tom velebnom horizontu odskače čovjek, njegova osobnost, društvenost, život, nadasve otkriva se pravo mjesto i domet kršćanske duhovnosti.

Ovakva razmatranja dovode nas do uvjerenja, da nam ova tajna nije »objavljena da zamrači naš duhovni horizont, već da ga zabijeli kao... jutarnje sunce... Nije nam objavljena da nas stavlja u neprilike, već nam je saopćena kao slatka tajna Božje obitelji, da slatkoćom i utjehom puni dušu prognanicu u danima njezina prognanstva.«

Kršćanstvo je ponosno na tajnu Presvetog Trojstva, jer je ona samo njezin specifikum. Ona je za nas život, ljubav i punina bitka.

Konferencije su teološki bez zamjerke. Povezivanje blaga objave i suvremenih filozofskih dostignuća još više daje na svježini i prikladnosti obreda. Čitaju se (a vjerojatno i slušaju) sa zanimanjem i ugodnošću.

Stil i jezik su osrednji. Ponekad pisac upadne u suvremeni ekshibicionizam u izrazu ili upotrijebi arhaički način.
Na pr. »K o l e k c i j a svetih roditelja počev od Marije Bogorodice pa dalje, i k o l e k c i j a genijalnih mislilaca...« (26) ... Duh... silazi nad apostole... da ih... izvede na m a g i s t r a l e rimskog ... imperija.« (28) »Duh Božji vodi i Sina Čovječjega, prije njegove otkupiteljske k a r i j e r e, u pustinju da ispuni a k u m u l a t o r e njegova psihičkog d i n a m i z m a...« (28) »... jer je Duh Sveti njezina (Crkve) sila k o h e z i j a« (33) »Tamo je kod krštenja z a p o s l e n o cijelo presveto Trojstvo...« (45) »Samo ti posrednici — te duhovne sile i eoni — oblikuju iz materije bića uzimajući na se svu p r l j a v š t i n u t e n e č a s n e r a b o t e, dok sam Bog ostaje netaknut...« (61) —

Riječi »ob, pak« ili oblik »da uzimadne« već je otpisao čisti hrvatski izraz.

Tiskane konferencije o presvetom Trojstvu Rudolfa Brajčića koristan su doprinos našoj propovjedničkoj i uopće vjerskoj literaturi. Obrađene su ozbiljno i razrađene suvremeno. Koristio je i stariju (Strauss, Monsambré, Lebreton i dr) i noviju literaturu (Lippert, Bakšić, Maréchal, De Lubac i dr.). Dokazao je da pozna predmet i da ga zna lijepo izložiti. Piše bez umaranja, iako misaono.

M. V. ČELKANOVIĆ

ŽUPNIK O PUČKIM CRKVENIM PJESMAMA

Obradovao sam se, kad sam u Glasu koncila pročitao veliku reklamu za ovaj važan pothvat u životu Crkve u našoj domovini.

Gramofon je danas obična pojava u svakom selu. Osobito ga voli mlađarija. On pruža zadovoljstvo. Više od radio aparata. Gramofon pruža uvijek omiljeni repertoar. Uvijek su ploče po ukusu. Prema vremenu i raspoloženju mogu se mijenjati.

Mnogi su se namirili prošle godine. Oni su zadovoljni. Pogotovo oni, koji se manje razumiju u glazbenu ritmiku, kvalitet zbora i drugo.

Bilo ih je dosta, koji su s veseljem sačekali ovogodišnje gramofonske ploče s božićnim pjesmama. I rado su ih uzimali. Bilo je kod toga i prigovora. Vjernici su tražili svoje božićne pjesme. Vrtjeli su ploču za pločom. Čitali su i iščitavali na koricama. Pa opet su počimali iznova. Vidjelo se, da nešto traže. Nešto, što na pločama nema.

Svijet u Dalmaciji tražio je svoje božične dalmatinske pjesme. Bilo ih je na pločama. Ipak nisu zadovoljile. Puno bi pametnije učinili izdavači, da su pjesme sortirali prema pokrajinama. Teško oni u Hrvatskom zagorju primaju dalmatinske melodije. Mnogi su iz župskog ureda izišli nezadovoljni. Neki su nešto uzeli nakon dugog prebiranja. Malo sam ih vidio, koji su otišli oduševljeni.

Izdavač se je trudio, vidi se po svemu, da što više pjesama izide. Radi toga je na relativno malo ploča stalo puno pjesama. Pošto su ploče malog formata, tekst pjesama najvećim dijelom izišao je vrlo skraćen.

Mnoge naše župe nemaju puno svojih narodnih božićnih pjesama. Imaju ih malo. Zato su te prilično duge. I vjernici ih znaju na pamet. I nisu im dosadne, iako se ista arija odvija u nekima skoro pola sata.

Prof. M. Lešćan u »Službi Božjoj« (1., 1968.) iznio je svoje mišljenje o novoizišloj crkvenoj pjesmarici »Pjevajmo, braćo kršćani« od dr Fra Ivana Glibotića (Makarska 1967.). Začudo je, što gosp. pisac proskribira mnoge dalmatinske crkvene pjesme.

Dalmatinci su ljudi rođeni i odgojeni pod žarkim suncem. U njima bukti živa južnjačka krv. Oni su dugim stoljećima bili pod kulturnim uplivom Italije. U svemu pa i u pjevanju. Sva je ta kultura prožeta jakim životom, dinamikom, suncem. Tu nema tromosti, ni ukočenosti.

Dalmatinac se drukčije i vlada u crkvi. Velika je razlika doći u crkvu u Dalmaciji i u Hrvatskom zagorju. Dalmatinci ne mogu mirovati ni u crkvi, dok sjevernjaci u našoj domovini mogu dugo stajati kao kipovi.

Dalmatinske su pjesme pune dinamizma. Čiste južnjačke pjesme. Takove su i one u crkvi. Kad ne bi bile takove, dalmatinski ih svijet ne bi volio. Mnoge naše crkvene pjesme pjevaju se sasvim drugačijim ritmom u Dalmaciji i u Hrvatskoj. Sama narav čovjeka daje pjesmi njezin ritam.

Ima dosta naših crkvenih pjesama, koje su svojstvene pojedinim našim pokrajinama. Drugoj pokrajini ne bi odgovarale. Tako ih vjernici ne bi voljeli.

Dalmacija ima svoju staru muzičku crkvenu tradiciju. Takovu imaju i sjeverni krajevi naše domovine. Nemoguće je preko stoljeća na jednom prijeći. Ne bi bilo pametno, ako to nije protiv crkvenih postojećih zakona i direktiva.

Danas Crkva ide za životom u crkvi, u sv. liturgiji. Glavna je značajka zajedničko sudjelovanje. U našim pokretima, našem glasu mora suučestvovati duša i srce. Ako toga nema, uzaludna je sv. liturgija. Duša i srce sudjelovat će prema svojoj naravi: netko mirno i tiho, netko bučnije i pokretnije. U Africi urođenici slave Boga posebnim svetim plesovima. Pa ni to Crkva nije osudila.

U svemu nas mora voditi jedinstvo, povezano s ljubavlju. Ništa ne bi smetalo jedinstvu, kad bi smo imali na jednoj ploči pjesme, koje su bliže srcu Dalmatinaca, na drugoj koje su bliže vjerniku u Hrvatskom zagorju, na trećoj koje voli puk u Istri itd. Ništa ne će pomutiti ljubav među nama, ako se u jednoj te istoj crkvenoj pjesmarici nalaze pjesme, koje vole Dalmatinci, koje odgovaraju duši našeg hrvatskog Zagorca, Istranina idt. Svatko će birati za sebe. Svatko će biti zadovoljan.

Fra Vjeko VRČIĆ

NEKOLIKO SUGESTIJA NA »NOVI TRIJUMFALIZAM« U CRKVI

Priznati moramo, da me je nemalo iznenadio članak, ako se ne varam, ispod pera naše priznate knjižnice. Pomalo u čudu, pomalo praćen znatiželjom, jer o nekom tobožnjem »trijumfalizmu« se je kod nas već pisalo, pročitao sam članak. Treba žaliti ovaj slučaj, jer je članak nesumice pomalo tendenciozan. B. piše o važnim i krupnim pitanjima, ali znamo mi kako je s istinom: možeš je prikazati tako ili onako, pa je naravno da može lako koji članćić postati i tendenciozan. I pored svih pogrešaka, koji brez sumnje ima i u Crkvi, ne možemo govoriti o nekom triumfalizmu u Crkvi, jer ona i u najzlatnijim vremenima nije »trijumfirala«, jer je bilo uvijek i briga i teškoća. Crkva će svoj triumf doživjeti s Kristom na svršetku svijeta, a do tada ona će uvijek biti obilježena s križem. Nju mnogo puta i vlastita djeca vrijeđaju i izdaju. Unaprijed poričem,da bih smatrao članak o triumfalizmu izdajom Crkve. O tome ne može biti govora, jer bez sumnje B. je privržena Crkvi. Ali ipak uočljiva je tendencija pristranosti, koja možda izvire iz razočaranja i užaljenosti. Ako ne drugo, barem ono o »šusterkatolicizmu« svjedoči za ovu tvrdnju.

Razumljivo je, da su pisci teolozi prijašnjih stoljeća pisali za druge ljude, a bila su i druga vremena, pa je naravno da su pisali jezikom, koji je nama danas pokatkada potpuno tuđ. Zato treba svako djelo ocijeniti mjerom vremena i prilika, u kojima je nastalo. Ne možemo mi biti mudriji od prijašnjih pokoljenja iako u mnogim stvarima imamo pročišćenije pojmove. Ali zasluge za ovo nisu samo naše.

Najviše zamjeravam B., što smatra da Crkva nema za svoje područje sva rješenja za pitanja, koja su za nju od velike važnosti. Iz toga bi morali zaključiti, da je svršeno s poslanstvom Crkve, jer nije više kadra odgovoriti na sva važna pitanja sadašnjice. Naravno tu se govori o stvarima vjere i morala. Pa i Sv. Duh je u tom primjeru podbacio. Što ćemo sada? Dosada smo Crkvi vjerovali, jer je imala garanciju Sina Božjega, a što ćemo sada, ako nije više sposobna rješavati za nju važna i bitna pitanja? Mislim, da je tu B. u pogrešnom shvaćanju. Crkva će rješiti sva ta pitanja, ako ih dosada nije rješila. Ona je mnogo puta spora, i nekoji joj to zamjeraju, ali oprez Crkve uvijek je bio opravdan. Kada je bila oprezna, najmanje je pogriješila. Na kraju krajeva Crkva neće zakasniti, pa neka to netko smatra trijumfalizmom ili ne! U to sam potpuno uvjeren.

B. spominje odgovor predavača na jednoj nedavnoj »koncilskoj tribini«. Predavač je smatrao, da nije konstruktivno kopati po prošlosti. Odgovor bi morao otprilike ovako glasiti: Naravno, da je

U svemu nas mora voditi jedinstvo, povezano s ljubavlju. Ništa ne bi smetalo jedinstvu, kad bi smo imali na jednoj ploči pjesme, koje su bliže srcu Dalmatinaca, na drugoj koje su bliže vjerniku u Hrvatskom zagorju, na trećoj koje voli puk u Istri itd. Ništa ne će pomutiti ljubav među nama, ako se u jednoj te istoj crkvenoj pjesmarici nalaze pjesme, koje vole Dalmatinci, koje odgovaraju duši našeg hrvatskog Zagorca, Istranina idt. Svatko će birati za sebe. Svatko će biti zadovoljan.

Fra Vjeko VRČIĆ

NEKOLIKO SUGESTIJA NA »NOVI TRIJUMFALIZAM« U CRKVI

Priznati moramo, da me je nemalo iznenadio članak, ako se ne varam, ispod pera naše priznate književnice. Pomalo u čudu, pomalo praćen znatiželjom, jer o nekom tobožnjem »trijumfalizmu« se je kod nas već pisalo, pročitao sam članak. Treba žaliti ovaj slučaj, jer je članak nesumice pomalo tendenciozan. B. piše o važnim i krupnim pitanjima, ali znamo mi kako je s istinom: možeš je prikazati tako ili onako, pa je naravno da može lako koji člančić postati i tendenciozan. I pored svih pogrešaka, koji brez sumnje ima i u Crkvi, ne možemo govoriti o nekom triumfalizmu u Crkvi, jer ona i u najzlatnijim vremenima nije »trijumfirala«, jer je bilo uvijek i briga i teškoća. Crkva će svoj triumf doživjeti s Kristom na svršetku svijeta, a do tada ona će uvijek biti obilježena s križem. Nju mnogo puta i vlastita djeca vrijeđaju i izdaju. Unaprijed poričem,da bih smatrao članak o triumfalizmu izdajom Crkve. O tome ne može biti govora, jer bez sumnje B. je privržena Crkvi. Ali ipak uočljiva je tendencija pristranosti, koja možda izvire iz razočaranja i užaljenosti. Ako ne drugo, barem ono o »šusterkatolicizmu« svjedoči za ovu tvrdnju.

Razumljivo je, da su pisci teolozi prijašnjih stoljeća pisali za druge ljude, a bila su i druga vremena, pa je naravno da su pisali jezikom, koji je nama danas pokatkada potpuno tuđ. Zato treba svako djelo ocijeniti mjerom vremena i prilika, u kojima je nastalo. Ne možemo mi biti mudriji od prijašnjih pokoljenja iako u mnogim stvarima imamo pročišćenije pojmove. Ali zasluge za ovo nisu samo naše.

Najviše zamjeravam B., što smatra da Crkva nema za svoje područje sva rješenja za pitanja, koja su za nju od velike važnosti. Iz toga bi morali zaključiti, da je svršeno s poslanstvom Crkve, jer nije više kadra odgovoriti na sva važna pitanja sadašnjice. Naravno tu se govori o stvarima vjere i morala. Pa i Sv. Duh je u tom primjeru podbacio. Što ćemo sada? Dosada smo Crkvi vjerovali, jer je imala garanciju Sina Božjega, a što ćemo sada, ako nije više sposobna rješavati za nju važna i bitna pitanja? Mislim, da je tu B. u pogrešnom shvaćanju. Crkva će rješiti sva ta pitanja, ako ih dosada nije rješila. Ona je mnogo puta spora, i nekoji joj to zamjeraju, ali oprez Crkve uvijek je bio opravdan. Kada je bila oprezna, najmanje je pogriješila. Na kraju krajeva Crkva neće zakasniti, pa neka to netko smatra trijumfalizmom ili ne! U to sam potpuno uvjeren.

B. spominje odgovor predavača na jednoj nedavnoj »koncilskoj tribini«. Predavač je smatrao, da nije konstruktivno kopati po prošlosti. Odgovor bi morao otprilike ovako glasiti: Naravno, da je

mnogošta bilo pogrešno, ali to tek mi sada uočujemo. Ljudi onih vremena su bili uvjereni, da pravilno postupaju. Tako je naprimjer slavni astronom danski Tycho de Brache bio potpuno uvjeren, da je Galileo Galilei u zabludi. U ono vrijeme Ptolomejev sistem bio je dokazana činjenica, pa nije bilo lako prodrijeti novim naučavanjem. Ne možemo mi biti suci onim vremenima, ali možemo mnogošto od njih naučiti. Naravno ni krivnja nije naša, ako su oni pogriješili. Nećemo mi činiti pokoru za njihove grijehe. To ne bi bilo niti pametno. Ali u novije vrijeme primjećuje se u nekim krugovima svijest neke posebne kolektivne krivnje, koju treba odbaciti. Mi ćemo jedino odgovarati za svoje grijehe i pogreške.

Još mi se čini nepravednom tvrdnja o nekom tobože »lakom katolicizmu« a vidi se, da se tu radi o problemima mladih, o kojima naročito piše »Glas koncila«. Svakako je malo neobično, da je toliko pisama sa seksualnom problematikom, ali takva nam je omladina, omladina našeg vremena, rođena u ekspanziji panseksualizma, pa još više osjeća teret ovog delikatnog područja. Naravno, kad bi mladi pitali o književnosti s vjerskog aspekta, uredništvo bi im jednako odgovaralo. Ali eto ovakvih pisama po svoj prilici nema. Još jednom naglašavam: treba se čuvati pod svaku cijenu od tendencioznosti, jer time se vrijeđa i ljubav prema bližnjemu a i istina, koja mora voditi ruku svakog pisca.

Vilko ŠOLINC

VENITE, MITTAMUS LIGNUM IN PANEN EIUS... (Jer 11, 19)

V poglavju hvalnic beremo v času trpljenja nerazumljivi stavek iz preroka Jeremija 11, 19. Stavek, kakršen je v brevirju, nima nobenega smisla. Vzet je iz Vulgate in je dobesedni latinski prevod hebrejskega masoretskega besedila. Kakšno zaroto naj pomeni zbor hudodelcev zoper preroka, ko pravijo: »Pridite, vrzimo les v njegov kruh? »Ali naj les zžagamo, zdrobimo in vržemo v testo, da bo pravični moral jesti les namesto kruh in umrl? To nima nobenega smisla. To je klasičen primer, kako moremo dognati smisel stavka ne z eksegezo, ampak s tekstno kritiko. Slovenski prevod (Sveto pismo III, Maribor 1958, 232) je prirejen po jeruzalemski bibliji, vendar ne dosledno. Glasi se:

»Pokončajmo drevo z njegovim sadom vred...«

»Détrusons l' arbre dans sa vigueur...«

Prvi del stavka je pravilno preveden, drugi pa ne. »Dans sa vigueur...« ne pomeni sad drevesa, ampak življensko silo, ki jo drevo nosi v sebi, da sad obrodi. Da je to pravilno, poglejmo tekstno kritično izvirno hebrejsko besedilo. V hebrejščini sta slični besedi lah (svež, mlad, krepak) in lhm (ali vokalizirano: lehem), kruh. Od lah se glasi samostalnik leah in pomeni: svežost, mladost, življensko silo, moč. Masoretski tekst ima: belahmô, to je: v njegov kruh; brezdvoma bi moralo stati: belehô, to je: v njegovi moči. Hebrejska črka m (mem) se je vrinila med h in sufiks tretje osebe ednine ô njegov in tako spremenila prvotno razumljiv pomen stavka v sedanjo nerazumljivo obliko. Takih primerov vnašanja ali opuščanja konzonantov je v svetem pismu več, kar spričo napornega prepisovanja konzonantnega besedila ni čudno, če so se take zamenjave dogajale. V prvotnem, izvirnem hebrejskem besedilu se je stavek moral glasiti: Pridite, pokončajmo drevo v njegovi živ-

mnogošta bilo pogrešno, ali to tek mi sada uočujemo. Ljudi onih vremena su bili uvjereni, da pravilno postupaju. Tako je naprimjer slavni astronom danski Tycho de Brache bio potpuno uvjeren, da je Galileo Galilei u zabludi. U ono vrijeme Ptolomejev sistem bio je dokazana činjenica, pa nije bilo lako prodrijeti novim naučavanjem. Ne možemo mi biti suci onim vremenima, ali možemo mnogošto od njih naučiti. Naravno ni krivnja nije naša, ako su oni pogriješili. Nećemo mi činiti pokoru za njihove grijehe. To ne bi bilo niti pametno. Ali u novije vrijeme primjećuje se u nekim krugovima svijest neke posebne kolektivne krivnje, koju treba odbaciti. Mi ćemo jedino odgovarati za svoje grijehe i pogreške.

Još mi se čini nepravednom tvrdnja o nekom tobože »lakom katolicizmu« a vidi se, da se tu radi o problemima mladih, o kojima naročito piše »Glas koncila«. Svakako je malo neobično, da je toliko pisama sa seksualnom problematikom, ali takva nam je omladina, omladina našeg vremena, rođena u ekspanziji panseksualizma, pa još više osjeća teret ovog delikatnog područja. Naravno, kad bi mladi pitali o književnosti s vjerskog aspekta, uredništvo bi im jednako odgovaralo. Ali eto ovakvih pisama po svoj prilici nema. Još jednom naglašavam: treba se čuvati pod svaku cijenu od tendencioznosti, jer time se vrijeđa i ljubav prema bližnjemu a i istina, koja mora voditi ruku svakog pisca.

Vilko ŠOLINC

VENITE, MITTAMUS LIGNUM IN PANEN EIUS... (Jer 11, 19)

V poglavju hvalnic beremo v času trpljenja nerazumljivi stavek iz preroka Jeremija 11, 19. Stavek, kakršen je v brevirju, nima nobenega smisla. Vzet je iz Vulgate in je dobesedni latinski prevod hebrejskega masoretskega besedila. Kakšno zaroto naj pomeni zbor hudodelcev zoper preroka, ko pravijo: »Pridite, vrzimo les v njegov kruh? »Ali naj les zžagamo, zdrobimo in vržemo v testo, da bo pravični moral jesti les namesto kruh in umrl? To nima nobenega smisla. To je klasičen primer, kako moremo dognati smisel stavka ne z eksegezo, ampak s tekstno kritiko. Slovenski prevod (Sveto pismo III, Maribor 1958, 232) je prirejen po jeruzalemski bibliji, vendar ne dosledno. Glasi se:

»Pokončajmo drevo z njegovim sadom vred...«

»Détrusons l' arbre dans sa vigueur...«

Prvi del stavka je pravilno preveden, drugi pa ne. »Dans sa vigueur...« ne pomeni sad drevesa, ampak življensko silo, ki jo drevo nosi v sebi, da sad obrodi. Da je to pravilno, poglejmo tekstno kritično izvirno hebrejsko besedilo. V hebrejščini sta slični besedi lah (svež, mlad, krepak) in lhm (ali vokalizirano: lehem), kruh. Od lah se glasi samostalnik leah in pomeni: svežost, mladost, življensko silo, moč. Masoretski tekst ima: belahmô, to je: v njegov kruh; brezdvoma bi moralo stati: belehô, to je: v njegovi moči. Hebrejska črka m (mem) se je vrinila med h in sufiks tretje osebe ednine ô njegov in tako spremenila prvotno razumljiv pomen stavka v sedanjo nerazumljivo obliko. Takih primerov vnašanja ali opuščanja konzonantov je v svetem pismu več, kar spričo napornega prepisovanja konzonantnega besedila ni čudno, če so se take zamenjave dogajale. V prvotnem, izvirnem hebrejskem besedilu se je stavek moral glasiti: Pridite, pokončajmo drevo v njegovi živ-

ljenski moči. Strimo življensko silo drevesa. Pokončajmo ga v njegovi rasti. Jeruzalemska biblija je prva sprejela tak prevod mimo masoretskega teksta. Drugi moderni prevodi ostajajo še vedno zvesti masoretskemu besedilu (npr. The Holy Bible, Revised standard version, London 1965), slovenski pa z majhno nedoslednostjo sledi jeruzalemski bibliji. Tako s pomočjo tekstne kritike odkrijemo izvirni pomen zarote hudobnežev zoper preroka Jeremija.

F. R.

DOPIS o. KARLA BALIĆA IZ RIMA

Iz dopisa dra o. K. Balića donosimo dva izvatka, koji se odnose na aktuelne teme o kojima je bilo riječi u prošlom broju »Službe Božje«: prijevod kanona i triumfalizam.

Uredništvo

Iako rado pratim sav tamošnji rad i čitam razne publikacije kao Glas Koncila, Svesci, Bogoslovska Smotra itd., nemam vremena da malko koncentriram svoje sile pak rečem nešto posebno o prijevodu kanona Mise. No nisam mogao da ne svratim pozornost na razne prijevode rečenice »quo beatae Mariae **intemerata virginitas** huic mundo edidit Salvatorem«. Riječi »beatae Mariae intemerata virginitas«, netko mislim, P. Šagi-Bunić, prevađa »dan u koje **nepovrijeđeno djevičanstvo** bl. Marije ovome svijetu rodi Spasitelja«, drugi prevađa »kad **nepomućeno** djevičanstvo ... « (Služba Božja, VIII, 1, str. 32). Ti u Misalu, str. 269, veliš »kad je blažena i netaknuta Djevica Marija ovom svijetu rodila ... «, a u Službi Božjoj, VIII, 1, str. 13: »dan u koji blažena Marija, neokaljana Djevica, ovome svijetu porodi Spasitelja«. Ovaj Tvoj prijevod dovodi mi na pamet borbu o Neoskrvnjenom Marijinu Začeću, kada su neki govorili da riječ »imaculata« treba da se odnosi na Bl. Djevicu, a ne na »conceptio«. Ti veliš »I svećenik i vjernik, osobito ako imaju razvijeno jezično osjećanje, morat će se na njoj zaustaviti i domišljati kako to da NEPOVRIJEĐENO djevičanstvo rađa Spasitelja«. Imaš potpuno pravo! Sve tamo, nekako do 4 st. ako se ne varam, kada je u kanon ušla ova izreka, i svećenici i teolozi pitali su u čemu se sastoji ova »intemerata virginitas«, i konačno su kazali da je to **čudesno** porođenje: Marija nije porodila Sina na naravan nego na čudesan način. Neki su kušali da to razjasne, i onda su kazali da kako je Isus ušao kroz zatvorena vrata u Caenaculum, tako je izašao iz utrobe Bl. Djevice »sine apertione, sine dolore, sine violatione, sine actione«. Kazali su da je Krist sačuvao kod svoje majke sigillum virginitatis. Drugi, kao Petavije, rekli su, da obično rađanje kod žena, ostavlja neke tragove na tijelu, a da to nije bilo kod Marije.

Ja znam da se danas sumnja o ovom čudesnom porođenju, kao što se nažalost stavlja u sumnju i samo djevičanstvo ANTE PARTUM. Priznajem sa prof. Mitterenom da, ako biološki promatramo stvar, djevičanstvo se ne sastoji ni u tako zvanom Sigillum virginitatis, niti u tome što bi porođenje bilo »sine actione, violatione, apertione, dolore«. No da je Bog mogao sačuvati kod svoje Majke sigillum virginitatis, i da je ona porodila na drugi način nego rađaju obične žene, to, mislim, da nema razloga da se niječe.

Svakako, kao što ne znamo na koji je način Marija uznešena na nebo, tako ne znamo tačno kako je porodila Isusa, niti je uputno

ljenski moči. Strimo življensko silo drevesa. Pokončajmo ga v njegovi rasti. Jeruzalemska biblija je prva sprejela tak prevod mimo masoretskega teksta. Drugi moderni prevodi ostajajo če vedno zvesti masoretskemu besedilu (npr. The Holy Bible, Revised standard version, London 1965), slovenski pa z majhno nedoslednostjo sledi jeruzalemski bibliji. Tako s pomočjo tekstne kritike odkrijemo izvirni pomen zarote hudobnežev zoper preroka Jeremija.

F. R.

DOPIS o. KARLA BALIĆA IZ RIMA

Iz dopisa dra o. K. Balića donosimo dva izvatka, koji se odnose na aktuelne teme o kojima je bilo riječi u prošlom broju »Službe Božje«: prijevod kanona i triumfalizam.

Uredništvo

Iako rado pratim sav tamošnji rad i čitam razne publikacije kao Glas Koncila, Svesci, Bogoslovska Smotra itd., nemam vremena da malko koncentriram svoje sile pak rečem nešto posebno o prijevodu kanona Mise. No nisam mogao da ne svratim pozornost na razne prijevode rečenice »quo beatae Mariae **intemerata virginitas** huic mundo edidit Salvatorem«. Riječi »beatae Mariae intemerata virginitas«, netko mislim, P. Šagi-Bunić, prevađa »dan u koje **nepovrijeđeno djevičanstvo** bl. Marije ovome svijetu rodi Spasitelja«, drugi prevađa »kad **nepomućeno** djevičanstvo . . .« (Služba Božja, VIII, 1, str. 32). Ti u Misalu, str. 269, veliš »kad je blažena i netaknuta Djevica Marija ovom svijetu rodila . . .«, a u Službi Božjoj, VIII, 1, str. 13: »dan u koji blažena Marija, neokaljana Djevica, ovome svijetu porodi Spasitelja«. Ovaj Tvoj prijevod dovodi mi na pamet borbu o Neoskrvnjenom Marijinu Začeću, kada su neki govorili da riječ »imaculata« treba da se odnosi na Bl. Djevicu, a ne na »conceptio«. Ti veliš »I svećenik i vjernik, osobito ako imaju razvijeno jezično osjećanje, morat će se na njoj zaustaviti i domišljati kako to da NEPOVRIJEĐENO djevičanstvo rađa Spasitelja«. Imaš potpuno pravo! Sve tamo, nekako do 4 st. ako se ne varam, kada je u kanon ušla ova izreka, i svećenici i teolozi pitali su u čemu se sastoji ova »intermerata virginitas«, i konačno su kazali da je to **čudesno** porođenje: Marija nije porodila Sina na naravan nego na čudesan način. Neki su kušali da to razjasne, i onda su kazali da kako je Isus ušao kroz zatvorena vrata u Caenaculum, tako je izašao iz utrobe Bl. Djevice »sine apertione, sine dolore, sine violatione, sine actione«. Kazali su da je Krist sačuvao kod svoje majke sigillum virginitatis. Drugi, kao Petavije, rekli su, da obično rađanje kod žena, ostavlja neke tragove na tijelu, a da to nije bilo kod Marije.

Ja znam da se danas sumnja o ovom čudesnom porođenju, kao što se nažalost stavlja u sumnju i samo djevičanstvo ANTE PARTUM. Priznajem sa prof. Mitterenom da, ako biološki promatramo stvar, djevičanstvo se ne sastoji ni u tako zvanom Sigillum virginitatis, niti u tome što bi porođenje bilo »sine actione, violatione, apertione, dolore«. No da je Bog mogao sačuvati kod svoje Majke sigillum virginitatis, i da je ona porodila na drugi način nego rađaju obične žene, to, mislim, da nema razloga da se niječe.

Svakako, kao što ne znamo na koji je način Marija uznešena na nebo, tako ne znamo tačno kako je porodila Isusa, niti je uputno

tu ulaziti u tančine i neke neukusne analize. Rađe treba reći sa sv. Augustinom »Demus Deo aliquid posse, quod nos fateamur non posse. In talibus rebus tota ratio facti, est potentia facientis«.

Naravski, mi moramo nastojati da učinimo latinske rečenice što naravnijim u nešem jeziku, i što razumljivijim. Ali nije nikako dopušteno krnjiti stvarnu izražajnu snagu.

Kod Forcellinija riječ »intemeratus« znači **»incorruptus,** inviolatus, integer«. Ovdje bi najbolje odgovarao izraz »incorrupta«, ali dobro stoji i nepovrijeđeno inviolata.

Na Koncilu je bilo govora o Marijinu djevičanstvu in partu. Stavljen je liturgijski izraz« eius integritatem non minuit sed sacravit« (Lumen gentium, n. 57/a, onda se upućuje na izvore: Koncil lateranski 649, Leo Magnus, Sv. Ambroz, — izvore, koje redovito teolozi tumače u smislu **čudesnog** porođenja.

Kad već jedanput pišem (što ne običajem), dopusti mi da reknem dvije riječi i o »Službi Božjoj«. Ja taj list ne primam, i ne znam kako mi je došao u ruke baš ovaj prvi broj od ove godine. Ne znam dakle koji pravac zauzimlje revija. Dok mi se je učinilo sve u u stilu »Službe Božje«, nisam mogao nikako dokučiti kako je ovdje upao članak »Novi Trijumfalizam«. Ima tu lijepih misli, uputa, napomena. No spisateljica B., koju ne poznam, upada u iste pogriješke, koje bi htjela ispraviti. Omne nimium vertitur in vitium. Ja nikako ne razumijem što znači rečenica »Stari trijumfalizam bacao je anateme na one koji nisu htjeli NE MISLEĆI očekivati odluke crkvenog Učiteljstva«. Bavim se poviješću teologije, posebno srednjeg vijeka. I znam da je uvijek vladao princip »credo ut intelligam«, »intelligo ut credam«. Ljudski razum uvijek je nastojao da osvijetli, prouči, produbi vjerske istine, a crkveno naučiteljstvo je pazilo da se tu ne prekorače određene granice. Poznato je da i Papa i biskupi ne moraju biti teolozi: oni su testes fidei, te imaju za to posebnu asistenciju Duha Svetoga. Kada je netko nabrojio mane Crkve (simbiozu s državom, inkviziciju, vjerske ratove, ideološki totalitarizam, klerikalizam, paternalizam prema radničkoj klasi) onda »predavač je odgovorio otprilike da nije konstruktivno kopati po prošlosti, nego da radije treba tražiti nove putove«. I B. nije bila zadovoljna. Valjda bi imala pravo, ako su tu zaista prisustvovali samo stručnjaci kao što je B. Svakako, danas se toliko i tako govori o grijesima Crkve u prošlim vjekovima, da bi izgledalo kako bi baš katolička Crkva bila kriva svemu. I neupućen čovjek dobiva dojam, da ako zaista Duh Sveti kroz prošle vjekove nije vodio kat. Crkvu, zašto bi je onda morao voditi danas, onako kako to novi kritičari hoće . . .

B. nekako se zgraža kako je Crkva kroz sedamnaest vjekova bila takova da je »naša vjera u Boga Abrahamova i u Krista Njegova bila okovana poganskim filozofijama . . . « I u svoje doba sv. Bonaventura je naglašavao da nije dobro preveć vode (poganske filozofije) ulijevati u vino) sv. Evanđelje (jer da je pogibelj da se vino pretvori u vodu. Svakako, dao Bog da nam današnja esistencialistička, fenomenalistička filozofija pomogne da produbimo i upoznamo našu vjeru (rationabile obsequium) bolje nego je to učinila filozofija jednog Aristotela, Platona, Avicene i drugih . . .

Fra KARLO BALIĆ
RIM